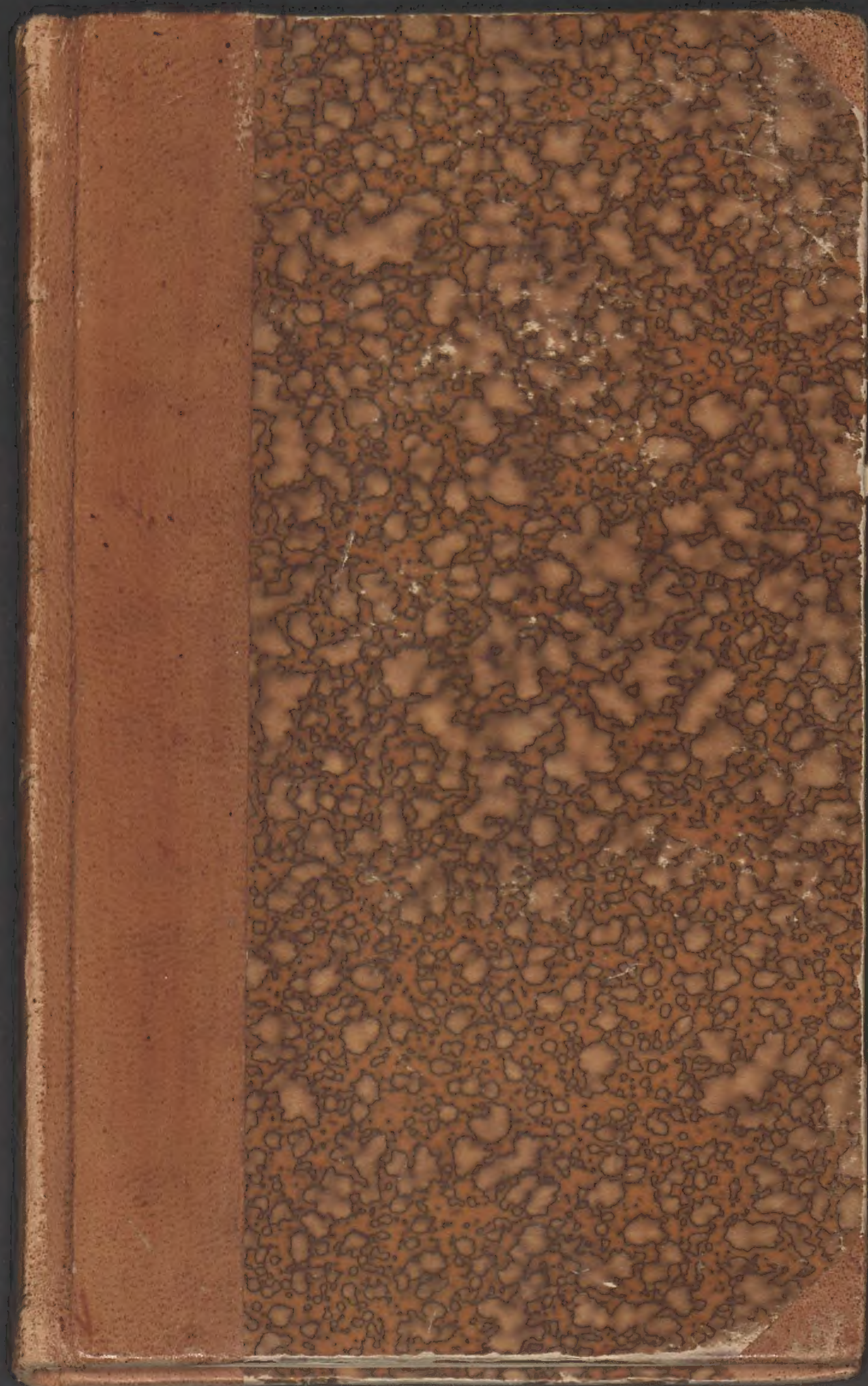

OLDNORDISK FORMLÆRE

ved

Konrad Gislason

udgivet af det nordiske Literatur-Samfund.

Förste Hefte.

KJÖBENHAVN.

BERLINGSKE BOGTRYKKERI ved N. H. STENDERUP.

1858.

Forkortelser.

AM. 346 = Skindbogen Nr. 346 Fol. i den Arnæmagnæanske Haandskriftsamling.

AM. 623 = Skindb. Nr. 623 i Qvart i den Arnæm. Haandskriftsamling.

AM. 675 = Skindbogen Nr. 675 A in quarto i den Arnæm. Haandskriftsamling.

best. = bestemt.

d. = dansk.

Dat. = Datid (Imperfectum).

d.-sv. = dansk-svensk.

E. = Eieform (Genitiv).

Eent. = Eental (Singular).

eng. = engelsk.

Ex. = for Exempel.

Fhf. = Forholdsform (Casus).

Fho. = Forholdsord (Præposition).

Fl. = Fleertal (Plural).

fr. = fransk.

frems. = fremsættende (Indicativ).

G. = Gjenstandsform (Accusativ).

gl. = gammel.

Grágás = Grágás, udg. ved V. Finsen (Kbh. 1850 fgg.). Tallet betegner Capitlet.

H. = Hensynsform (Dativ).

Ha. = 1) Hankjön, Hankjönsord, (Masculin); 2) Endelse af Hankjönnet.

Hu. = Hunkjön, Hunkjönsord, (Feminin).

I. = Intetkjön, Intetkjönsord, (Neutrum).

isl. = islandsk (i Oldtiden som nu).
Kjo. = Kjendeord (Artikel).
Kjot. = Kjendeordet.
N. = Nævneform (Nominativ).
N.-G. = Nævne- og Gjenstandsform (Nominativ og Accusativ, hvor de ere eenslydende i Fölge en omfattende Regel).
NGI. = Nævne- og Gjenstandsform i Intetkjönnet.
nht. = nyhöitydsk.
NI. = (i) det nuværende Islandsk.
No. = Navneord (Substantiv).
norsk = nynorsk.
Nos. = Navneord(ene)s.
Nut. = Nutid (Præsens).
oht. = oldhöitydsk.
oldeng. = oldengelsk (angelsaxisk).
oldn. = oldnordisk.
olds. = oldsaxisk.
P. = Person.
Skáld- H. = Skáld-Helga Rímur.
skr. = sanskrit.
SnE. = Edda Snorra Sturlusonar. Hafniæ, 1848 (fgg.). Det romerske Tal betegner Tomen, det arabiske Siden.
Sto. = Stedord (Pronomen).
sv. = svensk.
t. = tydsk.
Tf. = Tillægsform (Participium).
To. = Tillægsord (Adjectiv).
U. = Udsagnsord (Verbum).
udt. = udtalt el. udtales.

Lydlære.

Bogstaverne (*stafir, bókstafir*) og deres Navne.

1. Bogstavrækken *(stafrof)* indeholder 34 enkelte Tegn.

Form:	Navn:
1. *A, a*	(*a*)
2. *Á, á*	*á*
3. *B, b*	*bè*
4. *D, d*	*dè*
5. *Ð, ð*	*eð*
6. *E, e*	(*e*)
7. *È, è*	*è*
8. *F, f*	*eff*
9. *G, g*	*ge*
10. *H, h*	*há*
11. *I, i*	(*i*)
12. *Í, í*	*í*
13. *J, j*	[*joð*]
14. *K, k*	*ká*
15. *L, l*	*ell*
16. *M, m*	*emm*
17. *N, n*	*enn*
18. *O, o*	(*o*)
19. *Ó, ó*	*ó*
20. *P, p*	*pè*
21. *R, r*	*err*
22. *S, s*	*ess*
23. *T, t*	*tè*

Form:	Navn:
24. *U*, *u*	(*u*)
25. *Ú*, *ú*	*ú*
26. *V*, *v*	*venð*, *vaff*
27. *X*, *x*	*ex*
28. *Y*, *y*	(*y*, aabent y)
29. Ý, *ý*	*ý*
30. *Z*, *z*	*zet*, *seta*
31. *Þ*, *þ*	*þorn* (*þè*, SnE. II 38)
32. *Æ*, *æ*	*æ*
33. *Œ*, *œ*	*œ*
34. *Ö*, *ö*.	(*ö*).

2. *c* og *q* bruges i Oldbögerne, men ere desuagtet overflödige, da de hverken betegne en særegen Lyd, eller en særegen Oprindelse.

3. At *ï* (udt. *ji*) ikke tilhörer det gamle Sprog, fremgaaer af saadanne Riim som:

oddamaðr fæst opt enn þ r i ð i;
jafn-trúr skal sá hvárra l i ð i.

4. I de ældste latinsk-islandske Bogstavrækker staae Selvlydene först; men en senere Brug har indfört en Orden, der stemmer bedre med de beslægtede Sprogs.

5. Eenstavelsesord endtes ikke paa lette Selvlyd (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *y*, *ö*); og det maa ansees for utvivlsomt, at *a*, *i*, *o*, *u*, *y*, ligesom nu, benævnedes som *á*, *í*, *ó*, *ú*, *ý*. Ved hvilke Navne man har betegnet *e* og *ö*, lader sig ikke med Vished afgjöre. Nu ere de selv deres Navne. Denne sidste Benævnelsesmaade foretrækkes her, for Kortheds og Tydeligheds Skyld, ved alle Selvlyd. Ved *y* kan dette dog kun gaae an i Skrift (§ 23); mundtlig benævne man det: aabent y (§ 1).

6. *Eð*, som Navn paa *ð*, bruges i 4. Cap. af den

næstældste islandske Afhandling om Bogstaverne, omtr. fra Aar 1200.

7. *Joð* er en i den nyere Tid optaget Benævnelse; Oldskrifterne frembyde ingen.

8. Olav Hvideskjald, i sin grammatiske Afhandling, skreven i Midten af det 13. Aarh., anförer *venð* (*vend*) som den oldnordiske Benævnelse for *v* (*i ok u — þeir eru stundum samhljóðendr, sem í þessum nöfnum: jarl, vitr, ok er þá v venð kallat í norrænu máli*). Jf. oldeng. *ven*.

9. Navnet *zet* bruges paa det i § 6 anförte Sted. *seta* er den Benævnelse, nu bruges. (*Ez* vilde svare til *eð*.)

Om Selvlydene (*hljóðstafir*, *raddarstafir*).

10. Foruden de (15) alphabetiske Selvlyde (*a*, *á*, *e*, *è*, *i*, *í*, *o*, *ó*, *u*, *ú*, *y*, *ý*, *æ*, *œ*, *ö*), findes der ogsaa vocaliske Sammenstillinger (*lausaklofar*), deels rene, deels blandede.

11. Sammenstillinger af rene Selvlyd: *au*, *öu*; *ay*, *öy*, *ey*; *ai*, *ei*.

12. De blandede Sammenstillinger (med *j*): *ja*, *já*, *jo*, *jó*, *ju*, *jú*, *jö*, antage meer eller mindre Characteren af individuelle Selvlydsforbindelser.

13. Det hele (höieste) Antal af Selvlyd bliver saaledes 29: *a*, *ai*, *au*, *ay*, *á*, *e*, *ei*, *ey*, *è*, *i*, *í*, *ja*, *já*, *jo*, *jó*, *ju*, *jú*, *jö*, *o*, *ó*, *u*, *ú*, *y*, *ý*, *æ*, *œ*, *ö*, *öu*, *öy*.

14. Selvlydenes Sammenstillinger benævnes i Skrift og Tale overeensstemmende med § 5. I *ai* som Navn paa *ai* maa dog *a* og *i* udtales hvert for sig, for at undgaae Sammenblanding af *ai* med *æ*.

15. *a* löd som dansk *a*,
ja - - - *ja*.
ai - - - *ei*.
e - - - *æ*.
í - - - *ii*.
o - - - *aa*,
jo - - - *jo*, i *fjollet*.
u - - - *y*, i *Byg*, *Synd*,
ju - - - *jy*, i Ordet *Jylland*.
ú - - - *uu*,
jú - - - *juu*, i *Juul*.
ý - - - *y*, i *Lyd*, *hyle*.
æ - - - *ei* (ligesom *ai* ovenfor).
ö - - - *ö*, i *grön*,
jö - - - *jö*, i *Jörgen*.

16. *á* lyder som höitydsk *au*, eller som eng. *ow* i *brown*. Jf. § 17. — *já* lyder som hvad det er: en simpel Sammenstilling af *j* og *á*.

17. *au* löd vistnok oprindelig som en Sammenstilling af *a* og *ú*, saaledes, at begge Bestanddele hörtes lige tydeligt; *au* var altsaa = $\widehat{a\acute{u}}$, hvorimod *á* var (og er) = $\widehat{a_u}$, d. e. et stærk fremtrædende *a* fulgt af et halv undertrykt *ú*. Men da denne Forskjel imellem *au* og *á* nu vanskelig fremstiller sig for Öret, bliver det af praktiske Hensyn tilraadeligt at fölge den nuværende Udtale af *au* som $\widehat{\ddot{o}i}$ (ikke $\widehat{oi}$.)

18. Den sandsynlige oprindelige Udtale af

öu, *ay*, *ey*, *öy*, *ei*,
var $\widehat{\ddot{o}\acute{u}}$, $\widehat{a\acute{y}}$, $\widehat{e\acute{y}}$, $\widehat{\ddot{o}\acute{y}}$, $\widehat{e\acute{i}}$,

altsaa ganske overeensstemmende med Skrivemaaden. For *ei* gjelder denne Regel endnu; og man maa tage sig i Agt for at forblande det med d. og t. *ei*, isl. *æ*.

19. *ó* löd næsten som d. *o* i *Blod*, dog noget dunk-

lere eller dybere, saa at det isl. *ó* bliver det förste, det danske *ó* det sidste, i Lydrækken *o*, *ó*, *ó*, *ú*. — *jó* er i Lyd, saavel som i Skrift, en simpel Forbindelse af *j* og *ó*.

20. *œ* blev vistnok oprindelig udtalt *oi*, d. e. som höitydsk *eu* (*heulen*) — indtil det i Norge gik over til *ø*, og i Island faldt sammen med *æ*.

21. *è* udtales nu som *je*, d. *jæ*, og denne Lydforbindelse fandtes i det mindste i nogle Tilfælde allerede ved Aar 1200.

22. *í* lyder som i de d. Ord *til*, *rinde*, kun noget mere langtrukket i de Tilfælde, hvor Selvlydene i det Hele antage en saadan Udtale (§ 27).

23. *ý* siges at have havt en Lyd, der ikke fuldkommen var = d. aabent y (*Synd*), men dog meget lignende; hvilken Udtale paa enkelte Steder skal have vedligeholdt sig til for omtr. et Hundredaar siden. Nu derimod lyder det i et Par Ord som *u* (§ 15), men i alle andre Tilfælde som *í* (§ 22).

24. *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *y*, *ö*, og, som det synes, *í*, *ú*, ere enkelte (bestaae hver af en enkelt Lyd); de övrige (20) ere sammensatte.

25. *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *y*, *ö*, saavel som Sammenstillingerne af j og et fölgende *a*, *e*, *o*, *u*, *ö*, (altsaa *ja*, *jo*, *ju*, *jö*, og *è*) kaldes aabne; lukkede kaldes derimod *í*, *ú*, samt hele Resten (17), der bestaaer af Lyd-Sammenstillinger, som alle endes enten paa *i* eller *ú* (*ai* = *aí*, *ei* = *eí*, *æ* = *aí*, *œ* = *oí*, *ý* = *uí*, *ay* = *aý*, *ey* = *eý*, *öy* = *öý*, *au* = *aú* eller *öí*, *öu* = *öú*, *á* = *aú*, *ó* = *oú*).

26. De (17) lukkede Selvlyde, tilligemed *è*, ere tunge (kunne slutte Eenstavelsesord; osv.); hvorimod de andre (11) ere lette. Jf. §§ 5 og 37, 1.

27. Selvlydene udtales langt i en betonet Stavelse, som endes 1) paa en Selvlyd, 2) eller en enkelt Medlyd, 3)

eller enkelte (ikke fordoblede) Medlyde, hvoraf den anden er *r* (som i *fagr*, *fagrt*). I andre Tilfælde have Selvlydene en kort eller skarp Udtale.

28. *a*, *i*, *u* vise sig som Grundlyde (især *a*, der ofte ligger til Grund selv for *i*, *u*), hvoraf de övrige udvikle sig, ved Brydning, Svækkelse, Udvidelse, Omlyd, eller Samlyd.

29. Ved Brydning forstaaes her Overgangen af *i* til *ja*: *hilla* Hylde; men *hjallr*, norsk Hjell, jydsk Hjeld, og *hjalli* Bjerg-Terrasse.

30. Ved Svækkelse betegnes Forandringerne *i—e* og *u—o*.

31. *i* er ofte underkastet baade Brydning og Svækkelse: *spilla* beskadige, men *spjall* og *spell* Skade (d. e. Feil).

32. Brydning og Svækkelse fortrænge sommetider Grundlyden (*i*, *u*) aldeles: *hjarta* Hjerte (men intet *hirt-*; derimod: *hirti* cervo, *hjarta* cervorum), *jak* (sjeld.) og *ek* jeg (men intet *ik* som i Goth.); *hodd* Skatte, goth. *huzd* (derimod: *buðum* vi böd, *boðin* buden).

33. I andre Tilfælde afvexler Grundlyd og Svækkelse som det synes vilkaarligt. Dette finder Sted 1) hyppigst i Böiningsendelser: *völlum* og *völlom* campis; *velli* og *velle* campo; 2) sjeldnere i Afledningsendelser: *andligr* og *andlegr* aandelig, *himinn* og *himenn* Himmel, *Gyðingr* og *Gyðengr* Jöde; *háðung* og *háðong* Skjændsel; 3) sjeldnest i Rodstavelser: *rinna* (*at riða ok at rinna*, at ride og rende d. e. löbe, gaae) og *renna*, rinde, rende; *gull* og *goll* Guld, *fugl* og *fogl* Fugl.

34. At den i § 33 nævnte Overgang virkelig har fundet Sted i Udtalen, fremgaaer af saadanne Heelriim som

*lèk **sollit** haf **golli**.*

35. Nl. udelukker *e* og *o* baade af Böinings- og Aflednings-Endelser (og bruger, i begge Tilfælde, af Selvlydene kun de oprindelige — *a*, *i*, *u*), undtagen i Nos. best. H. i Fl., hvor man vel almindelig skriver *unum* (*konunum* Qvinderne, *börnunum* Börnene), men næsten ligesaa almindelig udtaler *onum* (*kononum*, *börnonum*).

36. Ved Udvidelse eller Sammentrækning ere opstaaede:

á, *í*, *ú*, *ó*, *è*; *ju*, *jo*; *já*, *jú*, *jó*; *ai*, *au*.

37. Udvidelse finder Sted

1) i Enden af Eenstavelsesord, hvor *a*, *i*, *u*, *o*, *e*, gaae hensynsviis over til *á*, *í*, *ú*, *ó*, *è*, og fölgelig *ja* (*ju*, *jo*) til *já* (*jú*, *jó*). Ex. *sá* den, skr. og goth. *sa*; jf. Bogstavnavnene *há*, *ká*, *bè*, *dè*, *pè*, *tè*, samt § 26.

Anm. Nl. bruger 1) *ö* i Enden af *sjö* syv (gl. *sjau*), og *trö* to (N.-G. i I.; gl. *tvau*. f. Ex.
svá gat Halla setit um þau
segg ok Kötlu bæði tvau, Skáld-H.);
2) *o* (for et gammelt *á*) i *vo*, vog, veiede, (1. og 3. P. Eent.); *tvo* duos; *þvo* toe; *svo* (udt. *so*) saa.

2) af *a*, *o*, *u*, hensynsviis til *á*, *ó*, *ú*, foran Forbindelser af *l* med et fölgende *k*, *g*, *p*, *f* (*b*), *m*, *s*, (altsaa foran *lk*, *lg*, *lp*, *lf* [*lb*], *lm*, *ls*), f. Ex. i: *hálfr* (sjeldnere *hálbr*) halv, (goth. *halbs*); *háls* Hals (goth. *hals*); *hjálp* Hjelp (for *hjalp*, for *hilp*, af Roden *halp*); *úlfr* Ulv (lat. *lūpus*, gr. *λῦκος*).

3) foran visse Assimilationer, især af en Ganelyd med et fölgende *t*: *þótti* (for *þokkti*, hvilket igjen staaer for *þukkti* [§ 30], og dette for *þunkti*) tyktes; *flètta* flette (t. *flechten*, goth. *flaihtan* for *flihtan*, lat. *plectere* — jf. *πλέκειν*).

4) som Erstatning for Udstödelsen af fölgende Lyde: *gás* Gaas (t. *Gans*, lat. *anser* for *hanser*, osv.); *tár* (goth. *tagr*, gr. *δάκρυ*) Taare; *tæja* (for *tagja*, goth.

tahjan) tæse, pille; *hvárr* (for *hvaðarr*) hvo af to. (*kóngr*, for *konungr*, Konge, findes ogsaa allerede i en Tid, da *ng* endnu ikke bevirkede en saadan Forandring).
5) Undertiden mödes 1 og 4 for at bevirke en Udvidelse: *i*, t. eng. goth. lat. *in*; *lá* (for *lag*) jacui og jacuit; *brá* (for *bragð*) nexi og nexit; *slá* (for *slaga*, goth. *slahan*) slaae.

38. Nl. har, i de fleste Egne, ombyttet
a, *e*, *è*, *i*, *u*, *y*, *ö*, hensynsviis
med *á*, *ei*, *èi*, *í*, *ú*, *ý*, *au*,
foran *ng* og (det sjeldnere forekommende) *nk*. (Oldsproget brugte ikke *ong*, *onk*, som staaende Forbindelser, hvor *o* kunde foranledige et nyere *ó*). At de samme Stillinger vilde forandre
ja, (*jo*), *ju*, *jö*,
til *já*, (*jó*), *jú*, *jau*,
er en Selvfölge; jf. *pjaunkur* Bylter.

39. Omlyd bestaaer i en vis (see de fölgende §§) Paavirkning enten af *i* (naar det er forholdsviis gammelt i Sproget) eller *u* paa Selvlyden i den næstforegaaende Stavelse, eller af *j* eller *v* paa Selvlyden i den Stavelse, der slutter med en af disse Medlyde. Den af *u* eller *v* fremkaldte Omlydsforandring bibeholdes hvor hine virkende Elementer udelades; det samme finder ogsaa ofte Sted ved den paa *i* eller *j* beroende Art af Omlyden.

40. *i* og *j* omlyde

a
o (undertiden; see nedenfor) } til *e*,

u
o (som oftest; see ovenfor)
ju
jo } til *y*,

ú
ó (undertiden; see nedenfor)
jú
jó
} til *ý*,

{*au* . . . . til *ay*, *ey*
{*öu* . . . . til *öy* },

á . . . . til *æ*,

ó (som oftest; see ovenfor). . til *æ*.

Ex. 1) *a—e: net* (goth. *nati*) Net, *netja* E. Fl, *netjum* H. Fl. 2) *o—e*: *steðr* N.-G. Fl. af *stoð* Stötte (for *stuð*, § 30; med Hensyn til Omlyden, jf. goth. *handjus*); *treðr* træder, af *troða* træde, (goth. *trudan*, § 30); *kemr* kommer, af *koma* komme, (ældre *kuma* — see § 30—, for *kvima*, goth. *qiman*); *þerða* = *þyrða* Nr. 4. 3) *u—y*: *fylla* fylde (goth. *fulljan*); *rynna*, fluerem, curre-rem, (goth. *runnjau*). 4) *o—y*: *þyrnir* Tjörn, af *þorn* Torn; *þyrða*, bet. Dat. af *þora*, turde, vove. 5) *ju*, *jo*, — *y*: *byggja* habitarem, af *bjugg-*, *bjogg-*. 6) *ú—ý*: *brýnn* N.-G. Fl. af *brún* Bryn. 7) *ó—ý*: *býli* Bolig (men ogsaa *bæli* Leie) af *ból* Stade. 8) *jú—ý*: *dýpð* Dybde (goth. *diupiþa*), af *djúpr* dyb. 9) *jó—ý*: *nýtr* nyder (goth. *niutis*), af *njóta*. 10) *au—ay*, *ey*; og *öu—öy*: *hayra*, *heyra*, *höyra*, höre, goth. *hausjan*. 11) *á—æ*: *frægr* (for det umulige *frægjr*) navnkundig, af Rodformen *frág* (af Roden *frag* spörge). 12) *ó—æ*: *fætr* Födder (goth. *fotjus*), af *fótr* Fod.

Den i nærværende § fremstillede Art af Omlyd er fælles for de fleste gothiske Sprog og kan for saavidt kaldes den almindelige.

41. *u* og *v* omlyde

a til *ö*,
á til *ó*.

Ex. 1) *a—ö: tölu, tölur, tölum*, men *tala* (Tal), *talna; för* (for *föru*; Reise), *förum*, men *farar*, *fara; ör* (for *örv*; Piil, eng. arrow), *öru, örum, örvar, örva*. 2) *á—ó: sór* (for *sóru)* N.-G. Fl. af *sár* Saar (jf. Grágás 87: „*Ef hann villat lýsa sár sitt, eða sör*" — d. e. *sór* — „*ef fleire ero enn eitt*"*)*, ligesom *för* N.-G. Fl. af *far* Fartöi; osv.

Denne Omlyd er særegen for den goth. Klasses skandinaviske Stamme, og kan derfor kaldes den nordiske.

42. *i*, der ellers ikke omlydes, gaaer i nogle Tilfælde over til *ö*, i andre til *y*, i en Stavelse, der slutter eller har sluttet med *v*. Ex.: *sökkva* (for *sikkva*, af *sinkva)*, synke; *syngva* (for *singva)*, synge.

Hvor *i* blev til *y*, begyndte det fölgende *v* allerede tidlig tildeels eller ganske at vige for et indtrængende *j*: *syngva* (goth. *siggvan*, d. e. *singvan*) blev saaledes efterhaanden fortrængt af *syngja*.

43. Overgangen af *ai*, *au*, *ay*,
til *ei*, *öu*, *öy* eller *ey*,

ligger udenfor den i § 39 opstillede Regel; thi 1) staae begge Selvlyde, den paavirkede og den paavirkende, i samme Stavelse; og 2) ere de sluttende Elementer i *ai* — *ei*, og *au* — *öu*, i Virkeligheden ikke *i* og *u*, men *í* og *ú* (§ 25), der, paa Grund af Slægtskabet med hine, besidde en svag Omlydskraft, hvilken her, ved den umiddelbare Berörelse, bliver i Stand til at yttre sig. Da det i *ay* — *öy*, *ey*, indeholdte (*y* =) *ý* er = *ui* (§ 25), saa beroer Forskjellen imellem *öy* og *ey* derpaa, at Omlyden i *öy* er bevirket ved den förste, i *ey* ved den sidste, af *ý*-Lydens Bestanddele.

44. Ved Samlyd forstaaes her en stærkere Grad af den nordiske Omlyd af *a*, idet denne Selvlyd sædvanligst bliver til *u* (for *ö)* i en Afledning s-Endelse, under Indflydelse af et til Böiningen hörende, bibeholdt eller udeladt, *u*.

Ex. *leituðum*, (ogsaa *leitöðum*, *leitaðum*), vi ledte, vi sögte; *leikurum* (ogsaa *leikörum*, *leikarum)*, Gjöglere, H. Fl.; *hèruðum*, Herreder, H. Fl.; *hèruð* (for *hèruðu*), Herreder, N.-G. Fl., (ogsaa *hèröð*). Det er en Selvfölge, at naar Selvlyden i den tredicsidste Stavelse er *a*, saa forandres dette til *ö* (§ 41): (*kalladum* — *kallöðum* — *kalluðum* —) *kölluðum*, vi kaldte; *köllurum*, Herolder, H. Fl.

45. Af § 44 sees, at Leiligheden til at bruge Samlyd ikke altid benyttes. Det samme er ogsaa Tilfældet med Omlyden, især den nordiske, og navnlig *á—ó*. Ex. *fóra* for det sædvanlige *færa*, före; *vaku*, *vakur*, *vakum*, (ved Siden af *vöku*, *vökur*, *vökum*), — ligesom *vaka* (Vaagen), *vakna*; (E. Fl.); *á* (Aa), *ám*, (for de omlydte Former: *ó*, *óm)*, — ligesom *á* (E. Fl.), *ár*. —

Paa den anden Side forekommer en overflödig Brug af Omlyden: *eptann* (for *aptann*) Aften; *dyra* (for *dura*), *dyrum* (for *durum*), — hiint E., dette H., af *dyrr* Dör (der kun bruges i Flt.; jf. lat. *fores*); *gyðs* (for *guðs*), Guds.

Slige uregelrette Omlyde gjenfindes ofte i de nyere Sprog: *þar—þer*, sv.-d. der; *þat—þet*, sv.-d. det; *þann—þenn*, sv.-d. den; *hana—hena*, sv. henne, d. hende, som G.; *ljósara*, *rèttara*, *ædra*, — *ljósare*, *rèttare*, *ædre*, lysere, rettere, ædlere, som I.; *átt—ætt* Æt. Undertiden staaer en saadan Omlyd ogsaa i Samklang med ældre goth. Sprog. *altari—alteri*, Alter er saaledes baade oldn. og oht.; det samme gjelder om.

Hankjöns-Endelsen *ari—eri*, der betegner en handlende Person (oldn. *riðari—riðeri*, oht. *rîtari—rîteri*, Rytter, Ridder), og hvor Omlyden finder sin Forklaring i den tilsvarende goth. Endelse *-areis* (i B. *-arja)*.

46. I Nl. har Omlyden opnaaet en langt större Fasthed, end i Oldsproget, og holder sig i det Hele indenfor Regelmæssighedens Grændser. Man bruger nu f. Ex. intet *fóra* for *færa*, intet *vaku* osv., intet *gyðs*. Derimod: *dyra*, *dyrum*; *lykli*, *lyklar*, *lykla*, *lyklum*, for *lukli*, osv. (N. i Eent. *lykill* en Nögle). *Ætt* (Æt) ved Siden af *átt* (Himmelegn), *bæn* (Bön) ved Siden af *bón* (Anmodning), forbinde Forskjel i Betydning med Forskjel i Form, hvilket derimod ikke er Tilfældet med *gætt* og *gátt*; osv.

Omlyden *á—ó* er saa godt som opgivet; dog bruges *nótt* Nat, men derimod *náttar* (ikke gjerne *nóttar*) Nats. —

Samlyden anvendes altid i U., men ikke saa udelukkende i andre Tilfælde; man siger saaledes *hèröð*, *hèröðum*, *kastölum* (Fæstninger, H. Fl.), — ikke let *hèruð* osv.

47. Den saakaldte Aflyd viser sig især i de lukte eller stærke (d. e. korte, aflydende) U., og bestaaer i Forandringerne:

1) *a—ó*, (*far- — fór-*, jf. d. *fare)*;
2) *a—á—i*, (*sat- — sát- — sit-*, jf. d. *sidde*);
3) *a—á—i— u*, (*nam- — nám- — [nim-] — num-*, nemme);
4) *a—u—i*, (*rann- — runn- — rinn-*, jf. d. *rinde*);
5) *u—au—jú, jó, ú*, (*ruk- — rauk- — rjúk-*, jf. d. *ryge*; *buð- — bauð- — bjóð-*, jf. d. *byde*; *luk- — lauk- — lúk-*, lukke);
6) *i—ei—í* (*bit- — beit- — bít-*, jf. d. *bide)*;

hvortil komme:

7) *a—è*, (*fall- — fèll-*, falde);
8) *á—è*, (*lát- — lèt-*, lade);
9) *ei—è* (*heit- — hèt-*, hedde);
10) *ó—è* (*blót- — blèt-*, offre);

11) *au—jó*, (*hlaup- — hljóp-*, löbe);

12) *öggv—jogg(jó)*, (*höggv- — hjogg-[hjó-]*, hugge);
13) *ú—jogg (jó)*, (*bú- — bjogg- [bjó-]*, boe);
14) *eyj—ó—á*, (*deyj- — dó- — dá-*, döe).

I Stedet for *i*, *u*, træder i mange Tilfælde Svækkelse eller Brydning, eller begge Dele, (§§ 29—31); og Afvexlingen forøges ved hyppig Brug af Omlyden.

(Opstillingen af de uregelmæssige Aflydsrækker 12—14 hörer strengt taget ikke hid.)

48. Foruden de (§§ 28—47) anförte Selvlydsforandringer, findes adskillige andre Overgange.

49. *a—i*, *i—a*. *a* bliver ikke altid staaende ved at forandre sig til *e* (i Fölge Omlyden — § 40, eller i Liighed dermed — § 45), men springer endog over til *i*,

1) som Slutningslyd i et Ord (§ 51): *Sex dagar hins fjórði tigar*, (sex Dage af den fjerde Tier, d. e.) sex og tredive Dage;

2) i Afledningsendelsen *-andi* (jf. Hu. *kveðandi*, en Art af Sang) — *-endi* — *-indi*, hvilken sidste Form allerede bruges i Oldskrifterne og har nu ganske fortrængt *-endi*, saa at man nu blot hörer: *bindindi* Afholdenhed; *erindi*, Ærende; *hlunnindi* Herlighed (Fordeel); *hægindi*, a) (kun i Fl.), Beqvemmelighed(er), b) (fuldstændigt), Pude; *kvikindi* Dyr; *líkindi* Sandsynlighed; *rjettindi* Rettighed; *sannindi* Sandhed; *tíðindi* Tidende (men ingen *bindendi*, *erendi*, *hlunnendi*, osv.);

3) i *gista* gjeste, af *gestr* Gjest, goth. *gasts*. Nu desuden i nogle andre Rodstavelser. Saaledes er det af *garðr*, Gjerde, i Oldtiden dannede U. *gerða*, gjerde, blevet til *girða*, maaskee tildeels paa Grund af Sammenblanding med *gyrða* (der nu udt. *girða*; § 23), gjorde, omgjorde; endvidere: af *barn* — *ein-berni* (i Oldtiden) — *ein-birni* (nu), sine Forældres eneste Barn; af *garn* — nu *ein-girni*, enkelt (utvundet)

Garn; af *garn* (det forkortede B. til *görn* Tarm) — nu *blágirni* Tyndtarm.

Omvendt finder man, i Slutningen af Ordene, et sædvanligt *i* ombyttet med *a* (§ 51): *Antakristr* Antichrist; *meira*, mere, Hu. Eent. G.; *minn skapara veit þat*, min Skaber veed [det], (jf. *a* i tilsvarende goth. Nævneformer, som *guma* Mand); *árnaða*, goth. *airinôda*, han gik (som Afsending); *til betra vista* til bedre Opholdssteder.

50. 1) *a—o—u*, eller *a—u(o)*,

2) *u—o—a*, eller *u(o)—a*,

a) sjelden i Slutningen af Ordene (§ 51): *sálo*, *sálu*, animă; *myklo* magnam; omvendt: *kona*, goth. *qinôn*, γυναῖκα og γυναικί;

b) hyppigt i Afledningsendelserne

α) *arr*, *urr (orr)*, i No. af Ha., ikke i Fleng, men f. Ex.: *hamarr* Klippe, Hammer; *jöfurr*, digt., Konge.

β) *an*, *un* (*on*); *and*, *und* (*ond*); *asta*, *usta* (*osta*), alle af Hu.: *skipan* (E. Eent. *skipanar*) og *skipun* (E. Eent. *skipunar*), Ordning; *skapan (skapanar)* og *sköpun* (*sköpunar*), Skabelse; *vitand (vitandar)* og *vitund* (*vitundar*), Vidende; *þjónasta* og *þjónusta*, Tjeneste. Former som *skipan*, *skapan*, *vitand*, i N. G. H. Eent., beroe paa Forsömmelse af Samlyden; hvorimod *u* (*o*) i *skipunar*, *sköpunar*, *vitundar*, *þjónusta*, er uregelmæssigt indkommet fra de Former, hvor Samlyden har hjemme. Nu gjelder *u* i alle Tilfælde, undtagen i *-anir* (N. G. Fl.), *-ana* (E. Fl.).

γ) (*n*)*aðr*, (*n*)*uðr* ((*n*)*oðr*), Ha.: *þrifnaðr*, *þrifnuðr* (*þrifnoðr)*, Blomstring (Lykke); *samnaðr*, *sömnuðr*, Samling. Dette *u* viser hen til Böiningen af gothiske Ord paa *ôdus* (som *vratôdus* Reise). og altsaa til et B.

paa *u* (*þrifnuðr*, *sömnuðr*, for *þrifnuðu-r*, *sömnuðu-r*) med Samlyd. Nu bruges *u* kun i *mánuður*, Maaned, og de Ord, hvis Rod-Selvlyd er *a*, som *fögnuðr* Fryd: i andre Ord bibeholdes *a*, med Udelukkelse af *u* (H. Fl. naturligviis undtagen; § 41): *þrifnaður* Reenlighed, (H. Fl. maatte derimod hedde *þrifnuðum*).

51. De i §§ 49—50 anförte Overgange af Slutningslyde findes i Haandskrifter med begyndende Oplösning af de gamle Böiningsformer. Brugen af *a*, for *i* eller *u*, er for Resten i nogle af disse Tilfælde en uvilkaarlig Tilnærmelse til en oprindeligere Form, idet *a* svarer til et goth. *a*, eller til et goth. *ô* for *ā*, (jf. Exemplerne).

52. *u* (*o*) bruges ved Siden af *i* (*e*) i Afledsendelserne *ingr (engr)*, *ungr (ongr)*, Ha., og *ing* (*eng*), *ung* (*ong*), Hu.: *hildingr*, digt., Konge; *konungr* Konge; *virðing* Anseelse; *verðung*, digt., Hird(mænd). (Hermed kan sammenlignes lat. *optimus—optumus*, osv.)

53. *a*, *i*(*e*), *u*(*o*), i Afledningsendelser — sjelden i en Hovedstavelse, som *tigr* (*tegr*), *tugr* (*togr*; — ogsaa *tögr*; see nedenfor), Tier.

Man har saaledes Endelsen *agr* (goth. *ags*, i: *audags*, isl. *auðigr*, rig, lyksalig, salig; *grêdags*, isl. *gráðugr*, graadig, hungrig; osv.) kun i To. *heilagr* hellig; medens *igr* (goth. *eigs* i nogle To.) og *ugr* (goth. *ugs* i nogle To.) bruges i andre, saaledes, at snart den ene og snart den anden Form er den fremherskende (*igr* bruges f. Ex. ikke gjerne hvor Selvlyden i den næstforegaaende Stavelse er *a*; altsaa ikke gjerne *afligr*, for *aflugr*, med Omlyd — § 41 — *öflugr*, kraftig). — Nu har *ug*- ganske fortrængt *ig*- (medens *heilag*- har holdt sig).

Endvidere bruges Endelserne

a) *all*, *ill* (*ell*), *ull* (*oll*), — saavel i No. af Ha., som i To., undertiden afvexlende i samme Ord, f. Ex. *drasill*, *drösull*,

digt., Hest; *vaðill*, *vöðull*, bredt, grundt Vand, som man kan vade over; *virgill*, *virgull*, Strikke; *gjafall*, *gjöfull*, gavmild; *heimill*, *heimull*, hjemmel (To.). — Nu gjelde i det Hele de samme Former for Nos. Vedkommende; dog bruges nu: *bitill* Bidsel, *riðill* Hob, *skutull* Harpun, *skutull* Bord (jf. lat. *scutula*, oht. *scuzzula*), for de ældre *bitull*, *riðull*, *skutill* (med *skutill*, i Betydn. Bord, jf. lat. *scutella*, oht. *scuzzil*[*a*]); medens de gamle Former *virgull* og *drösull* have fortrængt de ligeledes gamle *virgill* og *drasill*, og *vaðall*, Vaden, har gjort sig gjeldende ved Siden af *jarð-vöðull*, en skidenfærdig (uordentlig) Person. I Tillægsordene har Endelsen *all* — undtagen i *gamall* gammel — veget Pladsen for *ull*; saaledes höres nu intet *stopall*, *svipall*, *svikall*, *þagall*, men *stopull*, ustadig, foranderlig; *svipull* flygtig (forgængelig); *svikull* upaalidelig; *þögull* taus. Det gamle *atall*, funklende (om Öiet), grum, osv., er blevet til *ötull* rask. (Man har saaledes i To. foretrukket de Former, der medförte en större Simpelhed i Böiningen; man sammenligne *stopull*, *stopul*, med *stopall*, *stopul*, og *þögull*, *þögul*, med *þagall*, *þögul*). *heimill* har fortrængt *heimull*.

b) *ann*, *inn* (*enn*), *unn* (*onn*), i No. af Ha., f. Ex.: *aptann* Aften; *arinn* Arne; *jötunn* Jette. Disse Endelser bruges ikke skifteviis i eet og samme Ord, undtagen i *morginn* (goth. *maurgins*), *myrginn* (§ 39), *merginn* (§ 39), og *morgunn*, (jf. endvidere oht. *morgan*), Morgen. Nu bruges kun *morgun*.

54. *u* og *ö* bruges undertiden i Fleng: *hufðingi* for *höfðingi* Hövding; *flögur* for *flugur* Fluer; *máttögr* for *máttugr* mægtig; *þessöm* for *þessum* disse H. Fl.; *sylgjöna* for *sylgjuna* Spændet G. Eent. Undertiden kan vel *ö* staae for *o* (i Overeensstemmelse med § 70); men i övrigt finder denne Overgang sin Forklaring, deels i Lydliigheden imellem *u* og *ö*, og deels i Slægtskabet mellem *a* og *ö* (*ö* er Omlyd af *a*, og *a* og *u* ombyttes).

55. *y—ö*: *öfrinn* for *yfrinn* (af *yfir* over), tilstrækkelig. Anledning hertil: 1) Lydslægtskabet (jf. d. Syster og Söster, Mynt og Mönt, osv.); 2) det etymologiske Slægtskab mellem *u* og *y* (da dette kun er Omlyd af hiint), i Forbindelse med Overgangen *u—ö* (§ 54); 3) den Omstændighed, at *e* bruges som en anden Omlydsform for *y*, men at *e* og *ö* undertiden afvexle indbyrdes (man veed saaledes ikke, om *öxn*, Öxen, Öxne, staaer i Stedet for *yxn* eller *exn*, der begge bruges).

56. *ö—e*, *e—ö*, det sidste især i norske Haandskrifter: *gleggr*, for *glöggr* (goth. *glaggvus*), grand; *örni*, for *erni*, ἀετῷ; *järnö*, for *järne* (for *järni*), σιδήρῳ. Den nærmeste Grund til disse Ombytninger er vel at söge i Slægtskabet mellem *ö* og *e*, for saavidt begge (*e* i mangfoldige, og *ö* i de allerfleste, Tilfælde) fremkomme ved Omlyd af *a*; men da *e* lyder eens, hvad enten det er traadt i Stedet for et *a*, eller et *o* eller *i*, osv., saa kan det ogsaa i disse sidste Tilfælde afvexle med *ö*: *trödr*, for *tredr* (af *troða*), træder; *krossmössu*, for *krossmessu*, Korsmisse (som Eent. med Undt. af N.); *hölgi*, for *helgi* (af *heilagr*), Hellighed. Fremdeles erindre man den Tilböielighed til at forblande *ö* og *e*, der f. Ex. findes i Tydsk. — I *öx*, Öxe, er *ö* vistnok Fölge af en forsvunden *v*- eller *u*-Lyd (jf. goth. *aqizi* = *akvizi*; oht. *achus*, olds. *acus*), medens i Formen *ex* ogsaa Virkningen af den forsvundne Lyd er ophört og har givet Plads for den Art af Omlyd, Bs. Endelse regelmæssig fremkalder.

57. *ö—ey*, *ey—ö*; f. Ex. *eyx*, for *öx*, Öxe, (jf. § 56 Slutn.); *eyxn*, for *öxn* (for *yxn*; § 55), Öxne; *seyni* (H. Eent.), *seynir* (N. Fl.), for *söni*, *sönir* (der igjen staae i Stedet for *syni* υἱῷ, *synir* υἱοί;

§ 55); *höra*, høre, for *heyra* (goth. *hausjan*); *lösti*, (for-)løste, for *leysti* (Nf. *leysa*, af To. *lauss* løs); (*j* indskydes ikke efter *k* eller *g*, foran *ö* for *ey*; men *keypta* bliver til *köpta* kjøbte).

Med Hensyn til *ey*—*ö* maa bemærkes, at baade *ey* og dets Grundlyd *au* (jf. § 58), saavel som *ö*, i Dansk og Svensk ere blevne til *ö*; jf. *möju* (for *meyju*), virgini, med d.-sv. *Mö*; *göma* (for *geyma*, gjemme, af *gaumr* Opmærksomhed) med sv. *gömma*; *glöma* (for *gleyma*, glemme, af *glaumr* Tummel) med sv. *glömma*. (I tilsvarende tydske Ord, som *hören*, *lösen*, *trösten*, beroer *ö* paa en forskjellig Udvikling). — Hvad Overgangen *ö*—*ey* angaaer, saa maa den opfattes enten som Fölge af en Forvirring, der opkom ved den modsatte Forandring (den af *ey* til *ö*), eller som Yttring af Sprogets Modstand imod den sidstnævnte Lydbevægelse.

58. *au* gaaer over til *ó*, *o*, *ö*, eller *u*; f. Ex.: *brót*, *brot*, *bröt*, *brut*, for *braut*, [1]) brød, [2]) bort, i förste Betydning frems. Dat. 1, 3, i Eent., af *brjóta* bryde, i den anden Betydning egentl. G. i Eent. af Hu. *braut**, Vei, (afledt af det samme U.; jf. fr. *route*, af *via rupta*); ligeledes er *ok* og opstaaet af det ældre *auk* (der f. Ex. bruges, for *ok*, en 12 Gange i en arnamagn. Skindbog fra det 13. Aarh., Nr. 675 i Qvart, og som falder sammen med den byd. M. *auk*! adde! øg!); osv. — Nl. *tvö* (for *tvau*), to (som N.-G. i I.); *sjö* (for *sjau*), syv.

Herved kommer i Betragtning. 1) den bekjendte Overgang af *au* til *o* i andre Sprog; 2) Overgangen af det gamle *au* til d.-sv. *ö*; jf. *höst* (for *haust*) med d.-sv. *Höst*; 3) det Slægtskab imellem *au* og *ö*, der viser sig derved, at det gamle *ö*, foran *nk*, *ng*, gik over til *au* (§ 38); 4) Forholdet imellem de simple Rödder med *u*

(som *buð* byde, *brut* bryde) og deres mest forstærkede Former (*bauð*, *braut*); 5) det Ombytningsforhold, der finder Sted imellem *ö* og *u* (§ 54).

*Iblandt andre Forvandlinger, dette Ord undergaaer, foruden de anförte, er ogsaa den til *bort*, hvilken Form endogsaa forekommer i Riim:

Reið Brynhildar bróðir
***bort**, sá er hug nè **skorti**.*

Nl. *burt*.

59. *ei—e*, *e—ei*; f. Ex.: *kresting*, for *kreisting*, Krysten, Persning; *slekja*, for *sleikja*, slikke; *breinna* for *brenna* (for *brinna*), brænde (fortæres af Ild); *heipta* for *hepta* (af *hapt* Baand), bringe til at standse; *likneiski*, for *likneski*, Billede.

e for *ei* stemmer med Nynordisk: *svenn* (for *sveinn*), sv. *sven*, d. *Svend*; *grefi* (for *greifi*), d. *Greve*, sv. *grefve*. *e—ei* er den modsatte Bevægelse; jf. § 57 Slutn.

60. *ei—i*, sjelden, undtagen i *nita*, for *neita*, negte, og dermed beslægtede Ord. (Denne Forandring er i det Væsentlige modsat den, der har fundet Sted i Tydsk, for saavidt *î* der er gaaet over til *ei*; jf. nht. *mein*, *dein*, *sein*, med de gamle Former *mîn*, *dîn*, *sîn*.)

61. *ei—á*, sjelden: *teikn—tákn* (ogsaa nu i begge Former), Tegn; *Þorleikr—Þorlákr* (nu *Þorlákur*), Mandsnavn; *Áleifr* (*Óleifr*) — *Áláfr* (*Óláfr*; nu *Ólafur*), Mandsnavn. — *ei* stemmer med Gothisk (hvor *ai* svarer til oldn. *ai*, *ei*; *taikn-*: *teikn-* = *stain-*: *stein-* Steen, osv.), *á* med Oldeng. (jf. *tácen* Tegn, *-lác* og *-láf* i Mandsnavne, samt *stán* Steen, osv.).

62. *ei* (altid; see *ai* i goth. *aivs* Tid) gaaer over til *æ* (hvilken sidste Form nu endogsaa udelukker *ei*, undtagen i Sammensætninger som *eilífur*, som lever bestandig, evig). Jf. ligeledes det nævnte goth. Ord med det oldn. Hu. *æfi* (for *ævi*), Tid, Liv; goth. *fraiv* (Frö), *hraiv-*

(Liig), *saivs* (Sö), *snaivs* (Snee), med oldn. *fræv-* (ikke *fræv-*, jf. det nynorske *fræ*), *hræv-* (jf. *hræköst tirar æfi*), *sæv-*, *snæv-*. — Den modsatte Overgang forekommer ogsaa (see §§ 57 og 59, begge i Slutn.): *greitr*, for *grætr*, græder; *leiring*, for *læring*, Belæring, Underviisning. Dog kan dette, paa nogle Steder i al Fald, opfattes som en egen Maade at udtrykke *æ*-Lyden paa, nl. *e*=*æ* (§ 70) = *ai* (§ 25), og altsaa *ei* = *ai* + *i*, hvilket ikke bliver andet, end en fyldigere Betegnelse for den samme Lydsammenstilling (*ai*).

63. Ogsaa *ey* forandres til *æ*, f. Ex. i det Ord, der svarer til det goth. B. *mauja* Mö, og som i Eents. N. hedder *mær* (nu *mey*), men hvis övrige Fhff. begynde med *mey-*. — Da nu *ei*, altid. ogsaa forekommer i Formen *ey*, saa kunde *æ* (§ 62 Begynd.) ogsaa henföres hertil.

64. *æ*—*ey* (ligesom begge i D. og Sv. ere blevne til eet og samme Bogstav, nl. *ö*): *beyta*, for *bæta*, sv. *böta*, d. *böde*; *meyðr*, for *mæðr*, matri; *beyr*, for *bær*. Gaard.

65. *ey*—*ý*. Formerne med *ý* stemme overeens med Oldengelsk, hvor *ý* svarer til sædvanl. oldn. *ey*. Ex.: *heyra*—*hýra*, oldeng. *hýran*, höre; *leysa*—*lýsa*, oldeng. *lýsan*, löse.

66. *ú*—*ó* (i Liighed med *u*—*o*, § 30). Især bliver den negtende Forstavelse *ú*- (for *un*-) overmaade hyppig til *ó*- (der nu altid bruges, ligesom i Svensk og nogle nynorske Mundarter); ligeledes *búandi*, Bonde, (eg. handl. Tf. af *búa*, d. *boe*) til *bóandi* (sammentrukket *bóndi* — saaledes nu altid); *dúkr*, Dug, t. Tuch, til *dókr* (jfr. oht. *tòh*); osv.

67. At *ý* og *æ* afvexle med hinanden i visse Tilfælde, finder sin Forklaring i Overgangen *ú*—*ó* (§ 66), da nl. *ý* er Omlyd af *ú*, og *æ* af *ó*. Af Formerne *býr* og *bær*,

By, Gaard, er saaledes den förste at henföre til Roden *bú*, den anden til *bó* (for *bú*; jf. § 66). Det goth. Fho. *us* (*ur*), ud af, hedder i Oldn. oprindelig *úr* (— med Hensyn til *ú* for goth. *u*, jf. oldn. *hús* med goth. *hus*, oldn. *rúmr* med goth. *rums*, osv. —), men gaaer som oftest over til *ór* (der endnu bruges i flere norske Mundarter); det förste ligger til Grund for *ýrinn*, det sidste for *œrinn*, — to Former af et To., der betyder overflödig, tilstrækkelig. — I övrigt findes undertiden begge Omlydene, men kun den ene Grundlyd: saaledes *ýskja* ved Siden af *œskja*, önske; derimod kun *ósk* Önske (men t. *Wunsch*).

Anm. 1. Forholdsordet *úr* forekommer ogsaa i en tredie Form *ýr* (i Overeensstemmelse med § 45), hvortil *ýrinn* ogsaa kunde henföres; men det er ikke mindre sandsynligt, at det omvendte Forhold finder Sted, og at *ýr* er opstaaet under Indflydelse af *ýrinn*.

Anm. 2. Af de i denne § nævnte Former bruges nu kun: *úr*; *ærinn*, *bær*, *æskja*, (angaaende *æ* for *œ*, see § 68).

68. Paa Island begyndte *œ* tidlig at forblandes med *æ*, og var ganske gaaet over i dette allerede ved Aar 1200 (jf. § 20), undtagen for saavidt den vedvarende Forbindelse med Norge af og til vækkede Bevidstheden om det oprindelige Lydforhold.

69. Ikke blot *y* (§ 23), men ogsaa *ý* og *ey*, beholdt deres regelmæssige Stilling igjennem Sprogets hele Oldtid. — Som Undtagelser findes

1) en temmelig hyppig Overgang i visse Ord a) af *y* til *i* i: *skildi*, for *skyldi*, skulde, især i norske Lov-Haandskrifter og islandske Diplomer; *þikkja* (og *þikja*), for *þykkja* (og *þykja*), tykkes; *ifir*, for *yfir*, over; (*i* i Formerne *fir*, *firi*, *firir*, er vel snarere at betragte som oprin-

deligt, og svarende til goth. *ai* i *fair*, oht. *i* i *fir*, end som fremgaaet af *y* i *fyr* — for *fur* —, *fyri*, *fyrir*, hvilke Former slutte sig til goth. *faur*, *faura*); osv.; — b) omvendt, undertiden af *i* til *y* i *mikill*, megen, især i de synkoperede Former;

2) en Sammenblanding, i större Omfang, af *y*, *ý*, *ey*, hensynsviis med *i*, *í*, *ei*, i visse endog meget gamle Haandskrifter (som AM. 623 Qv.): *brinja*, for *brynja*, Brynie; *fíkr*, for *fýkr*, fyger; *leisa*, for *leysa*, löse; *ryddari*, for *riddari*, Ridder; *lýf*, for *líf*, Liv; *leyða*, for *leiða*, lede (före).

I nogle Tilfælde synes Afvigelsen fra det Oprindelige at hidröre a) enten fra Liighed med et andet Ord (*skýra*, for *skíra*, döbe, under Paavirkning af Liigheden med *skýra* forklare); b) eller fra en Omflytning af Lyde eller Bogstaver (*sinysk*, for *sýnisk*, synes); c) eller fra en Tiltrækning, der udöves af en nærstaaende Stavelse, (*syndysk*, for *sýndisk*, viste — aabenbarede — sig; *ymysir* og *imisir*, for *ymisir*, adskillige; *yfirlyti*, for *yfirliti*, Eent. H., Udseende).

70. At *ö* undertiden staaer for *o*, er væsentlig en Fölge af den modsatte almindelige Skrivebrug, der betegnede Lyden *ö* ved Bogstavet *o*, og saaledes for Öiet ophævede Forskjellen imellem begge Lyde. Det samme gjelder om Brugen af *e* for *æ*, og omvendt. Dog er det ikke usandsynligt, at ogsaa Udtalen har viist enkelte Spor af Vaklen i begge Tilfælde.

71. Lette Selvlyde bortfalde gjerne hvor de komme i umiddelbar Beröring med forgaaende tunge (§ 26); *a* efter *á*, og *u* efter *á* eller *ó*, saa godt som altid. — Ex.: *grá* for *gráa* og *gráu*, *grán* for *gráan*, *grár* for *gráar*, *grám* for *gráum*, altsammen af *grár* graa; *sám* eller

sóm, for *sáum* eller *sóum* (§ 41), vidimus; *klóm* (for *klóum*) ungvibus. Endvidere altid: *kúm*, for *kúum*, vaccis; *flýr*, *flær*, flyer (fugis, fugit); osv. Derimod ved Siden af de fulde Former: *búm*, for *búum*, habitaculis og habitamus; *másk*, for *máisk*, attenuatur; *sæ*, for *sæi*, videret, viderent; *döy*, for *döyi*, moriatur; *sèt*, for *sèit*, I seer; *sènn*, *sèn*, visus, visa; og lign.

Anm. Denne Sammentrækning finder nu Sted i mindre Omfang; saaledes bruges nu altid *gráa*, *gráan*, *gráar*, *gráum*, *sáum*, *búum*, *máist*, *sæi*, *deyi*; men derimod ligesaa stadigt: *klóm*, *kúm*.

72. *èa* og *èu* (*èo*, § 30) forandres — det förste til *já*, det andet til *jó* eller *já*: *sjá*, videre (Nf.), vident, videam; *sjóm* og *sjám* videmus.

Anm. I det Hele bruges nu *já* i begge Tilfælde: *sjá*, videre, vident; *trjám* arboribus. (*sjáum*, videmus, slutter sig til § 71 Anm., og *sjái*, videam, beroer paa en Forandring i Böiningen).

Om Medlydene (*samhljóðendr*).

73. Medlydene (19 i Tallet) ere:

	stumme			blandet	hvislende	flydende	Halvselvl.
	haarde	Middel-Lyde	aandende				
Ganelyde . .	k	g	h				j
Tandlyde . .	t	d ð	þ		s z	l n r	
Læbelyde . .	p	b	f			m	v
blandet . . .				x			

74. Den almindelige Udtale af *k*, *t*, *p*, *d*, *b*, *h*, *s*, *l*, *m*, *n*, *j*, *v*, er den samme som i Begyndelsen af

danske Ord foran en Selvlyd. Om Undtagelserne, see de fölgende §§.

75. I Forbindelserne *ks*, *kt*, *ps*, *pt*, löd i den sædvanlige Tale *k* som blödt *g* (i *Sag*), og *p* som *f* i de samme Stillinger (§ 85); altsaa *hauks* (Högs) som *haugs*, *slíkt* som d. sligt, *skapt* som d. Skaft. osv.; hvorfor man ogsaa ofte finder Skrivemaaden *ft* for *pt* (*oft* ofte, *eftir* efter), medens dog *gt* for *kt* forekommer meget sjelden. Omvendt staaer *kt* temmelig hyppig for *gt* (*sakt*, for *sagt*, sagt).

Anm. 1. Den oprindelige Udtale viser sig i saadanne. paa den etymologiske Bevidsthed beroende, Riim som

dúks hrindr böl þar bleikir,
og *slíkt fór allt af ríki*.

Anm. 2. Undertiden findes *pst* eller *fst* for *pt* (*ft*).

Anm. 3. *kn* i Begyndelsen af Ordene er i den nuværende Udtale for det meste gaaet over til *hn* (*knè*, Knæ, udtales *hnje*; osv.), og *k* er saaledes svækket til *h*, i Lighed med Engelsk (der dog er gaaet videre ved at udelade *k* i Udtalen).

76. Forbindelserne

ke, *kei*, *key*, *ki*, *kí*, *ky*, *ký*, *kæ*, *kœ*,
og *ge*, *gei*, *gey*, *gi*, *gí*, *gy*, *gý* *gæ*, *gœ*,

udtaltes allerede tidlig med *j* efter Medlyden, hvilken Udtale undertiden findes udtrykt i Skrivemaaden ved et indskudt *i*, f. Ex. *kienna* (for *kenna*) kjende. — Dette uvæsentlige *j* bevirker ingen Omlyd; altsaa *magi* (ikke *megi*) Mave. Med Hensyn til *gi* (*ge*) i visse Tilfælde, see § 81.

77. *ts* bliver let til *ss* i Udtalen; medens den nöiagtigere Lydform viser sig i

Fornjóts synir ljótir

og lignende Riim.

78. *tt* (det förste hörende til Roden, det sidste En-

delse) i 2. P. Eent. af de stærke Datidsformer gaaer over til Lydforbindelsen *st* (ligesom i Gothisk), der dog skrives *zt*, f. Ex.: *nauzt* (for *nautt*), du nöd; *veizt* (for *veitt*), du veed.

79. Et enkelt *d* eller *b* staaer aldrig i umiddelbar Beröring med en foregaaende Selvlyd i samme Stavelse; men enten ere de fordoblede (*oddr* Od, *abbask* vise Uvenlighed), eller de slutte sig til en foregaaende Medlyd (*sund* Sund, *dramb* Hovmod). I övrigt udtales disse Bogstaver aldrig blödt eller svagt: *d* i *land* (Land) lyder ikke anderledes, end i det danske Ord *Dal*; *dd* i *oddi* lyder ikke som i d. *Odde* (men som eng. *dd*); og *b* i *lamb* (Lam) höres tydeligt (i Modsætning til *b* i eng. *lamb*).

80. *ð* (jf. § 84, om *þ*) lyder som det blöde danske *d* i *blöd*, *hade*; fordobles aldrig (som *d*, eller som *ð* i Oldeng.); staaer aldrig foran Selvlyden i en Stavelse (undtagen hvor det træder i Stedet for *þ*, som i *ðat*, for *þat*, det); men bruges

1) uden at afloses af andre stumme Tandlyde, i umiddelbar Beröring a) med en foregaaende Selvlyd, deels hvor *ð* staaer alene (som i *dáð* Daad); deels foran *g*, *k*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *j*, *v*, (som i: *auðga* berige, *maðkr* Maddik, osv.); b) med et foregaaende α) *r* (som *verða* vorde, *fegrð* Skjönhed); β) *f*, *g*, naar disse Bogstaver enten fölge paa en Selvlyd (som: *lifði* levede, *lagði* lagde) eller paa *r* (som *horfði* spectabat, *syrgði* sörgede); γ) *gg* (som *hryggð* Bedrövelse);

2) afvexlende med *d*, efter *l*, *m*, *n*, — hvad enten disse tre Bogstaver staae allene eller beröres af en foregaaende Medlyd —, samt efter *mb*, *lf*, *lg*, *ng*, (som: *valdi* eller *valði* valgte, *sigldi* eller *sigldi* seilede, *kembdi* eller *kembði* kæmmede, osv.);

3) i de ældste Haandskrifter overveiende for *t*, i Datiders, lidende Tillægsformers og andre Aflednings-Endelser, efter et til Stammen hörende *k* eller *p*, med eller uden en foregaaende Medlyd (som: *blekkði* og *blekkti* bedaarede, *styrkð* og *styrkt* Kraft, *glapði* forstyrrede, osv.).

Anm. Nu bruges kun *d* i de under Nr. 2, og kun *t* i de under Nr. 3, nævnte Tilfælde; *ð* forekommer saaledes mindre hyppigt, end i Oldsproget.

81. *g* udtales deels haardt, som i d. *god*, *gjerne*, deels blödt, som i d. *Dag*; hvilken sidste Lyd undertiden betegnedes ved *gh*. Blödt *g* forholder sig til et haardt, som *ð* til *d*.

Den blöde Udtale synes *g* at have havt overalt hvor det, uden at være fordoblet, berörtes af en foregaaende til samme Stavelse hörende, Selvlyd, hvad enten det staaer allene (*dag* ἡμέραν), eller i Forbindelse med en fölgende Medlyd (*dagr* ἡμέρα, *dags* ἡμέρας, *lagt* positum som I.), selv naar denne Medlyd er *ð*, *l*, *n* (, jf. Skrivemaaden *rughla* forstyrre, *tighn* Höihed, for de sædvanlige *rugla*, *tign*; men især saadanne Riim som

ok lómhugaðr lagði;
eigi þverr fyrir augna);

hvorimod *g* udtales nu haardt foran *ð*, *l*, *n*, (*gl* i *hagl*, Hagl, som i eng. *ugly*; *gn* i *logn*, Vindstille, som i eng. *signal*).

Hvor *gj* enten skrives, eller, i Fölge § 76, skulde höres, imellem to Selvlyde, hvoraf den sidste tilhörer en Böinings- eller Afledings-Endelse, bortfalder nu *g*-Lyden i alle Tilfælde, imedens det Tilbageblivende behandles saaledes, at *j*-Lyden 1) bliver uforandret efter *ú*, *ó*, *á*; 2) gaaer over til *i*, efter *u*, *o*, *a*, *e*, og danner med den foregaaende Vocal en reen (en vocalsk) Tvelyd (bestaaende af hiin Vocal + *í*); 3) sammensmelter med et foregaaende *i* eller *y* til *í*; 4) bortfalder efter *au*, *ey*, *ei*, *æ*, *í*, *ý*. Som Fölge heraf udtales *bjúgir* krumme (curvi); *skógi* Skov (H. Eent.); *mági* Maag (H. Ent.); *flugi* volatui; *bogi* Bue; *hagi* Græsgang

(men etymologisk = d. *Have*); *degi* ἡμέρᾳ; *segja*, dicere, dicunt; *stigi* Stige; *kligja*, Qvalme, Væmmelse, (jf. d. *klöge*); *lygi* Lögn; *haugi* τύμβῳ; *beygi*, flecto, flectam, flectat, flectant; *beygjum*, flectimus, flectamus; *hneigi*, declino, osv.; *hneigja*, declinare, declinant; *bægi*, arceo, osv.; *bægjum*, arcemus, osv.; *vígi*, sacro, osv.; *vígja*, sacrare, osv.; *drýgi*, committo, osv.; *drýgjum*, committimus, osv.; i den angivne Orden, som *bjúj-ir*, *skój-i*, *máj-i*, *flu͡i-i* *bo͡i-i*, *hæ-i* (= *ha͡i-i*), *dei-i* (= *de͡i-i*), *sei-a* (= *se͡i-a*), *stí-i*, *klí-a*, *lý-i* (= *li-i*), *hau-i* (= *hö͡i-i*), *bey-i* (= *bei-i* = *be͡i-i*), *bey-um* (= *bei-um* = *be͡i-um*), *hnei-i* (= *hne͡i-i*), *hnei-a* (= *hne͡i-a*), *bæ-i* (= *ba͡i-i*), *bæ-um* (= *ba͡i-um*), *ví-i*, *ví-a*, *drý-i* (= *drí-i*), *drý-um* (= *drí-um*). — Bogtavforbindelserne [1]*úgj*, [2]*ógj*, [3]*ágj*, [4]*ugj*, [5]*ogj*, [6]*agj*, [7]*ögj*, [7]*augj*, maatte udtales som [1]*új*, [2]*ój*, [3]*áj*, [4]*u͡i*, [5]*o͡i*, [6]*æ* (= *a͡i*), [7]*au* (= *ö͡i*); men forekomme ikke, da den nyere Sprogform intet kjender til en saadan Tilsidesættelse af Omlyden. Forbindelsen *ögj* kunde desuden kun staae for *augj*; men en slig Overgang af *au* til *ö* finder nu ikke Sted. Af den sidstnævnte Grund findes heller intet *ögi*, hvor *ög* i övrigt maatte udtales som *ögj* og *augj*. Forbindelsen *ygj* var naturlig for Oldsproget, men synes nu ikke at forekomme, da *sygja*, sugerem, er blevet til *sygi*; *lygja*, mentirer, til *lygi*; osv.

Anm. Antager man, at *j* bibeholdes ikke blot i de under 1, men ogsaa i de under 2—3, eller endog 2—4, anförte Tilfælde, saa faaer man rigtignok en simplere Regel, men træffer neppe den rigtige Udtale, der synes at være forskjellig fra *fluji*, *boji*, *haji*, *deji*, *seja*, *stiji*, *klija*, *liji*; navnlig vil *j* i Tilfældene under 4 neppe blive hörligt, uden en særegen Anstrengelse af Taleredskaberne.

Den her omhandlede Udeladelse af *g*-Lyden synes at have fundet Sted allerede i Oldtiden i den friere Udtale, hvilket lader sig slutte 1) af den Omstændighed, at *e* foran *gi* eller *gj*, hyppigere end ellers, findes udvidet til *ei*, som *degi*, ἡμέρᾳ, til *deigi*; *dreginn*, tractus (lid. Tf.), til *dreiginn*; *segja*, sige, til *seigja*; 2) af den vilkaarlige Udeladelse, eller Indskydelse, af *g* i slige Tilfælde: *teyja*,

for *teygja*, strække; *treygja*, for *treyja*, Tröie. — Derimod er *g*-Lyden bibeholdt i

Alin var rýgr at rógi;
Baugs getr með þèr þeygi;

og andre saadanne Riim.

g udtales nu meget svagt — er næsten eller ganske stumt — i Enden af et Ord efter en *ú*-Lyd (altsaa efter *ú*, *á*, *ó*; jf. § 25). Hermed stemmer den gamle Skrivemaade *dró*, for *dróg*, drog, (*dróg: draga* = *fór: fara*), osv.; medens, paa den anden Side, et saaledes stillet *g* viser sin oprindelige Lyd i Riim, som

lág var ek auðs at eiga.

I Forbindelserne *ðg*, *fg*, *lg*, (*mg*), *ng*, *rg*, lyder *g* nu næsten ligesaa haardt, som i Begyndelsen af Ordene. I Oldsproget har det vel havt en blödere Lyd, 1) efter *ð*, *f*, *r*, i alle Tilfælde; 2) efter *l*, *m*, *n*, i det mindste i nogle. Herfor taler ikke blot Analogie med *ð* (§ 80), men ogsaa den undertiden forekommende Brug af *gh* i *margha* multos, *fylghir* fölger, og lign.

En afgjort haard Udtale har *g* derimod 1) hvor det fordobles; 2) i Ordenes Begyndelse. Her staaer det kun enten allene, eller i Forbindelserne *gl*, *glj*, *gn*, *gnj*, *gr*, *grj*. — *Gv* skrives nu i *Gvöndur*, *Gvendur*, fortrolige Forkortelser for *Guðmundur*, men höres ogsaa i *guð*, Gud, og dermed sammensatte Ord (som *Guðmundur*).

Allerede i gamle Haandskrifter, dog med Undtagelse af de allerældste, bruges ofte 1) *lík-* (d. *liig*, eng. *like*) for det i Oldnordisk mere oprindelige *glík-* (goth. *galeiks*, t. *gleich*); 2) *n* for *gn* i Ordbegyndelser (ligesom eng. *gn* i samme Stilling altid lyder uden *g*). Saaledes bliver: *gnógr* (goth. *ganôhs*), tilstrækkelig, til *nógr*; *gnaga*, d. *gnave*, til *naga* (jf. t. *nagen*); osv. I de fleste Tilfælde vil det bortfaldne *g* vise sig at være den

oldn. Form af Præfixet *ga-*, ligesom i de anförte Exempler (*gnaga* = *g* + *naga*; hvoraf den sidste Deel vistnok hænger sammen med lat. *noceo*, osv., og saaledes har *g* for det, i Fölge §§ 82—83, i denne Stilling umulige *h*). — Hvor *n-* (for *gn-*) findes i Oldsproget, bruges i Nl. kun *n-* (altsaa, f. Ex., kun *naga*, *núa* gnide, osv.); ligeledes kun *lík-* (intet *glík-*).

82. *h* er aldrig stumt (som i d. *Hjort*, *Hval*). Det staaer kun i selve Begyndelsen af Ordene, deels allene, deels i Forbindelserne *hj*, *hv*, (*hvj* i *hvè*, hvor, hvorledes), *hl*, *hlj*, *hn*, *hnj*, *hr*, *hrj*. Af *hl*, *hlj*, *hn*, *hnj*, *hr*, *hrj*, udelades *h* meget ofte i gode Haandskrifter (overeensstemmende med de nyere Sprog), dog ikke gjerne i de allerældste. Langt sjeldnere bortfalder *h* foran *j*, *v*, eller Selvlyde (*jörð* [der ellers betyder: Jord], for *hjörð*, Hjord; *varf*, for *hvarf*, forsvandt; *af* [der ellers betyder: af] for *haf*, Hav), selv hvor Udeladelsen begunstiges ved Sammensætning, som i *umbverfis*, for *umbhverfis*, omkring; *varðald*, for *varðhald*, Vagt(holdelse).

Omvendt er *h* undertiden tilföiet: *höfugr*, [ellers = tung], for *öfugr*, forkeert; *herum*, for *erum*, sumus.

Nu findes kun svage Spor af denne Vaklen i Brugen af *h* (*álfa*, ved Siden af *hálfa*, Side, Egn; *naskur*, ved Siden af *hnaskur*, eg. fiin, d. e. fiffig, goth. *hnasqus* μαλακός, oldeng. *hnesc*; — omvendt: *hniðra*, ved Siden af *niðra*, nedsætte), og Forbindelserne *hl*, *hlj*, *hn*, *hnj*, *hr*, *hrj*, beholde (i övrigt) deres fulde Form.

Den oprindelige Udtale af *hv*, nl. som *h* + *v* (f. Ex.

haukr rèttr er þú, Hörða drottinn,
hverr gramr er þèr stórum verri),

har kun vedligeholdt sig paa nogle Steder; i andre Egne udtales *hv* som *kv* (ligesom i Norge og paa Færöerne), atter i andre omtr. som tydsk, eller snarere sveitsisk, *ch* (*hvor*, hvo af to, som *chor*).

83. Da *h* (baade som Lyd og Tegn) er indskrænket

til Begyndelsen af Ordene, er det naturligt, at det i andre Stillinger bliver erstattet ved det dermed nærmest beslægtede Element, nl. *g* (blödt eller haardt), der saaledes, hvad Oprindelsen angaaer, er snart at betragte som en Middelsnart som en Aande-Lyd; som Aandelyd i *logi* Lue, *vargr* Ulv, osv.; som Media f. Ex. i *vega* före (veie), *vagn* Vogn, *fregna* spörge.

84. *þ* lyder (ligesom i Goth. og Oldengelsk) som det haarde eng. *th* (i *thing*, *through*); men bruges i de fleste Oldböger kun i selve Begyndelsen af Ordene, enten allene (som i *þar* der, *þunnr* tynd), eller i Forbindelserne *þr*, *þrj*, *þj*, *þv*. I de ældste Haandskrifter derimod staaer *þ* tillige i enhver af de Stillinger, der senere tilkomme *ð* (see § 80), hvad enten dette kommer af en Mangel ved Betegnelsesmidlerne, eller, hvilket synes mere antageligt, *þ* brugtes fordi man virkelig hörte *þ*. I saa Fald er det svagere *ð* at ansee for en Svækkelse af det ældre og stærkere *þ* (omtrent som *r* — eller *z* i Gothisk — af *s*). — En Fölge af denne Overgang er, at *ð*, og ligeledes *d*, for saavidt det afvexler med *ð* (§ 80, 2), bruges, i etymologisk Forstand, ikke allene som Middellyde (*mjöðr* Miöd, *binda* binde, osv.), men ogsaa som Aandelyde, f. Ex. i *bróðir* Broder, *önd* And.

85. *f* lyder

1) i Begyndelsen af Ordene (hvor det staaer deels allene, deels i Forbindelserne *fl*, *flj*, *fn*, *fnj*, *fr*, *frj*, *fj*), som d. *f*; 2) i den sædvanlige Udtale, imellem en foregaaende Selvlyd, og et fölgende *k*, *s*, *t*, men især *f* (hvilket *f* da begynder et nyt Sammensætningsled), ligeledes som d. *f*, f. Ex. i: *rifka* foröge, *þýfska* Tyvagtighed, *leyft* tilladt; *affaradagr* Slutningsdag (i en Fest). Dog bliver, i Riim, *f* i *fs*, *ft*, behandlet som blödt (see Nr. 3),

hvilket ogsaa laae temmelig nær i de Tilfælde, hvor en Böiningsendelse fölger paa, som:

þjófs ilja blað leyfa;
hafs, gekk sær af afli;

3) i andre Tilfælde som d. *v* i Begyndelsen af et Ord; altsaa *líf* som d. Liv, osv.

Man udtaler nu i nogle Egne *f* i *fð*, *fl*, *fn*, som et haardt *b*. Oldbögerne vise Spor af denne Udtale, medens den rigtigere fremtræder hos Digterne:

laufi fát at höfði;
þá er ræfr-vita Reifnis.

86. Det *f*, der staaer inde i Ordene, er i det Hele taget af tredobbelt Oprindelse, og bruges 1) enten som en Aandelyd: *hafr* caper, *sofa* sove; 2) eller som en Media: *ljúfr* kjær, *úlfaldi* Kameel; 3) eller for *v*, som i *æfi* aevum.

87. Der fremstille sig nu, i Henhold til det Foregaaende, fölgende Rækker af stumme Medlyde, ved Siden af de i § 73 opstillede Rækker:

h——————————*g*(blödt)————g(haardt)——*k*
þ——————————*ð*——————————*d*————*t*
f(haardt; § 85)————*f*(blödt; § 85)——*b*————*p*.

88. *x* löd = *ks* = (blödt) *g* + *s* (§ 75). Dette fremgaaer blandt andet af Skrivemaaden *fèlax* for *fèlags* (Selskabs), *Magsimianus* for *Maximianus*, og lign. I övrigt staaer *x*, hvad Oprindelsen angaaer, snart for *ks*, som *öx* Öxe (goth. *aqizi*), snart for *gs* som i *vaxa* voxe (goth. *vahsjan*, skr. Rod *vaksh*).

89. Nl. fordobler ikke *s* i Enden af et Ord efter en tung Selvlyd, undtagen i E. Eent. (som: *óss* ostii), og bruger i övrigt kun i denne Fhf. *s* som Böiningsendelse (altsaa *þys*, N. G. H., Stöi, med Eieformen *þyss*). Dette stemmer med den goth. Ude-

ladelse af *s* i N. Eent., som: *drus* (ikke *druss*) Fald; *laus* (ikke *lauss*), isl. *laus*, lös. Hvad Oldsproget angaaer, saa har det neppe været ganske udenfor Indflydelsen af denne Lov.

stn findes ikke sjelden for *sn* (ogsaa i Begyndelsen af Ordene), især i visse Haandskrifter (see f. Ex. Keysers og Ungers Udgave af „*Barlaams ok Josaphats saga*", Christiania, 1851). Udtalen synes nemlig i Forbindelserne *sn* og *sl* almindelig at indskyde *t*, for at lette Overgangen fra den ene Lyd til anden, ligesom man i Tydsk har fölt Trang til at beklæde *s* med en Aandelyd foran *n*, *l*, osv., (jf. *Schnee* med det gamle *snè*), og ligesom *sr* ikke kan staae i en oldn. Ordbegyndelse (men derimod: *str*, *skr*, *spr*).

90. *z* udtales som *s*, forekommer kun efter Selvlyden i en Stavelse, og staaer i Haandskrifterne 1) simpelhen for *s*; 2) for et ved Assimilation opstaaet *ss*; 3) ofte som en svævende Betegnelse for *s* eller *st*; 4) for et *s*, foran hvilket en Tandlyd, især en stum, er udeladt; men Skrivebrugen Nr. 1 er udelukket af de friere (eller normaliserende) Udgaver. Ex.: *brauzk* (for *brautsk*) frangebatur; *býzk* (for *býðsk*), offerris, offertur; *senzk* (for *sentsk*, for *sendtsk*) lid. Biform af *senda* sende; *útlenzkr* (for *útlendskr*) udenlandsk; *vizk* (for *vinzk*, og dette igjen for *vindsk*), torquetur, torqueris, torquere (byd. M.). — Om *zt* for *tt*, see § 78.

I Nl. udelades *ð* foran *s* ikke saa let som i Oldsproget (*býðst*, ikke *býzt*, offerris, offertur).

91. *ll* udtales ikke som i Dansk, d. e. ikke som *l* + *l*, men som haardt *d* (eller *dd*) + *l*.

92. 1) *nn* efter en lukket Selvlyd (§ 25) udtales nu som *dd* + *n*; men at denne Udtale ikke bör anvendes paa Oldsproget, skjönnes af Rimene, som:

Seinn þikki mèr sunnan.

2) Et sluttende *n* a) i *in* i Fleerstavelsesord, b) i *an* i Eent. G. Ha. af To., eller i Biord, c) som Kjo. i *an*, *un*, fordobles nu i Udtalen, saa at *drottin* dominum, *heiðin* ethnicā, *gefin* datā, *öndin* ἡ ψυχή, *góðan* goth. *gôdana*, *héðan* herfra, *konan* ἡ γυνή, *augun* die Augen, lyde som *drottinn* dominus, *heiðinn* ethnicus, osv. — Undtag: *himin* οὐρανόν. Men dette Ord hedder ligeledes *himin* i N., medens *inn* ellers bruges hvor det bör staae, som i *drottinn*, *heiðinn*, (ovenfor).

3) I Modsætning til Nr. 2, skrives og udtales kun et enkelt *n*, for *nn*, efter aabne Selvlyde i Enden af Fleerstavelsesord, med Undtagelse a) af *ann*, hvor *nn* staaer for Kjo. *inn* τόν (*folann* τὸν πῶλον); b) af de under Nr. 2 anförte Tilfælde. Ex: *aptan* (vesperum og) vesper; *jötun* (gigantem og) gigas. [*sèn* (visā og) visus (Tf.)].

93. *r* lyder haardere eller skarpere, end i Dansk.

Det bliver nu enkelt i Enden af et Ord (som: *ber* — ikke blot nudā, men ogsaa — nudus; *bar* Bar, f. Ex.

lífs míns blómgaðra **bar**,
en buðlungs Persa **var**,

Oversættelse af *Persarum vigui rege beatior*), og undertiden inde i Ordene (som i *varir* Læber; men i Oldtiden:

fjarri *allt nema* ***varr****ar*).

Der er i övrigt med Hensyn til Fordoblingen eller Ikke-Fordoblingen af *r* nogen Forskjel imellem forskjellige Egne.

rl og *rn* udtales almindelig — hiint som *ddl* (d. e. som isl. *ll*; § 91), dette som *ddn* (d. e. som *nn* nuomstunder; § 92, 1). Den samme Udtale har for en Deel fundet Sted i Oldtiden.

94. *m* udtales i det mindste nu som *mm*, a) i *-um* i Slutningen af et Ord, som: *mönnum* ἀνθρώποις, *börnum* τέκνοις, *hraustum* fortibus, *förum* imus og eamus; b) i Fho. *um*, om, hvor den haarde Udtale maaskee skal erstatte det bortfaldne *b* i Ordets gamle Form *umb*; c) i *fram*, frem, hvilken Udtale stemmer overeens med *frammi* (ikke *frami*) fremme; hvorimod man finder i Oldsproget Lydformen *fram*, som:

guðr vóx um **gram**,
gramr sótti **fram**;

og *svá fór þat* ***fram,***
at flestr of ***nam;***

ved Siden af *framm* (see en Locus classicus Fms. VI 385—87); samt *glam* og *glamm* Glam.

95. *v* lyder aldrig som i d. *Tavle*, *savne*, (men altid overeensstemmende med § 74), og forekommer kun 1) i selve Begyndelsen af et Ord, a) foran en Selvlyd (eller foran *je*, skrevet *è*), som: *vegr* Vei, *vèr* vi; b) som Levning fra den fjerne Oldtid, i *vr*

(***V****ildið* ***v****röngum ofra*
v*ágs hyr-sendir ægi;*

jf. SnE. II 132); medens i övrigt, ikke blot i *vl-* (jf. *lita*, see, med oldeng. *wlitan*), men ogsaa i *vr* (jf. det sædvanlige *rangr* med d. *vrang*), *v* er forsvundet baade af Skrift og Tale (hvorimod Engelsk endnu beholder *wr* i Skrift); 2) ogsaa, foran Selvlyden i en Rodstavelse, i Forbindelserne *tv*, *dv*, *þv*, *kv* (, om *gv* see § 81), *hv*, *sv*, *skv*, som: *þvá* toe; *hvar* hvor; *hvè* hvor(ledes); *svá* saa; *skvala*, sqvaldre, bröle.
3) i Enden af en Stavelse, foran en Selvlyd, og staaende umiddelbart efter a) visse enkelte Medlyde, nl. *l*, *r*, *s* (sjeld.), *t*, *ð*, naar de fölge paa *ö*, *y*, (eller *e*, *ey*, for *ö*, i Fölge §§ 56—57; men i det her omhandlede Tilfælde blev *ey* sikkert ikke udtalt anderledes, end *ö*), som: *ölvi* ζύθῳ, *hjörvi* ξίφει, *hösvan* (G. Ha. Eent.) blakket, *götva* begrave, *böðvar* ὑσμίνης, *fyrva* ebbe, *yðvarr* ὑμέτερος, (*gerva*, *geyrva*, for *görva*, gjöre); b) et enkelt *k*, efter en virkelig eller tilsyneladende omlydt Vocal (herved maa dog tages Hensyn til § 45), eller een, der ikke kan omlydes: *skrökvi* mendacio; *sýkva* og *svikva* (sædvanl. *svikja*), svige, bedrage; c) *k* eller *g*, i Medlydsforbindelserne *kk*, *lk*, *rk*, *sk*, *lsk* (?), *gg*, *ng*,

efter *ö* (eller *ey* = *ö*; see 3, a), *e*, *y*, (sjelden *a*), som: *döggvar*, roris, rores; *möskvi* Maske (i et Net); *myrkvi* Mörke; *nakkvat* noget; d) en lukket Selvlyd, som: *heyvi* feno; *sævar*, *sjávar*, *sjóvar*, Söes.

Af Regel 3 fölger, at *v* maa udelades hvor det skulde staae enten i selve Slutningen af et Ord (*föl*, ikke *fölv*, pallidā; men *fölva*, pallidam, pallidos), eller imellem to Medlyde (*fölr*, ikke *fölvr*, pallidus).

Anm. *v* udelades gjerne foran *u*, *o*, *ó*, som: *völu*, *völur*, *völum*, (for *völvu*, *völvur*, *völvum*), men i Eent. N. *völva* (ikke *vala*;

jf. *út svöl Gýmis völva*, SnE. I 326)

Spaaqvinde; *orðinn* hyppigere end *vorðinn* vorden; *óð* hyppigere end *vóð* vadede. Det bruges ikke foran *ú*; altsaa f. Ex.: *úlfr* (ikke *vúlfr*) Ulv.

Nl. viser större Tilböielighed, end Oldsproget, til at beholde *vu* foran Endelser og i Slutningen af Ordene.

96. *j* bruges kun foran en Selvlyd,
1) i selve Begyndelsen af et Ord: *já* ja;
2) i Forbindelserne, *sj*, *hj*, *gj*, *þj*, *dj*, *fj*, *bj*; endvidere i *kj*, *skj*, *tj*, *stj*, *pj*, *spj*; samt i

mj	*nj*	*lj*	*rj*	
»	*hnj*	*hlj*	*hrj*	
»	*gnj*	*glj*	*grj*	
»	*knj*	*klj*	*krj*,	*skrj*
»	»	»	*þrj*	
»	»	»	*drj*	
»	»	»	*trj*,	*strj*
»	*fnj*	*flj*	*frj*	
»	»	*blj*	*brj*	
»	»	»	*prj* [, *sprj*].	
smj	*snj*	*slj*		

sprj forekommer neppe. — Exempler paa de övrige: *sjúkr* syg, *hjálp* Hjælp, osv.; *skrjúpr* svag, *strjóna* et Tilnavn. (Nu haves f. Ex. *strjúpi*, den forreste Ende af Halsen, naar Hovedet er afskaaret; jf. d. *Strube*).

3) i Enden af en Stavelse (foran en til samme Ord hörende Selvlyd; see Begynd. af denne §), a) efter *kk*, *lk*, *nk*, *rk*, *gg*, *lg*, *ng*, *rg*, eller efter *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *t*, *ð*, *p*, *f*, hvor disse Medlyde, uden at være fordoblede, beröres af et foregaaende *e*, *y*, eller *i*, som: *þekkja* (for *þenkja*, d. *tænke*, t. *denken*) kjende, *þykkja* Stemning, *skikkja* Kappe; b) efter et enkelt *k*, *g*, eller *sk*, hvor hine enkelte Lyde, eller denne Lydforbindelse, fölge paa en af *j* omlydt Vocal (jf. dog §§ 45 og 95), eller een, der ikke kan omlydes: *reykja* fumorum, *reykjum* fumis, *vígja* vie, *æskja* önske; c) umiddelbart efter en lukket Omlyd, nl. efter *æ*, *œ*, *ý* (, *ay*, *öy*), *ey*, som: *æja* bede (holde paa et Sted), *flýja* og *flæja* flye, *meyjum* virginibus.

De her (i §ens Begyndelse og under Nr. 3) fremsatte Lydlove have indskrænket Brugen af *j*, i en betydelig Grad, og derved fordunklet Omlydens Væsen for Begynderen.

Anm. 1. Talordene *s(j)autján* sytten, *á(t)tján* atten, *nitján* nitten, *tvitján* tyve, ere uregelrette med Hensyn til Brugen af *j*, med mindre man deler overeensstemmende med Oprindelsen: *s(j)au-tján*, *á-tján*, osv.; men herimod taler Omlyden i *seytján*, der bruges ved Siden af *sautján*. (*sinjorr*, *synjurr*, Herre, bör skrives saaledes, og ikke med *nn*.)

Anm. 2. *j* udelades foran *i*; altsaa f. Ex.: *siti*, sedeat, sedeant; men *sitja*, sedere, sedent, sedeam. Nl. beholder derimod dette *j*, som: *sitji*, *sitjir* (sedeas).

97. De forekommende Fordoblinger ere: *ll*, *mm*, *nn*, *rr*, *ss*, *kk*, *gg*, *tt*, *dd*, *pp*, *bb*. — *f* fordobles ligesaa lidt som *ð* eller blödt *g*, undtagen i sit Navn (§ 1), og andre fremmede Ord, som *offra* (offre), af (lat. *offerre*, i Middelalderen ogsaa) *offerare*.

Bogstavnavnet *vaff* er formodentlig dannet i Lighed med *eff*.

98. Oldskrifterne frembyde mangfoldige Exempler paa enkelte Medlyde for dobbelte, eller omvendt, hvilket vel for en stor Deel blot ligger i Skrivningen, f. Ex. i: *kyrtil* (for *kyrtill*) χιτών, *svein* (for *sveinn*) puer, *sótom* (for *sóttom*, *sóttum*) morbis, *kyrtillinn* (for *kyrtilinn*) τὸν χιτῶνα, *sittja* (i Modstrid med § 96) sidde.

I andre Tilfælde kan en saadan Afvigelse fra det Oprindelige, især hvor den ofte gjentager sig, have sin Grund i Udtalen, og altsaa i virkelige Sprogforandringer. Saaledes fordobles a) *s* hyppigt, som Böiningsbogstav, i Enden af et Ord: *hirðiss* Hyrdes, *rikiss* Riges, *búss* E. Eent. af *bú* Bo; b) et til Böiningen hörende *r* meget ofte, efter en lukket Selvlyd, som: *færr*, for *fær*, apisceris og apiscitur; *nárr*, for *nár*, νέκυς; *smárr*, for *smár*, parvus; *smárra*, for *smára*, μικρῶν; *smárrar*, for *smárar*, μικρᾶς; *smárri*, for *smári*, μικρᾷ; *smærrum*, for *smærum*, minoribus; *smærri*, *smærra*, for *smæri*, *smæra*, i de övrige Former af den höiere Grad; *þeirra* (τῶν), *þeirrar* (τῆς), *þeirri* (τῇ), for *þeira*, *þeirar*, *þeiri*. — Slige Fordoblinger synes væsentlig at beroe paa Sprogets Reaction imod en ligeledes stedfindende Brug af enkelte *s* og *r* for dobbelte; jf. §§ 89, 93.

Nl. bruger *rr* (med Udelukkelse af et enkelt *r*) efter en lukket Selvlyd, a) i Eents. H. og E. i Hu., samt i Flts. E.; b) i den höiere Grad; — altsaa kun: *þeirri*, *þeirrar*, *þeirra*, *smárri*, *smárrar*, *smárra*, *smærri*, *smærra*.

99. En dobbelt Medlyd

1) forandrer ikke sin Udtale foran *j*, *v*, *r*; men *gg* i *höggva* (caedere, caedunt, caedam, samt ictuum), og i *höggr* (caedis, caedit) lyder ganske som i *högg* (caedo, caede!, samt ictūs, ictum, ictūs Flt.); i *leggja* (ponere, ponunt, ponam), som i *legg* (pono, pone!); *nn* i *brunnr* (fons) som i *brunn* (fontem) osv.;

2) foran andre Medlyde, end *j*, *v*, *r*, kommer til at svæve imellem den dobbelte og den enkelte Lyd, og udtales sædvanlig som en enkelt (f. Ex.: *kks*, *kkt*, *pps*, *ppt*, som *ks*, *kt*, *ps*, *pt*, § 75; *tts* som *ts*, § 77), medens den höiere poetiske Udtale stemmer med Oprindelsen, hvilket især træder klart frem i saadanne Riim, som vilde tilintetgjöres af en qvalitativ Forskjel (jf. §§ 81, 91), dersom en enkelt Lyd var stillet imod en dobbelt, som:

*flugst**yggs** sunar Tr**yggv**a* (Hallfr., Sighv.);
*hildar v**eggs** ok hj**ogg**usk* (Grettir);
*mjúkst**alls** logit **all**ir* (Hallar-Steinn?);

osv. (see f. Ex. SnE. I 450).

I Overeensstemmelse hermed synes det rigtigst, ligesom det er naturligst i sig selv, at udtrykke Fordoblinger ogsaa foran Medlyde og skrive f. Ex. *manns* hominis, men *mans* virginis (osv.).

Anm. 1. Foran *t* lyder baade *ll* og *l* haardt, næsten som *ll* i Enden af en Stavelse. — Den i Oldbögerne hyppige Skrivemaade *lld* (*llð*) for *ld* (*lð*) söger at udtrykke en vis rullende Lyd, *l* har i denne Stilling, hvad enten det er enkelt eller dobbelt; jf. Rimene:

***Fold**ar rauð ok f**elld**i* (Glúmr Geir.),

og lignende.

Anm. 2. I den mageligere Udtale kunde vel *bb* (§ 79),

foran *s* eller *t*, komme til at lyde som *f* (altsaa *kubbs*, E. Eent. af *kubbr*, Stump, hvis det forekom, som *kufs*; § 85, 2), hvorimod *dd* (§ 79) foran *s* let assimileredes (saa at, f. Ex., *odds*, cuspidis, udtaltes *oss*; i Modsætning til Rimene:

Odds ok ernir söddusk [Þormóðr kolbr.];
nadds hámána raddar [Guttormr sindri]).

100. Da den stærkeste Udtale af Medlydene betegnes ved Fordobling, saa kan en Medlyd ikke staae tre eller flere Gange; altsaa f. Ex. (ikke *hitttr*, men) *hittr* inventus, (ikke *hitttt*, men) *hitt* inventum (I.), af *hitta* hitte.

101. En Medlyd, der fölger umiddelbart paa en anden Medlyd, fordobles ikke i Udtalen; altsaa f. Ex.: *hristr* (for *hristtr*) quassatus; *hrist* (for *hristt*) quassată, (samt for *hristtt*; see § 100) quassatum (I.).

Anm. 1. Selv hvor den sidste af to paa en Medlyd fölgende eenslydende Consonanter begynder et nyt Sammensætningsled, har den förste vanskelig ved at holde sig. Man finder derfor ogsaa i Skrift: *gjaldagi* for *gjalddagi* Betalingsdag, *verkaup* for *verkkaup* Lön. Den hyppige Udeladelse af det förste *k* i det sidst anförte Ord har fordunklet dets Oprindelse og foranlediget det nu brugelige *verðkaup*.

Anm. 2. Fordoblingen af en Medlyd efter to andre kan imidlertid mærkes som en Egenhed ved visse Haandskrifter (see f. Ex. „*Barl. ok Jos. saga*“ ved Keyser og Unger), og synes at beroe paa en uklar Stræben efter fuldstændig Lydbetegnelse.

102. Forskjellige stumme Medlyde af samme Organ ([*kg*, *gk*; *pb*, *pf*, *bp*, *bf*, *fp*, *fb*;] *td*, *tð*, *ddt*, *ðt*, *ðd*) kunne ikke staae sammen i een Stavelse; men

1) *ðd* bliver til *dd*, f. Ex.: *leiddu* (for *leiðdu*) duxerunt.

2) *td*, *tð*, *ddt*, blive til *tt*, som: *veittu* (for *veitdu*) praebuerunt; *veittr* (for *veitðr*) praebitus; *rætt* (for *ræddt*; og dette igjen for *ræððt*, i Fölge § 103) dictum (I.), f. Ex.

þat er rætt at dag drottins (Leiðarv.).

3) *ðt* bliver a) til *tt*, i en betonet Stavelse, som:

brátt rèð hann þeims átti
allþrútt ela þróttar (Rekstefja);

b) til *t*, α) i Slutningen af et Ord af meer end een Stavelse, som: *kallat* (ikke *kallaðt*) vocatum (I.); *lagit* (ikke *lagiðt*) positum (I.); β) umiddelbart efter en Medlyd, som: *lagt* (ikke *lagðt*) = *lagit* (§ 101).

Anm. 1. Ligeledes udelades *d* af *dt* (efter en Medlyd, § 79), som: *sent* (for *sendt*) missum (I.).

Anm. 2. Endogsaa hvor paa hinanden fölgende forskjellige stumme Tandlyde höre til forskjellige Sammensætningsled, foregaaer nu og da en Forandring, for at lette Udtalen. Saaledes findes *leittogi* for *leiðtogi* Veiviser; ja endog *holtekja* for *holdtekja* Kjödpaatagelse, *hantaka* for *handtaka* tage til Fange, og lign.

103. Da (i Fölge § 80) *ð* ikke fordobles, gaaer det med et fölgende *ð* over til *dd*, som: *reiddr* (for *reiððr*) vectus, *reidd* (for *reiðð*) vectă. (*reiððt* — *reiddt* — *reitt*, vectum; § 102, 2).

104. *ð* efter en Selvlyd viser mindre Tilböielighed, end *t* (§ 77), *tt*, *dd*, (§ 99), til at assimilere sig med et fölgende enestaaende *s*; dog blev *góðs* (Gods, — eg. boni som I.) allerede tidlig udtalt som *góss*. — At *ðs* foran en Medlyd ikke nödvendig bliver til *z*, sees af Rimene:

Ormr hrauðsk, en fèlt rauðu. —

Imellem *s* og en foregaaende Medlyd udelades i den mere magelige Udtale enhver af de tre stumme Tandlyde (*t*, *d*, *ð*), og denne Udeladelse gjör sig gjeldende ogsaa i den normale Skrivning, hvor *s* ikke slutter Ordet; man skriver altsaa -*lenzkr* (§ 90), men ikke *lanz* (for *lands* Lands), hvilket sidste vilde stride imod Rimene, som:

*lo**pts** ok lýðum ski**pt**a* (Leiðarv.);
*Kri**sts** vinnr krapt ens hæ**st**a* (Líkn.);
***elds** var áðr til fo**ld**ar* (Plac.);
*b**ands** jó-draugar l**and**a* (Þórðr Sjár.);
*hlakkar **borðs** er ek **porð**ak* (Harmsól);
*hlífar f**lagðs** ok **lagð**i* (Einarr skál.).

Anm. 1. *tt*, *dd*, forsvinde ligeledes foran et *s*, hvorpaa der fölger en Medlyd; altsaa: *hizk* (for *hittsk*, der igjen staaer i Stedet for det umulige *hittttsk*, § 100), lid. Biform af *hitta* hitte; *veizk* (for *veittsk*, for *veiddtsk*, for *veiððtsk*, § 103), lid. Biform af *veiða* fange. Dog vilde Brugen af de mere oprindelige Former: *hittsk*, eller *hitzk*, og *veiðzk* (med Tilbagevenden af det radicale *ð*), i det höiere (især poetiske) Foredrag, stemme med Sprogets Aand.

Anm. 2. Ogsaa hvor *s* begynder et nyt Led i et sammensat Ord, kan det let foranledige Udeladelsen af en foregaaende stum Tandlyd, selv i Skrift, som: *anskoti* for *andskoti* Fjende.

105. To (eller flere) stumme Medlyde forbindes aldrig i Begyndelsen af et Ord (som i gr. κτείνω, eller lign.), og indgaae kun fölgende Forbindelser efter Selvlyden i en Stavelse:

kt, *kð*, *gt*, *gð*,
pt, *pð*, *ft*, *fð*, og *tk*, (*tg*), *ðk*, *ðg*;

altsaa Gane- og Læbelydene kun med fölgende Tandlyde,

Tandlydene kun med fölgende Ganelyde, og begge Dele med Indskrænkninger. Navnlig er *d* udelukket ogsaa (see § 79) fra den anden Plads (intet *kd*, *gd*, *pd*, *fd*), og det samme kan næsten siges om *g*. Rigtignok findes (i Völuspá) *ástgir* (rige paa Kjærlighed, act. eller pass.) som en (let forklarlig) Undtagelse; men i övrigt gaaer (*t*)*tg* over til (*t*)*tk*, som i: *hvatki* (for *hvatgi*) hvad (der) end; *máttk*(*-a*, *-an*, *-ar*, *-i*, *-ir*, *-u*, *-um*) af *máttigr* mægtig. Ogsaa *sg* forandres til *sk*, men uden Undtagelse; f. Ex.: *einskis*, for *einsgis*, οὐδενός. Udelades *t* eller *s*, bibeholdes dog *k* (for *g*), som: *enkis* = *einskis*; *hvárki*, for *hvártki*, neutrum (I.).

Anm. *gd*, *fd* (d. e. *vd*), höres nu i den vestlige Deel af Island.

106. Foruden de ovenfor (§§ 77, 102, jf. § 104) anförte Assimilationer, forekomme ogsaa andre, idet en Medlyd enten gaaer over til Lyden af den fölgende (progressiv Assimilation) eller af den foregaaende Consonant (regressiv Assimilation). I enkelte Tilfælde foregaaer Assimilationen först efterat en anden Overgang har fundet Sted (§ 109).

107. Progressiv Assimilation:

1) *f-b* — *bb*, i den magelige Udtale, (sjeld.): *abbúð* Sidebod (Aflukke ved Siden af en Bod); *abburðarmaðr* udmærket Mand.

(Jf. det nu brugelige „latmæli": *obboð*[*s*], uhyre.)

2) (*t*)*tk* — *kk*, a) nödvendig*) i (*eittgi* — *eittki* — *ettki* —) *ekki*, intet, ikke, (som:

ógurökkum frák ekki, Ingjaldr Geirm.);

b) ellers sjeld.: *hvatki* (§ 105) — *hvakki*.

3) *nk* — *kk*, saaledes, at *nk* ganske er fortrængt i de Ord, hvor *kk* bruges, f. Ex.: *þakka*, eng. *thank*, t.

---

*) Dog synes *etki* (for *ettki*; § 99) at forekomme.

danken; *þekkja* kjende d. *tænke*, t. *denken*, eng. *think*. (*Tænke* hedder *hugsa*; jf. d. *huske*). — Derimod *hönk* d. *Hank*, *krankr* t. *krank*.

4) (*n*)*nt* — *tt*, undertiden (og da med Udelukkelse af (*n*)*nt*), i en Hovedstavelse: *satt* (for *sannt*; jf. § 108) sandt; *möttull*, jf. lat. *mantelum* osv.; *hitt* (for *hint* hiint; og med Forandring af *i* til *i*: *mitt*, *þitt*, *sitt*, mit, dit, sit.

5) *mb* — *bb*, sjeld.: *klumba* og *klubba*, Klubbe, Kölle.

6) *mp* — *pp*; jf. *kapp* (Kappelyst) med t. *Kampf*, d. *Kamp*; *svöppr*, spongiă, med det nynordiske *Svamp* osv.

Anm. *svampur*, spongia, (hos Björn Halld.) er vistnok af dansk Oprindelse; hvorimod *sveppur* (Fl. *sveppar*), fungus, slutter sig til — og maaskee er udgaaet fra H. i Eent. og N. i Fl. af — *svöppr* (der böiedes paa fölgende Maade: Eent. *svöppr*, *svöpp*, ***sveppi***, *svappar*; Fl. ***sveppir***, *svöppu*, *svöppum*, *svappa*).

7) *ðl* — *ll*, hyppigt i visse Ord, men ikke nödvendigt; som: *miðli*

(*grein var **lið**s á **mið**li*, Sighv.)

og *milli* mellem; *friðla* og *frilla* Frille; *trauðla* og *traulla*

(*Ótrau**ll**a má ö**ll**u*, Leið.),

neppe, vanskeligt; *hrapalligt* (i Hidsighed) for *hrapaðligt*.

8) *rl* — *ll* (see § 93): *jarl* og *jall* Jarl.

9) *rs* — *ss*, i enkelte Tilfælde, uden Nödvendighed: *fors* og *foss*, Fos, Vandfald, Bæk. (Vistnok ogsaa, i daglig Tale, hvor *r* og *s* komme i Beröring med hinanden formedelst Udeladelsen af en Medlyd: *barns* udt. *bass* [d. e. *barns* — *bars* — *bass*] Barns). — Omvendt findes *rs* for *ss*.

10) See § 106.

108. Regressiv Assimilation:

1) *st* — *ss*, altid (ligesom i Gothisk) i Datiden *vissa* (for *vista*; og dette for *vitta*, jf. § 78), goth. *vissa*, jeg vidste.

2) *sr* — *ss*, a) nödvendig, i Enden af et Ord (naar *r* ikke bortfalder uden Erstatning; see § 89); altsaa f. Ex.: *mýss* (for *mýsr*) mures; b) ofte inde i Ordene; som: *lausra* og *laussa* λυτῶν.

3) *lr* — *ll*, *nr* — *nn*, a) uden Undtagelse, α) efter en lukket Selvlyd: *fíll* [albanesisk φίλ, osv.] elephas; *heilla* incolumium; *hreinna* καθαρῶν; β) i Afledningsendelser (jf. dog § 92): *djöfull* diabolus, *mikill* μέγας, *mikillar* μεγάλης, osv.; *lostinn* βεβλημένος, *lostinni* βεβλημένῃ, osv.; γ) (*nr* — *nn*) efter en aaben Selvlyd i eenstavelsede Sto.: *hann* han; *hinn* ὁ og ἐκεῖνος; og med Fortyndelse af *í* til *i*: *minn* meus, *þinn* tuus, *sinn* suus; δ) i *vill* vult og (= *vilt*) vis (du vil); — b) (*lr*—*ll*) sjelden og vilkaarlig efter en aaben Selvlyd i Eenstavelsesord; som: *stell* (for det sædvanlige *stelr*), furaris, furatur. Kell, for Kelr

4) *nð* (*nd*) — *nn*, i de tostavelsede Former af Datiden af U. *finna* (for *finða*) finde, samt i den lid. Tf. af samme Ord; altsaa: *funðu*, *fundu*, *funnu*, invenerunt; *funðinn*, *fundinn*, *funninn*, inventus. Ogsaa findes *sandliga* (for *sanðliga*, jf. lat. *sentio*), og lign., ved Siden af den aldeles overveiende Brug af *nn* (*sannliga*, osv.). Sædvanlig er denne Assimilation foregaaet för den Tid, fra hvilken skrevne Mindesmærker haves; jf. Nutiden *finna* (finde), og frems. Dat. i Eent. (1. 3.) *fann*, med goth. *finþan*, *fanþ*, osv.; *annarr*, anden, med goth. *anþar* (og med oldn. *hvaðarr*); osv.

5) *v* gaaer — sjelden i *vèr*, vi, almindelig i *vegum* og *veginn* — over til *m*, hvor de nævnte Ord fölge uden Pause paa et foregaaende *m*, som: *þat boðorð hafum mèr af guði* det Bud have vi af Gud; *einum* (*þeim*, osv.) *megum* eller *meginn*, paa een (den osv.) Side.

Virkningen af dette Sammenstöd (af *v* med *m*) forplanter sig videre, saa at man finder *m* for *v* ogsaa uden et foregaaende *m*, undertiden i *mèr* (som: *meðan mèr hèrom i þessom heimi* medens vi ere i denne Verden), og almindelig i *megum* og *meginn*.

109. *nd* (—*nt*) — *tt*, og *ng* (— *nk*) — *kk*, i aflydende U., i Eent. a) af den frems. Dat. (i alle Tilfælde), og b) af den byd. M. (næsten i alle Tilfælde); f. Ex.: *batt* (goth. osv. *band*) bandt; *bitt* bind!; *gekk* gik; *gakk*, gak, gaa!

110. I nogle Tilfælde lader Sproget sig nöie med en Art af Tilnærmelse (mindre end Assimilation), deels i fremadgaaende, deels i tilbagegaaende Retning.

1) (*t*)*tk* — *ðk* (sjeld.): *viðkaz* (for *vitkask*), Oversætt. af lat. resipiscunt; *móðker*, for *móttkir*, af *móttugr* (§ 41) = *máttugr*, *máttigr*, mægtig. — Endvidere kan da *k* forandres til *g* (d. e. *ðk* til *ðg*), som: *ómóðger* (for *úmóttkir*) afmægtige.

2) *fn* — *mn*, f. Ex.: *somna*, for *sofna*, falde i Sövn, (jf. i Latin Forholdet imellem *sopire* og *somnus*); *jafn* og *jamn*, jævn, lige. Dette *jamn* bliver hyppig til *jam-*, som förste Led i et sammensat Ord, især foran en Læbelyd: *jam-mikill* lige stor, *jam-dýrr* lige dyr, *jamdægri* Jævndögn, (ved Siden af *jafn-mikill*, *jamnmikill*, osv.).

Omvendt (ligesom ved en Reaction; jf. §§ 57, 59,

osv.) forandres *mn* til *fn*, i: *samna* (jf. *saman*) og *safna* samle; *namn* og *nafn* Navn.

Nl. bruger kun *fn*; altsaa f. Ex. intet *omn*, for *ofn*, Ovn. (*ón*, hos Björn Halld., er taget af d. *Ovn*)

Anm. Forholdet imellem det poet. *hifn*- (oldeng. *heofon*, osv.) og det almindelige *himin*- (goth. *himin*-, osv.), Himmel, er maaskee uafhængigt af disse Overgange.

3) *mg* — *ng*, (jf. lat. *cunque*, *quanquam*), som: at *málungi* (for at *málum-gi*), ordret: „til Spisetider (d. e. Morgen og Aften) ikke"; *hvárungi* οὐδετέρῳ (i Ha.); *öllungis* aldeles.

Nu: *öldungis* aldeles; *eiga ekki málungi matar* (med dobbelt Negtelse), ikke have det daglige Bröd.

4) *np* — *mp*, som: *hanpr* (jf. t. *Hanf*, gr. κάνναβος) — *hampr* Hamp; *kanpr* (fris. *kanep*) — *kampr* Mundskjæg (SnE. I 540).

Nu bruges kun *hampur*, *kampur*, osv. I Lighed dermed udtales Mandsnavnet *Finnbogi* næsten altid *Fimbogi*, og *jungfrú* er blevet til *jómfrú* (efterat Udtalen först var bleven lettet ved Udeladelse af *g*).

5) *nnr* — *ðr*, især hvor *nn* er, ved Assimilation (§ 108, 4), kommet i Stedet for *nð* (*nþ*; § 84); som: *bruðr*, for det sædvanlige *brunnr* (goth. *brunna*) Brönd; *kiðr*, for det sædvanlige *kinnr* (goth. *kinnjus*, *kinnuns*), genae (N.), genas; *teðr* (ved Siden af *tenn*, og) for det sædvanlige *tennr*, (goth. *tunþjus*, *tunþuns*) dentes; *guðr* og *gunnr* (oht. *gund*; deraf Mandsnavnet *Gunnarr*, t. *Günther*, Πτολεμαῖος, = *Böðvarr*. Jf. ogsaa *Göndul*, Navnet paa en Valkyrie; see § 54), poet., Kamp. I nogle Tilfælde bruges *ðr* udelukkende, f. Ex. i Böiningsformerne *aðra*, *aðrar*, *aðrir*, *öðru*, *öðrum*, (ved Siden af *annat*, *annan*, *annarr*, *annarra*, *annarrar*, *annarri*, *annars*, *önnur*). I andre Tilfælde er *ðr* hyppigere

end *unr;* saaledes er *maðr*, homo, langt hyppigere end *mannr*

(*öngr **mann**r und skýr**ann**i*, Einarr skál.);

og *suðr*, sönder paa, langt hyppigere end *sunnr*

(***sunn**r Danmarkar **runn**u*, Einarr skál.;

***sunn**r af drögnum hl**unn**i*, Þórðr Kolb.).

Men i de allerfleste Tilfælde er *unr* overveiende.

Anm. 1. Brugen af *ð* (for det ældre *nð, nþ*) staaer i Samklang med Oldengelsk, hvor dog *nð* er almindelig blevet til *ð* (med Udvidelse af den foregaaende Selvlyd).

Anm. 2. Nu staaer *ð* urokkeligt i alle de Tilfælde, hvor det brugtes i Oldsproget, enten udelukkende (som i *aðra, aðrar, aðrir, öðru, öðrum*); eller overveiende (altsaa: *maður, suður*); og er desuden indkommet i *syðstur* (altsaa nu: *syðri* sydligere, *syðstur* sydligst; i Oldtiden: *syðri, synnstr*). I övrigt bruges altid *nn*, som: *munnur* (intet *muður*) Mund; *finnur* (intet *fiður*), invenis, invenit.

6) *lf* — *lb*, og *rf* — *rb*, (i Liighed med Gothisk, hvor *f* og *b* ligeledes afvexle med hverandre, skjöndt paa en anden Maade og i större Omfang): *tólf* og *tólb* (goth. ogsaa *tvalif* og *tvalib*) tolv; *þurfa* (jf. gr. τέρπω) og *þurba* behöve. — Formerne med *b* kunne undertiden være de oprindeligste, men bruges dog kun ved Siden af de i alle Tilfælde overveiende med *lf, rf*.

111. Modsat Assimilation og Tilnærmelse er

1) *tt* — *st* (*zt*); see §§ 78 og 108,1.

2) den sjeldne Overgang *ll* — *ld* (i Overeensstemmelse med Dansk): *fylda* (for *fylla*, goth. *fulljan*) d. *fylde*; *aldri* (for *allri*, goth. *allai*) ὅλῃ.

Hermed stemmer *öldungis*, aldeles, der nu ganske udelukker de gamle Former *öllungis*

(*Ö**ll**ungis hefir i**ll**a*, Einarr skál.)

og *allyngis*.

112. Blandt Midlerne til at lette Udtalen er Udeladelsen af een eller flere af de i Midten eller Enden af et

Ord sammenstödende Medlyde. Nogle af slige Udeladelser ere nödvendige, og udtrykkes altid i Skrivningen; andre ere mere vilkaarlige.

113. Nödvendig (see § 112) udelades

1) *n* af *int*, a) som Endestavelse: *ærit* (ikke *ærint*) tilstrækkeligt; *gefit* (ikke *gefint*) datum (I.); b) som en Deel af Kjo.; altsaa: (ikke *hint*, men) *hit* *τό*; (ikke *barnint*, men) *barnit* *τὸ τέκνον*.

2) *r*, a) af *art*, i *annat* (for *annart*), alterum (I.), aliud; b) af *arn*, i *annan* (for *annarn*), alterum (IIa.), alium; c) som Endelse for 2. og 3. Person i Eent. foran Lideformens Mærke (*sk*, *s*, *z*, *st*), som: *snýsk*, verteris, vertitur; *bersk*, pugnas, pugnat; *brýzk*, frangeris, frangitur; d) i Enden af et Ord *α*) efter *s* med en (hvilkensomhelst) foregaaende Medlyd: *hvass* acutus; *hams* (exuvias og) exuviae; *lax* (salmonem og) salmo; *β*) efter et enkelt *l*, *n*, med en foregaaende Medlyd: *fugl* (avem og) avis; *negl* ungues; *lygn* (tranquilla og) tranquillus; *fregn*, quaeris, quaerit; (*h*)*rafn* (§ 82) eller (*h*)*ramn* (§§ 82 og 110, 2), (corvum og) corvus; *örn* (aquilam og) aquila (; derimod *fellr* cadis og cadit, *runnr* frutex; *faðmr* *ὄργυια*).

Nl. bruger *neglur* (aldrig *negl*), hvorimod *fuglur*, *lygnur*, osv., ere umulige.

Anm. Medens (i Fölge 2 a—b) *annat* og *annan* udelukke de oprindelige Former, bruges *okkat* og *okkan* *νωΐτερον*, *ykkat* og *ykkan* *σφωΐτερον*, *yð*(*v*)*at* og *yð*(*v*)*an* *ὑμέτερον*, ved Siden af *okkart*, *okkarn*, osv.

114. Med större eller mindre Frihed (§ 112) udstödes i nogle Tilfælde de forreste, mellemste, eller bageste, af Medlyde, der staae sammen i Enden eller Midten af et

Ord; ogsaa hvor de höre til forskjellige Sammensætningsled.

1) Udeladelse af den forreste Medlyd,

a) især af *r*, *α*) see § 113 Slutn.; *β*) foran *s* med en fölgende Consonant: *þysta*

(***æstr***, *en þik tekr **þysta***)

for *þyrsta* (*mik þyrstir* jeg törster); *æska*, Ungdom, sædvanl. for *ærska* (der f. Ex. staaer i Linien

ærskan** veldr því er **irskum);

o. s. v.;

b) af *n* foran *s*, i *písl*, ved Siden af *pínsl*, Piinsel, som:

Ísland** búa **píslir, SnE. II 200.

Anm. 1. Det er usikkert, hvor vidt Skrivemaaden *gn* for *ngn* (f. E. i Jættenavnet *Hrungnir* — *Hrugnir*) beroer paa en virkelig Udeladelse af *n*-Lyden.

Anm. 2. Nl. foretrækker i Udtalen *þysta*, *fyst* först, *æska*, osv.; hvorimod man i de fleste Tilfælde skriver *r* (*þyrsta*, *fyrst*, *þorskur* Torsk, osv.; men *æska*). — *písl* har fortrængt *pínsl*. — Dag ud og Dag ind udtrykkes ved *sýnt* (for *sýknt*) og *heilagt*, eg. Sögnt og Helligt.

Anm. 3. To. *griskur*, græsk, maa henföres enten til *grikskr* (jf.

Griklands** himin**riki, Þórarinn loft.),

eller til *grikkskr*. Under Forudsætning af det Sidste er Udvidelsen af *i* til *í* at betragte som Erstatning for det bortfaldne *kk*.

2) Udeladelse af en Medlyd (især en stum — *k*, *g*; *t*, *d*, *ð*; *p*, *b*, *f* — eller *n*) inde i en Consonantgruppe fandt ikke sjelden Sted i daglig Tale; f. Ex.:

a) *k* höres vanskelig imellem *s* (eller *z*) og et fölgende *t*, (men især) *s* (eller *z*), saa at, f. Ex., *færeyskt* (färöisches), *sænskt* (schwedisches), *finnskt* (lappländisches), *íslenzkt* (isländisches), *írskt* (irisches), *ermskt* (armenisches), opgive *k*, for at kunne udtales flydende. Endnu större Anledning er der til at udstöde *k*

i de tilsvarende Eieformer paa *s* (*færeysks*, *sænsks*, osv.), hvilke da (i Fölge § 101) miste begge Endelydene (*sænsks* maatte udtales *sæns*, osv.), med Undtagelse af *færeysks* (der maatte udtales *færeyss*). Heraf fölger, at slige Eieformer ikke meget bruges.

Anm. I *lks*, *lkt*, *rks*, *rkt*, viser *k* en langt svagere Tilböielighed til at gaae ud.

b) Lyden af *g* undertrykkes let (næsten eller ganske) i Forbindelserne *lgt*, *lgd*, *lgð*, *lgn*, *lgs*, *rgt*, *rgð*, *rgl*, *rgn*, *rgs*; — især i *fylgsni* (Skjulested), *margt* (manches), der endog almindelig skrives *fylsni*, *mart*; samt i *morgn-* (af *morginn*, *morgunn*, Morgen), hvor *g* udelades selv i Riim, som:

sára ***þorns*** *er* ***mornar***.

Anm. Af Ordet *engsk-* (engelsk) udelades *g* næsten altid i Skrift og Tale; dog staaer den ældre Form Fms. XI 189:

engst *fólk Svía* (***þröngvir*** læs) ***þrengvir***

(hvor derimod *k* er udeladt; jf. a. Den sædvanlige Udtale maatte udtrykkes ved *enst* for *engskt* og *ens* for *engsks*).

c) *ptn*, *rtk*, (*stk*), *sts*, löde gjerne (med Hensyn til *sts* see § 104) uden *t*; og man skrev, som Fölge deraf, (undertiden) *apni* for *aptni* (ἑσπέρᾳ), (sædvanlig) *hvárki* for *hvártki* (neutrum, som 1.), osv. — Skrivemaaden *sl*, *sn*, for *stl*, *stn*, som *kosnaðr* for *kostnaðr* (Omkostninger), forandrer ikke Udtalen; jf. § 89.

d) Udeladelse af Lydene *d* eller *ð*, i Forbindelserne *ldg*, *ld-l*, *ldn* (sjeld.), *nd-k*, *ndg*, *ndl*, *nd-l*, *ndn*, eller *lðg*, *lð-l*, *lðn*, osv., finder let Sted, og udtrykkes nu og da i Skrift, som: *holgun* Incarnation; *elligr* igneus; *haln-*, *höln-*, i de sammentrukne Former af *haldinn*, holden,

holdt; *frænkona* Frænke; *syngask* synde; *hönla* tage til Fange; *anligr* aandelig; *bunn-* i de sammentrukne Former af *bundinn* bunden; og lign.; for *holdgun* eller *holðgun*, *eldligr*, osv.

e) *ð* er ikke sjelden stumt i *gðn*, *rðk*, *rðg* eller *rð-g*, *rðl* eller *rð-l*, *rðn*; heraf, f. Ex., den sjeldne Skrivemaade *stirna* for *stirðna* blive stiv, saavel som de hyppige *harla* for *harðla* (af *harðliga*) særdeles (som Biord), *skurguð* for *skurðguð* (eg. udskaaren Gud, d. e.) Afgud(sbillede), osv.

Anm. I det nu brugelige *skúrgoð* synes Udvidelsen til *ú* at være en Erstatning for den forsvundne Medlyd.

f) *p* lyder svagt, og kan ganske undertrykkes, imellem et foregaaende *l*, *m*, og et fölgende *s* (eller *z*), men især *t*; altsaa f. Ex. i *álpt* Svane. Jf. ogsaa *skolptr* (Snude) med Rimet:

Gyllt hlýr, gnöptu skolptar (Rekstefja),

og med det nyere norsk-islandske *skolt-*.

Anm. *p*-Lydens Svaghed i de anförte Tilfælde har begunstiget den enkeltviis forekommende Indskydelse af *p* imellem *m* og en fölgende Medlyd — efter fremmed, især latinsk, Mönster —, endogsaa ud over den Grændse, Udtalens Beskaffenhed synes at foreskrive. Man finder nemlig ikke blot *sumpt* einiges (i Liighed med lat. *sumptus*, *emptum*), men *sampna* samle (jf. den lat. Skrivemaade *tempnere* for *temnere*), ja endog *sumpri* Sommer (H. Eent.)

g) Imellem *m* og en fölgende Medlyd, dog med Undtagelse af *r*, har *b* en svag Udtale, og kan let blive stumt; altsaa f. Ex. i *kembda* compsi, *kembt* comptum (I.), *kambs* Kams (; men ikke i *kambr* Kam i N.).

h) *f* har en svag, let forsvindende, Lyd i *lfg*, *lft*, *lfn*, *lfs*,

rft, *rfl*, *rfn*, og leilighedsviis ogsaa i et Par andre Forbindelser. (Exempel af den nyere Poesie:

Sigurður Gíslason kvað mar(g)t:
sá var skáld í Dölum:
sumt var gaman, sumt var þar(f)t,
sumt vjer ekki' um tölum.)

i) *n* er i mange Tilfælde svagt, og bliver undertiden stumt, imellem *k*, *g*, *t*, *r*, *p*, *f*, *m*, og et fölgende *t*, *d*, *ð*, *s* (eller *z*), især i Forbindelserne *gns*, *tns*, *rns* (i nogle Ord), *pns*, *fns*, *mnt*, *mnd*, *mnð*, *mns*, *mnz*. Saaledes finder man: (for *bernska* Barndom) *berska* (der igjen let kunde opgive *r* i Udtalen, i Fölge 1, a, β); (for *girntisk* attraaede) *girtisk*; (for *nafns* Navns) *nafs*; og lign. Men hyppigst bliver *tns* til *ts* (ogsaa udtalt *ss*; § 77), og dette viser sig især i *vatns* (Vands), der næsten altid skrives *vats*, *vatz*, *vaz* (§ 90).

Anm. Naar *fnt*, *fnd*, *fnð*, udtales *mt*, *md*, *mð*, saa maa denne Udtale beroe enten paa Overgangen *f*—*m* (§ 110, 2), i Forening med den fölgende Udeladelse af *n*, eller derpaa, af *m*, i sin dobbelte Egenskab af Læbe- og Næselyd, repræsenterede baade *f* og *n*.

3) Udeladelse af den sidste Medlyd i en Consonantgruppe, i det Hele temmelig sjelden,

a) af *r*, α) efter et enkelt *l*, *n*, i Enden af et Ord, som: *val(r)* falco; *hyl(r)* tegis, tegit; *mun(r)* διαφορά; *van(r)* solitus. Hyppig er denne Udeladelse kun i *vin(r)* amicus (No.); *sun(r)*, *son(r)*, filius. β) efter *nn*, især i Lydgruppen *enn*, i Enden af et Ord, som: *brenn*, for *brennr*, ardes, ardet. Saaledes finder man undertiden tre Former ved Siden af hverandre, som *tennr*, *teðr*, *tenn*, dentes. γ) meget sjelden, efter *s* med en foregaaende Medlyd, i Tos. H. og E. Eent. i Hu., og E. Fl., som: *frjálsa* ἐλευθέρων, *frjálsar* ἐλευθέρας (E)., *frjálsi*

ἐλευθέρα, for *frjálsra*, osv. *δ*) uden Regel i Enden af Ordene; som *Krist* Christus; *sjálf* ipse; *tek*, rapis, rapit; *akk* (med erstattende Fordobling, hvis den ikke er at henföre til § 98) Ager.

b) af *s*, i Enden af et Ord, efter en Medlyd, især *t*, med foregaaende *s*; f. Ex., særdeles hyppig, i *Krist*, for *Krists*, Christi.

c) leilighedsviis af andre Medlyde, i Enden af et Ord, efter to eller flere Consonanter; som: *skrims*, for *skrimsl*, monstrum (, ved Siden at *skrimsl*, for *skrimsls*, monstri; see b).

Anm. Udeladelse af et Ords Endemedlyd bevirkes undertiden ved Begyndelsen af det fölgende Ord; som: *hreiðr sins* sin Redes (for *hreiðrs sins*; *s* hörtes vanskelig to Gange efter hinanden); *fegr rikis þins* dit Riges Skjönhed (for *fegrð r. þ.*; det med *r* lydbeslægtede *ð* var vanskeligt at udtale i denne Stilling).

115. Udtalen kan ogsaa lettes ved at indskyde en Selvlyd (et Sheva). Spor af denne Fremgangsmaade synes at forekomme i *þorgestes* (for *þorgests*), hvis man her ikke har en Levning af en ældre Eieform (jf. goth. *gastis*). Mindre nödvendig, med Hensyn til Udtalen, er den undertiden forekommende Indskydelse af en Vocal imellem *r* og foregaaende Medlyde (som: *næternar* die Nächte; *lenger* diutius; *dætter*, *θυγατέρες*, *θυγατέρας*; samt Udvidelsen af *r* til *ur*); men deri ligger en Tilnærmelse til ældre Former.

116. Omvendt udstödes ikke sjelden en Vocal ved Siden af et til Böiningen (tilsyneladende — som i Slægtskabsnavnene *faðir*, *móðir*, *bróðir*, *systir*, *dóttir* — eller virkelig) hörende *r*, der da kommer til at staae for *ar* eller *ir*, sjelden for *ri*,

a) for *ar*, især som Eieformsendelse for Hankjönsord paa *aðr* eller *uðr* (see § 50, b, γ); som: *eilifs fagnaðr* aeterni gaudii; (*mátr* for) *máttr* (for *máttar*) Magts; *rannsakaðr* ransagede (Hu. Fl. N.-G.).
b) for *ir*, som: *rannsakaðr* ransagede (Ha. Fl. N.); *sækr*, petis, petit; *dóttr* θυγάτηρ.
c) for *ri*, som: *hugrn* (ikke *hugrnu*; see § 101) ὁ θυμός.

117. Indskydelse af et Medlydstegn finder Sted

1) uden Lydforandring. Saaledes indskydes
a) *g*, i Fölge § 81 (S. 26 överst).
b) *t*, i Fölge § 89 (jf. § 114, 2, c).
c) *p*, i Fölge § 114, 2, f.

2) med en Forandring i Lyden. Saaledes indskydes
a) *s* imellem *t* og et foregaaende *p* eller *f*, i Fölge § 75 Anm. 2. Jf. *heifsts*, Had, Strid, med goth. *haifsts*.
b) *r*, α) efter (undertiden foran?) *ð*; som: *leiðr*, labebar, labebatur; *guðrs* θεοῦ; *varðr* exstitit. Denne Skrivemaade antyder uden Tvivl, at *ð* i slige Tilfælde blev udtalt næsten eller ganske som *r*, (altsaa *leiðr* næsten eller ganske som *leir*; *varðr* næsten eller ganske som *varr*; og lign.); jf. oldn. *maðkr* (Maddik) med det nynorske *Mark*. (Heri ligger da ogsaa Grunden til, at *ð* findes undertiden udeladt foran *r*; som: *er*, for *eðr*, eller).
β) meget sjelden (uden Regel) i Enden af et Ord; som: *Kristr* Christum.

Anm. De Tilfælde, hvor et til Böiningen hörende *r* voxer sammen med Böiningsæmnet (bliver thematisk), höre nærmest under Orddannelseslæren.

118. Foruden de i det Foregaaende omtalte Medlydsforandringer, haves ogsaa Overgange, der ikke lade sig forklare af Nabolydes Paavirkning, men som fremtræde mere selvstændigt. Nogle af disse Overgange ere blandede, d. e. bestaae i, at

en Medlyd tilligemed en Selvlyd forandres til en fra den oprindelige forskjellig Selvlyd.

1) *k—g*. Denne i Dansk saa gjennemgribende Overgang findes i Oldn. i

a) *ek* (jeg) — tidligst hvor det sammendrages med et foregaaende U., især i Lydforbindelsen *-ig* (*-ig-*), og da fornemmelig hvor den staaer i Stedet for *-a ek*. Ex.: *kennig* doceo, *þoriga* jeg tör ikke, *kalliga* jeg kalder ikke, *máttigak* jeg kunde ikke.

b) *mik* μέ, *þik* σέ, *sik* ἕ.

c) Biordet *mjök* (meget), egentl. G. af et ellers ubrugeligt No., dannet af Rodstavelsen i *mikill* megen.

d) *ok* og; see § 58 (S. 18). I dette Ord er Forandringen yngre, end i de under a—c anförte.

Anm. 1. Andre Spor af *k—g* ere svage og usikkre (som *vagna* vaagne).

Nu bruges kun: *jeg* (*eg*), *mig*, *þig*, *sig*, *mjög*, *og*, (aldrig *ek*, osv.), uden at *k* i övrigt er blevet til *g*.

Anm. 2. *k* staaer meget sjelden for *g*, som: *berkir* vescitur.

2) *g—ð*, og (omvendt) *ð—g*, begge Dele sjelden. Ex.: *synduðr* (for *syndugr*) syndig, *neiðisk* (for *hneigisk*; § 82) böier af; *spurgi* spurgte, *lýgnir* (for *hlýðnir*; § 82) lydige.

3) *f—ð*, og (omvendt) *ð—f*, begge Dele meget sjelden. (*fifrildi* Sommerfugl — jf. oht. *fifalter*, *fifaltra* — er blevet til *fiðrildi* ved at sættes i Forbindelse med *fiðri* plumage).

Spor af Overgange imellem Aandebogstaver indbyrdes forekomme ogsaa i Ordenes Begyndelse. Jf. *fjöl* Fjæl (og det af samme afledte *filungr*, det Modsatte af *stafnasmiðr*) med *þili* Paneel; *fjósir* beenlöse Kjödstykker

(især af Hvalkjöd) med det nu mere brugelige *þjósir*; *fnjósk-*, Tröske, Tönder, med det nu overveiende *hnjósk-*.

4) *ð—t*,

a) meget almindelig som Endelse for 2. P. Fl. af U., som: *farit*, ite, itis, eatis; *fórut* ibatis; *færit* iretis; ved Siden af de sjeldnere *farið* (for *fariþ*), osv.

b) ikke sjelden i Fho. *við* (afkortet for *viðr*) ved.

c) enkeltviis i Fho. *með* (afkortet for *meðr*) med.

d) temmelig hyppig som Endebogstav i Afledningsendelser, som: *skilnat* separationem; *talit* numerată; *höfut*, caput, capita.

e) langt sjeldnere i Enden af et Eenstavelses-Rodord, eller i det Indre af Ordene, som: *kvat* dixit, *vart* fiebat, *þatan* derfra, *velti* eligerent.

Anm. 1. Den sjeldne Skrivemaade *etþa* eller, *þatþan* derfra, viser Vaklen i Overgangen. (I övrigt beroer *þatan*, *þatþan*, muligviis paa en urigtig etymologisk Opfatning, der satte dette Ord i Forbindelse med Stedordet *þat*).

Anm. 2. Den undertiden forekommende Brug af *t* for *ð* foran *sk*, *sl*, (som: *kvatsk* dixit se, *hrætsla* Rædsel), lader sig forklare af den dentale Mutas Forstummen foran *s* (jf. § 90), i Fölge hvilken *t*, som Lyd, var = *ð* (d. e. = Intet).

5) Omvendt gaaer *t* undertiden over til *ð*,

a) som Intetkjönsendelse, efter en Selvlyd, i N.-G. Eent. af Tillægsord (fölgelig ogsaa af Tff., samt af Kjot., saavel som af andre Stedord med Kjönsböining); f. Ex.: *litið* parvum (I.), *kallað* vocatum (I.), *sèð* visum (I.), *hið* τό, *musterið* τὸν ναόν, *nakkvað* quicquam.

b) i: *vit* vi to, *it* (*þit*) I to.

c) i *at* (som Fho., Bo., Bio.).
d) i: *þangat* (osv.) did, *hingat* (osv.) hid.

Anm. I alle de her under 4 og 5 opregnede Tilfælde bruger Nl. kun *ð* (altsaa kun *farið*, *hræðsla*, osv.), med Undtagelse af, at *at* (som Fho.) bibeholdes i endeel Sammensætninger (*athöfn*, *athæfi*, Opförsel; osv.).

6) *ð*—*r*,

a) som Endelse for 2. P. Fl.: *sýnir*, ostenditis, ostendatis, ostendite; *sýndir* ostenderetis; *gátur* mentionem fecistis; osv.

Anm. Den 2. P. Fl. stiller os her for Öie den Bevægelse, der kun foreligger som afsluttet (uden sikkre Spor af den ældre Form) i 3. P. Eent. frems. Nut.; jf. oldn. *spinnr* (νήθει) med goth. *spinniþ*.

b) sjelden i andre Tilfælde, som: *bar* orabat.

Anm. I Nl. findes Exempler paa den modsatte Overgang (*r*—*ð*), som: *freðinn* (for *frerinn*) frossen; *áfreðar* störknet Sneedække (paa Vintergræsgange).

7) *þ*—*ð*, ikke allene nödvendig i det Indre og Enden af Ordene (jf. § 80 med 84); men ogsaa ofte i Begyndelsen af et Ord,

a) i Almindelighed, som: *ðiggja* modtage (jf. *tigge*), *ðola* taale, *ðræll* Træl.

b) i Særdeleshed, *α*) hvor det med *þ* begyndende Ord staaer som andet Led i en Sammensætning, som i: *likðró* Spedalskhed; — *β*) i pronominale Ord, som: *ðú* du, *ðví* ei (I.) og eo (I.). (Dette stemmer overeens dermed, at det gamle *þ* i Begyndelsen af Pronominal-Ord er i Engelsk og Dansk gaaet over til en blöd Lyd — i Engelsk til *ð*, i Dansk til *d* —, medens det i övrigt i tilsvarende Stillinger er i det Hele forblevet uforandret i Engelsk, og i Dansk er blevet til *t*.)

8) *dd—ð* (dog maaskee kun foran *r*), som: *klæðr* vestitus (Tf.).

9) Lideforms-Endelsen *sk* gaaer over til *st*, *z* (som svævende Betegnelse; see § 90), *s* (som i Nynordisk); altsaa: *telsk*, *telst*, *telz*, *tels*, (jf. § 113, 2, c), numeraris, numeratur; og lign.

10) *s—r*,

a) i U. *vesa*, hvor de Böiningsformer, hvis Rodstavelse har en lukket Selvlyd (*á*, *æ*), have ombyttet *s* med *r* allerede i den ældste Tid, medens de övrige (med *a* eller *e* i Rodstavelsen) endnu beholde *s*, dog kun i de ældste Haandskrifter og i gamle Riim; f. Ex.:

Vas fyrir Mikaelsmessu;
vask til Róms í háska;
vastu Óláfs son austan;
vestu í frægri freistni.

b) i det pronominale *es*, der kun bruges i de ældste Mindesmærker.

c) i Datiderne og de lid. Tff. af *frjósa* fryse og *kjósa* kaare.

d) i enkelte andre Tilfælde; men mindre fremtrædende.

Anm. Ellers er Overgangen *s—r* allerede fuldendt i de ældste Mindesmærker; og Oldn. staaer, med Hensyn til Brugen af det yngre *r* for *s*, i et lignende Forhold til Gothisk, som Æolisk-Dorisk til det övrige Græsk. Det gamle *s* har i Oldn., for saavidt det i övrigt er gaaet over til *r*, tidligst forandret sig i de tungere Former; jf. *várum* (eramus), *várut* (eratis), *váru* (erant), *væra* (essem), *værir* (esses), *væri* (esset, essent), *værim* (essemus), *værit* (essetis), osv., med *vas* (eram, erat), *vast* (eras), *est* (es frems.), *es* (est),

ves (es byd.), osv.; selv i *vast*, *est*, synes *s* ikke at have holdt sig fuldt saa længe, som i de lettere *vas*, *es*.

11) *r—n*, ikke sjelden i *er* (for *es*; see 10 a—b), især som Pronominal-Ord. Ex.: *Nema þvi at eins, at hinn sè verri allr, **en** lifir, en hinn hálfr, **en** dauðr er; þá **en** sól er i austri.* (Blandt andet betyder det henvisende *es*, *er*, dersom, naar, og *en* kommer ofte til at staae hvor man ventede *ef*; saaledes meget hyppigt i AM. 675.)

12) *m—n*. Jf. *skimi* (svagt Skin) med *skina* skinne; det nu brugelige *i laumi* (i Smug) med *á laun* hemmeligt; osv.

13) *vá* — $\left\{\begin{matrix} vó \\ ó \end{matrix}\right\}$ — $\left\{\begin{matrix} vo \\ o \end{matrix}\right\}$; f. Ex.: *óra* nostros; *svá—svo—so* saa. — Lydforbindelsen *vá* er i alle Ord underkastet een eller flere af de angivne Forandringer, der tildeels lade sig forklare af en uorganisk Brug af Omlyden (see § 45), i Forbindelse med Sprogets Tilböielighed til at bortkaste *v* foran *o*, *ó*, osv., (see § 95 Anm.). Hvad der saa bliver tilbage, som særegent for disse Overgange, er Fortyndelsen af *ó* til *o*, der ogsaa finder Sted i *hánum* — *honum* ham (som H.).

Nl. bruger kun *honum* (i nogle Egne *hönum*). Man har beholdt det gamle *vá* i et Par Datider (*kváðum* canebamus, *sváfum* dormiebamus); men i Almindelighed er det forandret til *vo* (som: *vor* Foraar); sjelden til *vó* (*vó*, vog, veiede, *vórum* eramus, bruges paa nogle Steder for *vo*, *vorum*), *ó* (*hóll* Höi, ved Siden af *hvoll*; i nogle Egne: *kómum* veniebamus), eller *o* (*komum* bruges paa nogle Steder; *svo*, saa, og det deraf dannede *svona*, udtales uden *v*).

14) *ve—u*, *o*, (see § 30), som: *-ug* (for *-veg*) i *hinnug* hist, *þannug* did; *-urðr* (ved Siden af *-verðr*), saavel i To. *öndurðr* ἐναντίος (for *öndverðr*, i hvilken sidste

Form Omlyden *a—ö* mere synes at hidröre fra Brugen af *öndurðr*, end at være en uregelmæssig Virkning af *r*, der her begynder ikke blot en ny Stavelse, men ogsaa et nyt Sammensætningsled), som i Navneordene *dögurðr* el. *dögorðr*, og *nóttorðr*, for *dagverðr* (Davre, Morgenmaden) og *náttverðr* (Nadver, Aftensmaden), de gamle Nordboers to Maaltider; *nökkurr* (for *nökkverr*) nogen.

15) *vi*, *ve* (§ 30), — *y*, som: *kyrr* (stille) for *kvirr*; *tysvar* (to Gange) for *tvisvar*; *vandyrkliga* (idet man gjör sig Umage) for *vandvirkliga*; *sykeri* (Forræder) for *svikeri* (§ 45). Hvor *j* eller *v* kunde slutte Stavelsen (i Fölge §§ 95—96), uden (som i *tvisvar*, *tysvar*) at være en oprindelig Deel af Ordet, bliver gjerne et af dem indskudt; saaledes i *symja* (ikke *symva*, der vilde stride imod Sprogets Indretning; see § 95, 3) for *svim(m)a* svömme.

ve gaaer i nogle Tilfælde over til *ö* (jf. § 55); som: *svefn* — *söfn* eller *sömn* (§ 110, 2) Sövn.

Anm. 1. Den hyppige Overgang af *þrisvar* (tre Gange) til *þrysvar*, finder sin Forklaring deels i § 42, deels i Liigheden med *tvisvar* — *tysvar*.

Anm. 2. Nl. bruger kun de oprindeligere Former (*tvisvar*, *þrisvar*, *vandvirk-*, *svikari*, *svefn*, osv.); dog med Undtagelse af, at *kyr(r)* har ganske fortrængt *kvirr* (der allerede var sjeldent i Oldtiden).

16) *vi—ý*, som: *Ósvífr* — *Ósýfr* (Mandsnavn); *svíkja*, *svikva* — *sýkva* svige; *vikja* — *ýkva* vende (men etymol. =´ *vige*).

119. Forskjellig fra Overgangene i Sproget selv, men vigtig at kjende med Hensyn til dets Lydstilling i vor Sprogæt, er den saakaldte Fralyd, eller Forholdet imellem de stumme Medlyde i de classiske Sprog paa den ene, og

Oldn. (saavel som Gothisk, osv.) paa den anden Side; hvilket Forhold beroer paa en Art Kredsbevægelse, hvorved de

class. Aspiratæ ere blevne til oldn. Mediæ,
— Mediæ—————————Tenues,
— Tenues—————————Aspiratæ.

Denne Regel indskrænkes ved at stöde sammen med andre Egenheder i eet eller flere af de paagjeldende Sprog; Latin har ingen Tand-Aspirata, og bruger *b* for *f* i det Indre af Ordene; Oldn. taaler ikke *p* som Begyndelsesbogstav (undtagen i laante Ord), ikke *b* umiddelbart efter en foregaaende Selvlyd, heller ikke *þ* (i det mindste ikke i den senere Sprogform; see § 84) eller *h* (§§ 82—83) som Ind- eller Udlyde; de classiske Lydforbindelser *sk* (*sc*), *st*, *sp*, maae forblive uforandrede i Oldn., da dette Sprog ikke bruger *sg*, *sð*, *sf*, (ligesaa lidt som *sd*, *sb*); oldn. *af* kan ikke samstemme baade med skr. *apa*, gr. *ἀπό*, og med lat. *ab*; osv.

Anm. Oldn. *s*, *l*, *n*, *r*, *m*, *v*, svare gjerne til de samme Bogstaver i Latin osv., for saavidt Ordene eller Formerne i övrigt ere de samme; dog er Gjendstandsformens *m* bleven til *n* (jf. *sætan* med *suavem*), osv.

120. Bogstavflytning forekommer ikke sjelden, og beroer ofte blot paa Usikkerhed i den skriftlige Betegnelse. Hvor den derimod tilkjendegiver en virkelig Lydflytning, kan denne deels have sin Grund i en Usikkerhed i Udtalen, og deels i en meer eller mindre bevidst Stræben efter Vellyd. Til Exempel paa blot Bogstavflytning kunne tjene: *siva* (for *siav*, for *sjau*) syv, *fivalsa* (for *frjálsa*) frelse, og mange andre. Virkelig Lydflytning maa antages f. Ex. i: *samtegndi* (for *samtengdi*) conjunxit, (*ellfdir*, i Fölge § 98 eller § 99, 2, for) *elfdir* (og dette for *efldir*) roborati (Fl.), da Omsættelsen i disse Tilfælde (ligesom i

flere andre) finder Medhold i den nu brugelige Udtale. Fremdeles maa en dybere Grund antages at være tilstede hvor en Bogstavflytning ofte gjentager sig, som i: *Girkir*, Grækere, for *Grikkir*; *bjartr*, brat, steil, (f. Ex. SnE. I 312; ellers bert, lys), for *brattr*; *gang* (Gavn; Seier; i Fl. Beviismidler) for *gagn* (*at ganga metti* [§ 70] *fyrr til kveþja* [§ 84], Finsens Udg. af Graagaasen Cap. 24); jf. *gangdagar* og *gagndagar* (α. den 25. April; β. Christi Himmelfartsdag med de 3 næstforegaaende Dage).

121. Visse Ord sammentrækkes ofte, i de ældre Mindesmærker, (eet eller flere ad Gangen) med et foregaaende, og opgive da gjerne noget af deres Lydmasse. Slige Ord ere især: *veg* (G.), eg. Vei, deraf Maade; Stedordene *ek*, *þú*; *þá* da; det henvisende *es*; *erom* (for *erum*) sumus, (? *erot*, for *erut*, estis), *ero* (for *eru*) sunt; *at* som Bindeord. De negtende *at*, *a*, *t*, samt *gi*, *ki*, föies altid til Enden af et Ord.

Anm. 1. Haandskrifterne forbinde gjerne visse korte Fho., især *á* og *í*, paa Grund af deres Tonlöshed, med det fölgende Ord (, ved en progressiv Enklisis); men dette bliver ikke efterlignet i de normaliserede Udgaver.

Anm. 2. Undertiden forbinde Haandskrifterne to Ord (sjelden flere) uden Grund, men afbryde Skrivningen paa andre Steder, saa at eet Ord kommer til at see ud som to eller flere. Sammensætningen, selv den ægte, pleier ikke at udtrykkes i Haandskrifterne.

Anm. 3. De her (i §§ 121—24) omtalte Sammentrækninger bruges aldeles ikke i det nuværende isl. Talesprog, og i Bogsproget egentlig kun *þannig*, *einnig*, (§ 122, 1), med Tilböielighed til at ombyttes med *þanninn*, *einninn*.

122. Sammentrækning af to Ord:

1) *veg(inn)* sammendrages

a) *hvern*, quem, til *hvernveg*, *hverneg*, *hvernig*, med *hvernug*, *hvernog;*

b) med *þann*, eum, til *þannveg*, *þanneg*, *þannig*, *þannug*, *þannog*, samt *þinnig* osv.;

c) med *hinn*, illum, til *hinnveg*, *hinneg*, *hinnig*, *hinnug*, *hinnog*;

d) med *einn*, een, til *einnveg*, *einneg*, *einnig*, *einnug*, *einnog;*

e) med *nökkurn*, nogen, til *(nökkurnveg-)*, *nökkurnig*.

Anm. Af *sinn*, sin, og *veg(inn)* dannes *sinnsig(inn)*, paa sin Maade.

2) *ek* (jeg) föies til et U., og forandrer da altid sin Form, a) sædvanlig til *k*, nl., *α*) efter en Medlyd, som: *emk* sum, *vask* og *vark* eram (; *ggk* assimileres til *kk*, som:

*hy**kk** at þöll muni þe**kk**ja)*;

β) ligeledes for det meste efter Selvlyde, som *mæltak* dixi, *görik* facio, *mák* possum; b) undertiden til *g*, efter en Selvlyd; see § 118, 1.

Anm. 1. Det tilföiede (enklitiske) *ek* staaer meget ofte som en blot Gjentagelse af det fuldstændige, som: *þá er ek vark með yðr* da jeg var hos eder.

Anm. 2. Om *mk* (for *mik*) föiet til et Verbalthema, der træder i Stedet for 3. P., see Böiningslæren om Lideformens Dannelse.

3) *þú* (du) heftes ikke allene til Udsagns-, men ogsaa undertiden til andre Ord, og antager da den ene eller anden af Formerne:

ðú, *dú*, *tú*, *ú*,
eller *ðu*, *du*, *tu*, *u*,

de sidste uden, de förste med, Eftertryk, der dog naturligviis er svagere, end ved det selvstændige *þú*. Valget imellem disse Former, for saavidt Medlyden angaaer, bestemmes hver Gang af Slutningsbogstaverne i de Ord (eller Ordformer), hvortil de föies. Saaledes bruger man, efter Omstændighederne, a) *ðú (ðu)*, allene, i Overeensstemmelse med § 80, 1; b) *ðú (ðu)* eller *dú (du)*, i Fölge § 80, 2; c) *ðú (ðu)* eller *tú (tu)*, i Fölge § 80, 3; d) *dú (du)*, allene, efter et paa en Selvlyd fölgende *ð*, der da behandles efter § 103, 1; e) *tú (tu)*, allene, α) efter *s* (*x*), β) efter *t*, der fölger paa en Selvlyd; f) *ú (u)*, allene, i Fölge § 101, α) efter *d* (§ 79), β) efter *t*, der fölger paa en Medlyd.

Exempler paa, at *þú* (i de anförte Former) vedföies et U., forekomme særdeles hyppigt. Sjeldnere forbindes det med Ord af andre Classer, som: *attú* (for *at þú*) at du; *drag út tú* (for *úttú*; see § 121 Anm. 2), ordret: drag (det) ud du; *þá kono* (§ 30) *veslo* (§ 30), *es tú* (§ 121 Anm. 2) *batst* (oprindel. *baðt*; deraf *batt*, i Fölge § 102, 3, a; deraf igjen *bazt*, i Fölge § 78; hvilket lyder som *batst* — jf. § 118, 4, Anm. 2) *fyrir*, den ulykkelige Qvinde, som du bad for.

Anm. Skrivemaaden *er tu* (er du), og lign., maa enten forklares efter § 121 Anm. 2 (og *er tu* antages at staae ligefrem for *ertu*), eller den beroer paa Fölelsen af den oprindelige Identitet af *þ* i *þú* med Endelsen *t* (i *ert* osv.). (Paa en saadan Fölelse beroe i al Fald Formler som α) *þú er*, β) *erattu*, γ) *er þú*, i hvilket sidste Tilfælde dog det Vanskelige i at udtale to indbyrdes forskjellige Tandlyde i umiddelbar Fölge ogsaa kommer i Betragtning.)

4) *þá* gaaer over til *tá* i Forbindelserne *hvattá*, *þattá*; see Fms. XI 118.

5) *es* bliver til *s*, naar det föies til et Ord. Ex.: *þars*, eg. der, hvor; *þeirs* ii, qui (quos, quorum, quibus); *þats* ordret: id, quod (cujus, cui); *hvárz* (for *hvárts*; jf. § 104) hvad enten.

6) Fleertalsformerne i frems. Nut. af *vesa* (være), hvor de fölge umiddelbart paa *r* i gamle Haandskrifter, opgive undertiden det förste Bogstav (*e*), sjeldnere de to förste (*er*), i hvilket sidste Tilfælde der viser sig Tilböielighed til at skrive det af 3. P. tilbageblivende *o* (for *u*) som *ó*; og for saavidt man her kan holde sig til den i dette Tilfælde sædvanlige Skrivemaade og betragte de forkortede Former som selvstændige (skjöndt udenfra stærkt paavirkede) Ord, maa den 3. P. endes paa en tung Selvlyd, i Fölge § 37, 1. Ex.: *vèr rom* eller *vèrrom* nos sumus; (*þeir ro*, d. e.) *þeir ró* eller *þeirró* eller *þeirro*, samt *þeir ó*, ii sunt; (*illir ro*, d. e.) *illir ró* eller *illirró*, eller *illirro* mali sunt.

7) Bindeordet *at* vedföies undertiden et foregaaende a) *þó*, idet *at* enten blot opgiver sin (allerede i Forveien) svage Tone (*þóat*, ofte i V. Finsens Udg. af Graagaasen), eller tillige sin Selvlyd (*þót*), hvorpaa det fölgende *t* gjerne fordobles (*þótt*; jf. *blátt* blaues, *grátt* graues, osv.); b) *svá*, idet *at* mister sin Selvlyd (*svát* saa at); c) *þvi* i Udtrykket *af þviat* (af den Grund at), hvilken Skrivemaade betegner Overgangen fra det oprindelige (ligeledes brugelige) *af þvi at* til det senere *af þvi* (uden *at*).

8) Negtelsen *at* (eller *að*; see § 118, 5, c), *a*, *t* (eller *'ð*; see § 118, 5, c) bruges ikke selvstændigt, og föies kun til et U., nl. *a* og *at*, i Regelen, kun til Former, der endes paa en Medlyd, og *t* derimod kun til dem paa en Selvlyd. Ex.: *heferat* (§ 30) non habet; *verðrat*, *verðra*, non fit; *þú þóttiska* non tibi videbaris;

máttit non potuit; *skolot* (§ 30) non debent; *takat* non capiunt.

9) En oprindeligt spörgende Partikel, der i en selvstændig Stilling vilde hedde *hi*, bruges kun vedföiet, som *gi* (§ 83) eller *ki* (§ 105), enten i neglende Betydning, eller for, med et fölgende *es* (*er*), at udtrykke det samme som *cunque* i Latin. Ex.: *eigi*, oprindel. mon paa noget Punkt i Tiden? (mon nogensinde?), d. e. aldrig, hvoraf igjen = det svagere ikke (ligesom lat. *nunquam* ogsaa bruges for *non*); *þági* da . . . ikke; *hvergi es* hvorledes end; *mannigi* nemini; *stundgi* ne horam quidem; *hvárrgi* neuter; *hvárrgi es* utercunque; *hvártki*, *hvárki*, neutrum (I.).

Undertiden bevirker *gi* en Forandring i Hovedordet. Et sluttende *m* bliver til *n*; § 110, 3. Nævneformsendelsen *r* forsvinder, som: *úlfgi* lupus non; *manngi* (homo non, d. e.) nemo. For *einngi* nullus og *eingi* nullā bruges altid *engi*, og for *eittki* næsten altid (jf. § 107, 2, a, Note) *ekki*. *hvergi* (ingensteds) har en uregelmæssig Omlyd, der adskiller det fra *hvargi* (*hvargi es* hvorsomhelst). I *aldrigi* (aldrig) synes det förste *i* at være en Bindelyd (og *aldr* G.).

123. Sammentrækning af tre Ord, nl.

1) af et U. med et fölgende *k* (for *ek*; § 122, 2) og *at* (*að*) eller *a* (§ 122, 8), og fordobles da *k* undertiden imellem *a* og en foregaaende tung Selvlyd. Ex.: *monkað* — og *munka* — *ek* jeg skal (frems.) ikke; *ek hefka* non habeo; *hykka* (for *hygg-k-a*; jf. § 122, 2, a, *α*) *ek* non credo; *ek ákka* (for *á-k-a*) non habeo; *sèkka* (for *sè-k-a*) *ek* non video; see fremdeles § 118, 1, a.

2) af et U., det negtende *at* (§ 122, 8) og *tu* eller *tú*

for *þú* (§ 122, 3), undertiden med Udeladelse af Endelsen *t* (§ 122, 3, Anm.). Ex.: *kjósattu* vælg ikke; *gaftattu* du gav (frems.) ikke; *skalattu* du skal (frems.) ikke.
3) af *þó at þú* til *þóttú* (aldrig *þóttu*), endskjöndt (osv.) du.
4) af *þat es þú* til *þaztú* (ikke *þaztu*), id, cujus tu.
5) af *því* (H. Eent. af *þat* det) -*gi* (see § 122, 9) *at* (Biord) til *þvígit*, eg. eo non (med fölgende Comparativ); see Fóstbr. (Kh. 1852) S. 103.

Anm. Dersom *ævagi* (aldrig) indeholder to Negtelser, hörer det ogsaa herhen.

124. Sammentrækning af fire Ord finder Sted, idet man til et U. föier *k* eller *g* (for *ek*), hertil Negtelsen *a* (§ 122, 8), og derpaa gjentager det forkortede Stedord, som: *mákak* jeg kan (frems.) ikke; *máttigak* jeg kunde (frems.) ikke.

Anm. Denne Gjentagelse var for saavidt ikke tilfredsstillende for den stærke Trang til at fremhæve den Talendes Person, som man for det meste tillige satte *ek* ved Siden af saadanne Former; altsaa: *ek máttigak* = *máttigak* = *máttiga*; *ek þikkak* (for *þigg-k-a-k*) = *þikkak* = *þikka* jeg modtager (frems.) ikke.

Böiningslære.

Navneordene.

125. Navneordenes Böining retter sig

1) efter Böiningsæmnet. Herved kommer i Betragtning: a) især Æmnets Endelyd, der deels er en Selvlyd, og da enten *a* eller *u*, deels en Medlyd, og da enten *r* (i 5 Ord) eller *n*. — Exempler paa disse fire Slags Æmner: Ha. HEIMA (N. Eent. *heimr*) Verden, I. BANDA Baand, Hu. FARA Reise; Hå. FJÖRDU (for FIRDU) Fjord, I. FÈU Fæ, Hu. MÖRKU (for MARKU) Mark (16 Lod); Ha. FAÐAR Fader og Hu. DÓTTAR Datter; Ha. GUMAN (jf. lat. *homon-em*, *homin-em*) Mand (poet.), I. AUGAN Öie, Hu. TUNGAN Tunge.

(Anm. 1. Böiningen af Æmner, der endes paa en Selvlyd, kaldes stærk eller lukket; den af Æmner paa en Medlyd: svag eller aaben. Den stærke Böining viser större Kraft ved stærkere at udpræge Eentallets Forholdsformer, hvorved disses vocalske Udgang lukkes med en Consonant (undtagen i H.). Den svage Böining adskiller derimod i det höieste to Former i Eentallet, hvor de fleste consonantiske Æmner, nl. alle de paa *n*, tillige aabne sig, ved at bortkaste dette *n*.

Anm. 2. De oprindelig tilstedeværende Æmner paa *i* ere næsten eller ganske forsvundne af Sproget, allerede i dettes ældste bekjendte Periode.)

b) Slutningen af den næstsidste Stavelse.

c) de foregaaende Selvlyde, hvorvidt de nl. kunne omlydes eller ikke.

d) især ved Ha.- og Hu.- Æmner paa *a*, ogsaa Æmnets Vægt. Tunge ere de Æmner, hvis næstsidste Stavelse indeholder en tung (§ 26) Selvlyd (f. Ex. HAUKA, N. Eent. *haukr*, Hög), eller endes med to eller flere Medlyde (f. Ex.: STOKKA, N. Eent. *stokkr*, Stok; ÞORSKA, N. Eent. *þorskr*, Torsk), eller begge Dele (f. Ex.: EIGNA, N. Eent. *eign*, Eiendom). I lette Æmner har den næstsidste Stavelse en let Selvlyd fulgt af en enkelt Medlyd (som: VALA, N. Eent. *valr*, Falk; GJAFA, N. Eent. *gjöf*, Gave).

(Anm. til Nr. 1. De her omhandlede virkelige (historiske, theoretiske) Böiningsæmner ere forskjellige fra de tilsyneladende (afkortede, praktiske). Det historiske Böiningsæmne i *laukr* (Lög) er LAUKA, det tilsyneladende *lauk-*; i *hani* (Hane) hedder det förste HANAN, det sidste *han-* (*hön-*); osv. For saavidt man i Sproglæren blot gaaer ud fra de tilsyneladende Æmner, tager man intet Hensyn til Sammenhængen med beslægtede ældre Sprog.)

2) efter Kjönnene, der i Oldn. ere Han-, Hun- og Intetkjön. Intetkjöns-Ord adskille ikke N. og G. i det samme Tal (*land* N.-G. Eent., *lönd* N.-G. Fl.); Hunkjönsord adskille dem ikke i Fl. (*farar* itinera). Vocalske Hankjöns-Æmner antage Endelsen *r* i N. Eent. næsten altid hvor det lader sig gjöre; Hunkjöns-Æmner sjelden; de af Intetkjönnet aldrig. Osv.

126. Den af Æmner og Kjön fölgende Inddeling af Böiningsmaader:

Stærk Böining		Svag Böining	
Æmner p. *a*.	Æmner p. *u*.	Æmner p. *r*.	Æmner p. *n*.
Ha. I. Hu.	Ha. I. Hu.	(Ha. og Hu. med eens Böin.)	Ha. I. Hu.

med Underafdelinger, der naturligviis ere ligesaa mange, som der ere Forskjelligheder i Böiningen.

127 a. Den mest normale Böining af Ha.-Æmner paa *a*, uden Omlyd (§ 41). Böiningsmönster DRAUMA Dröm.

Eent.	Nævneform	**draumr**
	Gjenstandsform	**draum**
	Hensynsform	**draumi**
	Eieform	**draums**
Fl.	Nævneform	**draumar**
	Gjenst. og Eief.	**drauma**
	Hensynsform	**draumum.**

127 b. Som *draumr* gaae i det Hele tunge Tostavelsesæmner, der ikke endes paa *ja* eller *va*, kunne forbindes med Endelserne *r* og *s* (uden at disse forandres eller bortkastes), og hvis Hovedselvlyd ikke kan omlydes ved *u*; navnlig A) Ord, der i Eents. N. endes paa

1) *-augr*; som: *baugr* Ring, *draugr* Gjenganger.
2) *-aukr*; som: *haukr* Hög, *laukr* Lög.
3) *-aumr*; som: *draumr* (§ 127 a), *straumr* Ström.
4) *-aupr*; som: *laupr* Kurv.
5) *-aurr*; som: *staurr* Pæl, *saurr* Smuds.
6) *-auskr*; som: *fauskr* trösket Træstump.
7) *-eifr*; som: *hleifr* Lev, *fjöruskeifr* Tilnavn.
8) *-eikr*; som: *leikr* Leg; samt Endelsen *-leikr*, der i Betydning svarer til d. -hed.
9) *-eimr*; som: *heimr* Verden, *sveimr* Urolighed.
10) *-eipr*; som: *keipr* σκαλμός, *sveipr* Hvirvel.
11) *-eirr*; som: *geirr* Spyd, *leirr* Leer.
12) *-eistr*; som: *leistr* Saale (jf. d. *Læst*, t. *Leisten*).
13) *-elmtr*; som: *felmtr* Skræk.
14) *-elpr*; som: *hvelpr* Hvalp.
15) *-emmr*; som: *hlemmr*, lös Lem, löst Laag.

16) *-eppr*; som: *leppr* Lap (osv.), *hreppr* Commune.
17) *-eptr*; som: *keptr* Kjæve (maxillae).
18) *-eyptr*; som: *keyptr* d. s. s. *keptr* (, *kjöptr*, *kjaptr*. Jf. §§ 76 og 56—57).
19) *-ilkr*; som: *dilkr*, Lam (Kid, Kalv, Griis), der patter Moderen over den sædvanlige Tid.
20) *-ilmr*; som: *(h)ilmr* Vellugt.
21) *-iltr*; som: *piltr* Pilt.
22) *-ingr* som Aflednings-Endelse; som: *búningr* Rustning, *hildingr* (poet.) Konge.
23) *-innr*; som: *Finnr* Fin(lap), *linnr* (poet.) Slange.
24) *-iskr*; som: *diskr* Disk, *fiskr* Fisk.
25) *-ífr*; som: *knífr* Kniv, *Eilífr* Mandsnavn.
26) *-íldr*; som: *bíldr* Ladejern (osv.).
27) *-ímr*; som: Mandsnavnet *Grímr*, samt *pílagrímr* Pilegrim.
28) *-oddr*; som: *oddr* Od, *broddr* Braad (Brod).
29) *-okkr*; som: *lokkr* Lok, *flokkr* Flok.
30) *-ollr*; som: *kollr* Isse, *þollr* etymol. = d. *Tol*.
31) *-olptr*; som: *skolptr* Snude (see Side 51).
32) *-ontr*; som: *fontr* (Döbe-)Font.
33) *-oppr*; som: *toppr* Top, *kroppr* Skrut (osv.).
34) *-orðr*; som: *sporðr* Hale (osv.).
35) *-orkr*; som: *forkr* Stang.
36) *-ormr*; som: *ormr* Orm, *stormr* Storm.
37) *-orpr*; som: *korpr* Ravn (norsk-sv. *korp*).
38) *-orskr*; som: *þorskr* Torsk.
39) *-oskr*; som: *froskr* Frö (t. *Frosch*).
40) *-ottr*; som: *pottr* Potte, *spottr* Spot.

(Anm. til 28—40. Alle tunge Tostavelsesæmner af Ha., hvis förste Stavelse indeholder *o*, og som kunne antage Endelsen *r*, synes at fölge Mönsteret *draumr*).

41) *-ófr*; som: *hófr* (Heste-)Hov; *þjófr* Tyv.
42) *-ókr*; som: *hrókr* Taarnet i Skakspil (osv.).
43) *-ólfr*; som: *kólfr* (Klokke-)Knevel.
44) *-ólgr*; som: *dólgr* Fjende.
45) *-ólkr*; som: *hólkr* Holk (Ring). (Ordet *bólkr* hörer ikke hid; dets Æmne endes paa *u*.)
46) *-ólmr*; som: *hólmr* Holm.
47) *-ómr*; som: *dómr* Dom; *hljómr* Klang.
48) *-óngr*; i: *kóngr* (§ 37,4) Konge.
49) *-ópr*; som: *glópr* Dosmer.
50) *-ór*; som: *mór* Hedestrækning. (Hermed maa ikke sammenblandes de faa Tilfælde, hvor *ó* er Omlyd af *á*, som i *mór*, for *már*, Maage.)
51) *-órr*; som: *þórr* Guden Thor; *þjórr* Tyr.
52) *-óstr*; som: (*h*)*óstr* Halskule(n); *þjóstr* Harme. (*blóstr*, Blæst, er af en anden Art, da dets Æmne endes med *u*, og dets *ó* er Omlyd af *á*.)
53) *-ótr*; som: *ljótr* Lyde. (Det for *fótr*, Fod, til Grund liggende Æmne ender sig paa *u*.)
54) *-ubbr*; som: *stubbr* Stump.
55) *-uðkr*; som: *buðkr* Boddike.
56) *-uggr*; som: *gluggr* Vindue, *kuggr* en Art af Skibe.
57) *-ukkr*; som: *bukkr* (Gede-)Buk.
58) *-umbr*; som: *drumbr* Klods.
59) *-umpr*; som: *gumpr* anus (jf. Vulg. 1 Sam. 6, 5).
60) *-ungr*; som: *pungr* Pung. Ligeledes i *-ungr* som Afledningsendelse (*silungr* Forelle).
61) *-unkr*; som: *munkr* Munk.
62) *-unktr*; som: *punktr* Punct.
63) *-unnr*; som: *munnr* Mund, *brunnr* Brönd.
64) *-uppr*; som: *huppr* Tyndliv.
65) *-urkr*; som: *lurkr* Knippel.

66) *-ustr*; som: *gustr* Pust (Blæst).
67) *-úfr*; som: *stúfr*, Stuv, Stump; — *-kljúfr* den som klöver.
68) *-úkr*; som: *búkr* (etymol. = Bug; men betyder) Krop, *dúkr* Dug.
69) *-úlfr*; som: *úlfr* Ulv.
70) *-úlkr*; som: *túlkr* Tolk.
71) *-úpr*; som: *gnúpr* Fjeldtind; *stjúpr* Stedsön.
72) *-útr*; som: *hrútr* Vædder.
73) *-öldr*; som: *höldr*, Helt (osv.), Odelsmand.
74) *-örgr*; som: *börgr* Orne, *hörgr* Offersted. —
75) *-èr*; som: *Hlèr* Navnet paa en Havgud.

Anm. Nogle af de her exempelviis anförte Ord ere i Virkeligheden enestaaende.

B) Ord, der i N. Eent. endes paa *-jóðr*; som: *gjóðr* Struntjager (Larus parasiticus L.), *bjóðr* (poet.) den som tilbyder (osv.).

C) (med Undtagelser) Ord, der i N. Eent. endes paa
1) *-úgr*; som: *strúgr* Hovmod. (Undt. *rúgr* Rug.)
2) *-úrr*; som: *múrr* Muur; *fúrr* (ikke *furr*), poet., Ild. (Undt. *úrr* Uroxe, hvis det er E. Eent. af dette Ord, der danner det förste Led i det sammensatte Tilnavn *úrarhorn*.)

D) de enkelte Ord: 1) *rauðr* den Röde (ogs. Egennavn). 2) *Gautr* (et af) Oden(s Navne), *nautr* den som har (α) eiet eller (β) tilhört. 3) *geigr*, Fare, Skade. 4) *eldr* Ild. 5) *rekkr* (mest poet.; oldeng. Æmne RINCA) Mand (Helt). 6) *dvergr* Dverg. 7) *klerkr* Klerk. 8) *hestr* Hest, *prestr* Præst. 9) *klettr* Klippe. 10) *tindr* Tind. 11) *hringr* Ring. 12) *Kristr* Christus. 13) *-bítr* den som bider (bryder). 14) *ostr* Ost. 15) *móðr* Sind (osv.). 16) *plógr* Plov.

17) *hundr* Hund, *blundr* (Tilnavn; jf. d. *Blund*).

Anm. Ordene *blængr*, *hængr*, *Klængr*, ere senere Former for *blæingr*, Ravn (poet.), ogsaa Mandsnavn, (vistnok afledt af *blár*, blaa, da man om Ravnen brugte Udtrykkene *blár*, *bláfjallaðr*, og lign.); *hæingr* en Salmo levis *(bleikja)* af Hankjönnet; *Klæingr* Mandsnavn (eg. vel = *klófugl*, af *kló* Klo).

127 c. Som *draumr* gaae fremdeles de lette Æmner paa

1) -EFA (for -IFA); altsaa: *refr* Ræv. (I *vefr*, en Væv, er Böiningsæmnet VEFJA; i *þefr*, Lugt, ÞEFJA; osv.)

2) -ELA (for -ILA); altsaa: *melr* Gruus- eller Sandbakke (Ísl. I 77 skulde ikke staae *sandmelir*, men *sandmelar* i Fölge Membranen 371), *selr* Sæl(hund).

Anm. til 1 og 2. Nu have *refr* og *selr* i N. Fl. *refir*, *selir* (og fölgelig *refi*, *seli*, i G. Fl.).

3) -ERA (for -IRA); altsaa: *hverr* Kjedel el. Gryde, *verr* (mest poet.) Mand.

4) -ORA; altsaa: *horr*, *α*) höi Grad af Magerhed, *β*) Snot. Ligeledes de fremmede: *a(f)morr* = lat. *amor*, *kolorr* = lat. *color*, *priorr* Prior.

127d. Ordet *skór*, Sko, ombytter *ú* og *ó* (jf. § 66), og böies saaledes:

Eent.: N. *skór*, G. og H. *skó*, E. *skós*;
Fl.: N. *skúar* og (yngre) *skór*, G. *skúa* og (yngre) *skó*, E. *skúa*, H. *skóm*.

(Paa Grund af denne Uregelmæssighed burde det, der staaer under A 50 i § 127 b, forflyttes til D i samme §.)

Anm. *skór* har nu fölgende Böining: Eent.: N. *skór*, G. og H. *skó*, E. *skós*, Fl.: N. *skór*, G. *skó*, E. *skóa*, H. *skóm*. (Eieformerne bruges ikke meget.)

127 e. Hankjönsæmner paa A, som have *á* i förste (næstsidste) Stavelse, kunne omlydes i H. Fl. (*á*—*ó*,

i Fölge § 41); men gaae i övrigt ganske som *draumr*, naar de i N. Ent. endes paa

1) *-áðr*; som: *-ráðr* i Mandsnavne (*Aðalráðr*, *Torráðr*, *Vandráðr*).
2) *-áfr*; som: *-háfr* Ruse og Rögfang, *kláfr* (en Art) Bærekasse(r, hvoraf to föres paa een Hest).
3) *-ágr*; som: *mágr* Maag (SnE. I 254 er

Úlfs mágs hnefar skullu

uden Tvivl den rigtige Læsemaade, og *mágar* blot en Skrivfeil, fremkaldt ved det fölgende *ar* i *hnefar*).
4) *-ákr*; som: *fákr* (mest poet.) Ganger, *hákr* (Nj. Cap. — 120, læs — 119 Slutn.).
5) *-álfr*; som *álfr* Alf, *kálfr* Kalv.
6) *-álkr*; som: *dálkr* Fibula; *jálkr* Vallak. (Om *bálkr*, *bólkr*, see Side 72, Nr. 45.)
7) *-álmr*; som: *álmr* Ælm (Alm); *hjálmr* Hjelm.
8) *-álpr*; som: *skálpr* Sværdskede af Læder.
9) *-ámr*; som: *glámr* (poet.) Maane (osv.), *Sámr* Egennavn (eg. den Mörkladne).
10) *-ápr*; som: *snápr*, Taabe, Daare.
11) *-áptr*; som: *hváptr* = lat. bucca, og, ligesom dette, mest i Fl.
12) *-árr*; som: *klárr* Arbeidshest. (Det oprindelige Æmne i *árr* — med Omlyd: *órr* —, Udsending, Tjener, er ÁRU.)
13) *-átr*; som: *bátr* Baad, *grátr* Graad.
14) *-áttr*; nl.: *váttr* Vidne. (Andre Hankjönsord, der endes paa *-áttr* i N. Eent., have Böiningsæmner paa *u*.)

Omlyden i (H. Fl. af) de i denne § anförte Ord er meget sjelden, og navnlig langt sjeldnere, end ved Æmner paa *u*. Det secundære *u* (for *a*) i *mágum*, *váttum*, osv., havde nemlig ligesom ondt ved at rokke det stærke og tungfærdige

á, medens det oprindelige *u* besad en större Magt, deels i Kraft af selve sin Oprindelighed, og deels formedelst Understöttelse af de analoge Former (*órum* for *árum*, ligesom *óru* for *áru*, og *órr* for *árr*; see Nr. 12).

Anm. 1. Om de i Mandsnavne brugelige Dobbeltformer *-láfr* og *-leifr*, *-lákr* og *-leikr*, see § 61.

Anm. 2. Ved Siden af Ordene

snákr (jf. oldeng. *snaca*) Snog	bruges	***snókr*** (jf. d. *Snog*) = *snákr*;
krákr Hage (Krog)		***krókr*** Krog;
strákr (vel egentlig: en oplöben Dreng; deraf: ung) Dögenigt, Knegt (om et ungt Menneske)		***strókr*** Kegle (kegledannet Legeme);

hvad enten nu denne Overgang staaer i nogen Forbindelse med det fölgende *k*, eller den beroer simpelhen paa det omfattende Slægtskab imellem *á* og *ó*, eller den er en uregelmæssig Forplantning af *ó* som Omlyd i H. Fl. til alle de övrige Forholdsformer.

Anm. 3. I Fölge § 118, 13, forandres *á* til (*ó*? —) *o*, ɔ: *váttr* (Nr. 14) — (*vóttr*? —) *vottr*; *hváptr* (Nr. 11) — (*hvóptr*? —) *hvoptr*; *vágr* (Nr. 3) — (*vógr*? —) *vogr*, (etymol. = goth. *vêgs*, osv.; men i Betydning: liden) Fjord, Vig.

127 f. Som *draumr*, men (sædvanligst) med Omlyd (*a*—*ö*) i H. Fl., gaae Tostavelsesæmner af Hankjönnet paa A,

A) tunge, der i N. Fl. ende sig med

1) *-addr*; som: *gaddr* Spiger, *naddr* en Stift.

2) *-aðkr*; som: *maðkr*, Maddik, Orm.
3) *-aðmr*; som: *baðmr* (poet.) Træ, *faðmr* Favn.
4) *-agðr*; som: (*ullar-*)*lagðr* (Uld-)Tot.
5) *-akkr*; som: *blakkr* (poet.) Hest, *stakkr* Stak.
6) *-aldr* (Æmne paa -ALDA, — ikke paa -ALDRA); som: *valdr* Indehaver.
7) *-allr*; som: *hallr* Steen; *hjallr* (see § 29).
8) *-ambr*; som: *kambr* Kam.
9) *-ammr*; som: *gammr* Grib, *hrammr* Lab.
10) *-ampr*; som: *stampr* Ballie (jf. ogsaa § 110, 4).
11) *-andr*; som: *sandr* Sand(strækning), *brandr* Brand (m. m.). (Den enestaaende Form *brandir*, Höfuðlausn 6, er saa haard, at man snarere synes at burde læse

*brustu brand**ar***
*við . . . rand**ar**.*

Jf. dog *hafrir* S. 83 γ.)
12) *-angr* (naar Æmnet endes paa ANGA, — ikke paa ANGRA); som: *drangr* en höi rund Klippe, *vangr* (etymol. = d. *Vang*; men i Betydning) Land og Sted.
13) *-annr*; som: *sannr* (et til No. forandret To.), Billighed, Maade(hold).
14) *-antr*; som: *fantr* Kjeltring, *pantr* Pant.
15) *-appr*; som: *knappr*, Knap, Knop.
16) *-aptr*; som: *kraptr* Kraft, *raptr* Raft; *kjaptr* (§ 127 b, Nr. 18).

Dog bruges i det mindste nu *kraptar* i E. Eent. (f. Ex. *til kraptarins hægri handar*); men aldrig *kjaptar*.

17) *-arðr*; som: *garðr* (eg. Hegn, deraf) Gaard (osv.).
18) *-arfr*; som: *arfr* Arv, *skarfr* Skarv (Söravn).
19) *-argr*; som: *vargr* Ulv, *margr* (To. blevet til No.,

der dog neppe bruges undt. i Eents. H. forbundet med Kjendeordet) Mange (Mængde).

20) *-arkr*, *-arrkr*; som: *svarrkr* (jf. *svarri*) en Qvinde af mandigt Sind.

21) *-armr*; som: *armr* Arm, *barmr* Rand.

22) *-arpr*; som: *garpr* en kjæk Mand.

23) *-artr*; som: *kartr* (ikke *karti*) Arbeidsvogn, *partr* Part.

24) *-askr*; som: *askr* Ask (osv.).

25) *-attr*; som: *skattr* Skat.

Anm. Paa denne Maade böies ogsaa *prófastr* Provst.

B) lette, der i N. Eent. endes paa *-bakr*; som: *svartbakr* Svartbag (Blaamaage).

128 a. Tostavelsede Hankjönsæmner paa -LA, -NA, -SA, efter en tung Selvlyd (§ 26), der ikke er Á (see § 128 b), samt med Undtagelse af -DŒLA, afvige fra *draumr* kun i N. Eent., hvor Endelsen *r* assimileres

A) nödvendig med *l* i -LA (§ 108, 3). Herhen höre alle de Navneord, der i N. Eent. ende sig med *-aull*, *-íll*, *-óll*, *-úll*, *-ýll*, *-æll*. (Om *-oll* see § 128 b Anm. 2.)

I Mandsnavne paa *-kell* (N. Eent.), for *ketill*, maa *ll* (for *lr*; jf. *melr*, *selr*, § 127 c) forklares af Oprindelsen, hvad enten *e*, ogsaa etymologisk (*kell* er nl. i alle Tilfælde = *kjell* = *kèll*), bliver opfattet som *è* eller ikke.

B) med *n* i -NA; altsaa: *steinn* Steen, osv.

NI. bruger 1) kun *-einn* (altsaa kun *steinn*, osv., aldrig *stein*); 2) men derimod: *Án* Mandsnavn (i gamle Skrifter), *són* (Klang) af lat. *sonus*, *dún* Duun. 3) Vaklende ere: *daun*, i nogle Egne *daunn*, Stank; *þjón* og (i Fölge Analogieslutning) *þjónn* Tjener. — For *prjónn*, Strikkepind, har Björn *prjón*; men dog *höfuðprjónn* Knappenaal.

Anm. Hertil maa henföres de fremmede af tre Sta-

velser bestaaende Hankjönsæmner paa -ÚNA eller -ÓNA; f. Ex. i: *bar(r)ún(n)* Baron, *latrón(n)* eller *laðr-ún(n)* Röver.

C) for saavidt den ikke bortfalder (i Fölge § 89), med *s* i -SA. Dog er det maaskee rigtigere at sige, at Böiningsendelsen i dette Tilfælde beholder sin oprindelige Form (*s*), under Beskyttelse af det foregaaende (thematiske) *s*. Herhen höre alle Hankjönsæmner paa -AUSA, -EISA, -ÓSA; samt *ís(s)* Is, *prís(s)* Pragt (Glands).

Anm. Hertil maa henföres det fremmede *justis(s)*, af eng. *justice*, Dommer. Ligeledes forudsætter N. Fl. *tortisar*, G. Fl. *tortisa*, af eng. *torches* (Fakler), snarere *tortis(s)*, end *tortisi*, i N. Eent.

128 b. De tostavelsede Hankjönsæmner paa -ÁLA, -ÁNA, -ÁSA, rette sig efter § 128 a (hensynsviis efter A, B, C), og fremhæves kun her formedelst Muligheden af at modtage Omlyd i H. Fl., overeensstemmende med § 127 e. Exempler paa herhenhörende Ord: *áll* Aal, *páll* en Art Spade el. Hakke (jf. *Paal*-Stav); *ás(s)* hvor det ikke betegner en af de nordiske Guder (i hvilken Betydning Æmnet regelmæssig endes paa -*u*), *bás(s)* Baas, *lás(s)* Laas.

Anm. 1. Hertil komme de fremmede Ord: *kumpán(n)* og *kompán(n)* Stalbroder, *kumpás(s)* og *kompás(s)* Kreds.

Anm. 2. *hváll*, (naturlig, rund) Höi, gaaer over til (*hvóll*? —) *hvoll* og *hóll*; see § 127 e Anm. 3.

129. Trestavelsesæmner af Ha., der i N. Eent. endes paa Stavelserne *-all* (for *-alr*), *-ill* (for *-ilr*), *-ull* (for *-ulr*), *-ann* (for *-anr*), *-inn* (for *-inr*), *-unn* (for *-unr*), *-arr*, *-urr*, udstöde gjerne de anförte Selvlyde (*a*, *i*, *u*), hvor den sidste Medlyd i Æmnet kommer til at staae foran en Vocal, altsaa i i H. Eent. og i hele Fl.

1) *-all.* Ex. *þumall*, (jf. d. Tommel), der dog kun synes at forekomme som förste Led i et sammensat Ord. Eent.: N. *þumall*, G. *þumal*, E. *þumals*, H. *þumli*; Fl.: N. *þumlar*, G. og E. *þumla*, H. *þumlum*. Naar Selvlyden i förste Stavelse er *a* (hvilket er Tilfældet med de fleste Ord paa *-all*), omlydes H. Fl.; altsaa: *kaðall*, (jf. *Kabel*), Toug, i H. Fl. *köðlum* (*kaðlum*).

2) *-ill.* Ex. *þistill*, Tidsel; böies som *þumall* (Nr. 1); altsaa: *þistill*, *þistil*, *þistils*, *þistli*, *þistlar*, *þistla*, *þistlum*. — Vocalen i förste Stavelse er igjennem alle Former enten een, der ikke kan omlydes, (nl. deels *i*, deels *e* for *i*), eller en Omlyd; som: *ferill* (Fod-)Sti, *-brytill* den som bryder, *eysill* en Art Öseskee. Nogle Ord beholde dog *a* el. *u*; som: *svaðill* (i Betydn. =) t. Schlappe (Nederlag, Tab), *studill* Stötte; undtagen for saavidt *a* naturligviis omlydes i H. Fl., hvor *svaðill* maatte hedde *svöðlum* (*svaðlum*).

Ordet *ketill* (Kjedel) böies paa fölgende Maade: Eent.: N. *ketill*, G. *ketil*, E. *ketils*, H. *katli*; Fl.: N. *katlar*, G. og E. *katla*, H. *kötlum* (*katlum*). Dog findes f. Ex. *ketli* for *katli*.

Overeensstemmende med *ketill*, dog med större Tilböielighed til at beholde Omlyden i de synkoperede Former, gaae: *Egill* Mandsnavn, *lykill* Nögel, *tygill* (ikke *týgill*) Snor, *trygill* (ikke *trýgill*) et lidet Trug. Altsaa: Eent.: N. *lykill*, G. *lykil*, E. *lykils*, H. *lykli*; Fl.: N. *luklar*, G. og E. *lukla*, H. *luklum*; dog ogsaa *lykli*, *lyklar*, *lykla*, *lyklum*.

3) *-ull.* Ex. *digull* Digel; som *þumall* (altsaa: *digull*, *digul*, *diguls*, *digli*, *diglar*, *digla*, *diglum*).

4) *-ann*. *aptann*, Aften, gaaer som *kaðall* (Nr. 1); altsaa: *aptann*, *aptan*, *aptans*, *aptni*, *aptnar*, *aptna*, (H. Fl.) *öptnum* (*aptnum*).

Andre Hankjönsord paa *ann* synkoperes ikke; altsaa vilde f. Ex. *Herjann*, et af Odens Navne, hvis det forekom i alle Former, böies saaledes: *Herjann*, *Herjan*, *Herjans*, *Herjani*, *Herjanar*, *Herjana*, (H. Fl.) *Herjunum* (*Herjönum*, *Herjanum*). Har et saadant længere Æmne ogsaa *a* i trediesidste Stavelse, skulde dette *a* blive til *ö* (eller *u*) i H. Fl.; saaledes maatte det poet. *klóakann*, Ravn, her hedde (*klóakanum*, *klóakönum*, *klóakunum*) *klóökunum* (eller *klóukunum*). Et Æmne af fire Stavelser med *a* i hver vilde regelmæsigst faae *ö* i den förste, men *u* i de andre; f. Ex.: *kjölukunum*, corvis, af det poet. *kjalakann* Ravn.

5) *-inn* (sædvanligst uden Omlyd i Hovedstavelsen). Ex. *himinn* Himmel; som *þistill* (altsaa: *himinn*, *himin*, *himins*, *himni*, *himnar*, *himna*, *himnum*). Naturligviis vilde *a* (og *á*?) i förste Stavelse modtage Omlyd i H. Fl.

Reginn har i Eents. H. *Regin* (ikke *Regni*).

6) *-unn*. *jötunn*, Jætte, gaaer som *digull*.

Mandsnavnet *Auðunn* synkoperes ikke og har desuden *-ar* i E. Eent.; altsaa: (Eent.:) N. *Auðunn*, G. *Auðun*, H. *Auðuni*, E. *Auðunar* (; Fl.: N. *Auðunar*, G. og E. *Auðuna*, H. *Auðunum*).

7) *-arr*. Ex. *humarr* Hummer; som *þumall*. Saaledes desuden kun *lokarr* Hövl.

hamarr Hammer, *jaðarr* Eg (paa Töi), *kamarr* Vandhuus, *nafarr* Bor (jf. *Naver*, et), faae naturligviis Omlyd i H. Fl.; altsaa: *hömrum* (*hamrum*), osv.

Resten af trestavelsede Hankjönsæmner paa ARA modtager ingen Synkope; men f. Ex. *Pètarr* (ældre end *Pètr*), Petrus, Peter, hedder *Pètari* i H. Eent. — Med Omlyden i H. Fl. forholder det sig som under Nr. 4 anfört.

8) *-urr*. Ex. *þiðurr* Tiur; som *digull*.

Et Par fremmede Ord — *grafjurr* eller *grafurr*, Graveur, og *pikturr* Maler — beholder *u* i alle Former.

Mandsnavnene *Gizurr (Gissurr)* og *Özurr (Össurr)* synkoperes ikke og faae desuden *-ar* i E. Eent.; altsaa: (Eent.:) N. *-urr*, G. *-ur*, H. *uri*, E. *-urar* (Fl.: N. *-urar*, G. og E. *-ura*, H. *-urum*).

Anm. til 3, 6, 8. Hvor Hovedstavelsen har *a*, omlydes dette naturligviis paa Grund af Endelsen *u* (see *jötunn* i Nr. 6), og Omlyden bibeholdes, uden Undtagelse, i de synkoperede Former; altsaa: *þöngull* (Fucus digitatus), *þöngul*, *þönguls*, *þöngli*, *þönglar*, *þöngla*, *þönglum*; *jötunn*, *jötun*, *jötuns*, *jötni*, *jötnar*, *jötna*, *jötnum*; *fjöturr* (Fjæder, Lænke), *fjötur*, *fjöturs*, *fjötri*, *fjötrar*, *fjötra*, *fjötrum*.

130 a. Hankjönsæmner paa en Medlyd, med paafölgende -LA, -NA, eller -RA, kunne ikke modtage nogen Endelse (noget *r*) i N. Eent., hvor de fölgelig ende sig paa det til Æmnet hörende *l*, *n*, eller *r*. I övrigt gaae fölgende Ord:

α) som *draumr* (§ 127 a):

sófl (for *sópl*, af *sópa* feie) Feiekost, *kufl* el. *kofl* (jf. lat. *cucullus*) Munkekappe, *fugl* el. *fogl* (for *flug-l*, af Roden FLUG) Fugl; *svefn* Sövn, *ofn* Ovn, *stofn* Træstub, *þegn* Undersaat (Statsborger), *þorn* Torn, *turn* Taarn, *botn* (lat. *fundus*) Bund; *hrúðr* Skurv, *lúðr*

Luur (Trompet), *sigr* Seier, *hungr** Hunger, *klungr** Hybentorn, *nykr* Nök (og Flodhest), *kurr* Mumlen, *bólstr* Bolster (Pude), *blómstr** Blomst(er), *pústr* Kindhest. (Resten af de herhen hörende Æmner paa -RA afviger ved Dobbelthed i Kjön eller Æmneform. See nedenfor).

*) Nu ere *hungur*, *klungur* (ujævnt og stenet Sted), *blómstur*, af I.

Anm. 1. Ordet *hvinn* (een, som smaastjæler) synes at höre hid og at afgive Exempel paa en constant Udeladelse af *r* efter *nn* (see § 114, 3, a, β).

Anm. 2. At *biskup* (*biskop*, *byskup*, *byskop*), Biskop, ikke let faaer *r* i N. Eent., har sin Grund i dette Ords fremmede Herkomst.

β) som *álmr* osv. (§ 127 e): *djákn* (ogsaa *djákni*) Degn; *plástr* Plaster.

γ) som *gammr* osv. (§ 127 f): *afl* Esse, *gafl* Endevæg (jf. *Gavl*), *skafl* (af *skafa* skrabe) Drive, *vagl* (ligesom *vagn*, af Roden VAG bære) Fms. X 290, *jarl* Jarl, *karl* Mand (ogsaa Olding), *jaxl* Kindtand (jf. *Axel* i Axeltand); *hrafn* el. *hramn* (§ 110, 2) Ravn, *stafn* el. *stamn* (§ 110, 2) Stavn, *vagn* Vogn; *hafr* (lat. *caper*) Gedebuk (dog staaer det mistænkelige *hafrir*, for *hafrar*, N. Fl., SnE. I 280), *akr* Ager, *aldr* Alder, *Baldr* Gudens Navn, *galdr* eg. Galen (deraf Galder = Trolddom), *bakstr* Bagning. Herhen höre ogsaa: *leiðangr* Leding (Krigsstyr), *einangr* farefuld Stilling, *árangr* Aaring, *farangr* Reisetöi, i hvilke det dog er den anden Stavelse, der omlydes i H. Fl. (*leiðöngrum*, osv.), medens den förste (i *árangr* og *farangr*) naturligviis ikke kan modtage

Omlyd (da *ö* ikke bevirker en saadan. Selv Brugen af *u* for *ö* — see § 54 — vilde ikke have regelmæssig Omlyd i förste Stavelse til Fölge, idet -*angr* ikke ganske betragtes som Endelse, men efterlader imellem sig og Ordets Hovedbestanddeel en Art Cæsur, eller ligesom en Klöft, der vilde standse den fra *u* udgaaende Virkning).

130 b. Hankjönsæmner paa -SA (eller -ZA) med en foregaaende Medlyd, og fölgelig ogsaa Hankjönsæmner paa -XA, gaae som de i næstforegaaende § anförte Ord, men opgive desuden (i Fölge § 101) Eieformsendelsen *s* (saa at N., G. og E. ikke adskilles i Eent.).

α) *pors* Pors, *þurs* Thusse, *sess* Sæde, *koss* Kys, *kross* Kors, *puss* eller *púss* (Brev)-Taske; *prinz* Prinds.

β) *háls*, Hals (jf. lat. *collum*), (lavt, smalt, langagtigt) Bjerg (jf. lat. *collis*).

γ) *hams* Ham, *ars* (*arz*) og *rass* (*raz*) Ars; *danz* Dands; *lax* Lax.

131. Endeel Ord afvige ved at endes paa *ar* i E. Eent., eller *ir* i N. (*i* i G.) Fl., eller begge Dele.

A) Blandt Ord, der i övrigt gaae efter §§ 127 a—b (*draumr*), afvige

1) fölgende kun ved at bruge snart *s* og snart *ar* i E. Eent.: *auðr* (uden Fl.) Rigdom. *eiðr* Ed (E. *eiðar* sjeld.), *meiðr* Mede (E. *meiðar* sjeld.), *seiðr* Trolddom (osv.). *vindr* Vind (E. *vinds* sjeld.). *tirr* Hæder (E. *tirs* sjeld.). *skógr* Skov (E. *skógs* sjeld.). *Ullr* Guden (E. *Ulls* sjeld.). *lundr* Lund (E. *lunds* sjeld.).

2) fölgende kun ved at endes (altid) paa *ar* i E. Eent.: *grautr* Gröd. Mandsnavnet *Eyvindr*. *óðr* Digt

(hvorimod *Óðr*, Fröies Mand, har *Óðs* i E. Eent.). *þróttr* Kraft. *mundr* ἀντίφερνα (osv.; ligeledes som sidste Led i sammensatte Mandsnavne, som: *Guðmundr*; — vistnok ogsaa det fremmede *drómundr*, af δρόμων, men brugt om en Art meget store Krigsskibe i Middelhavet, „navis permaxima, quam Dromundam vocant"), *visundr* βίσων, *höfundr* Ophavsmand, *Völundr* og *Önundr* Mandsnavne. *snúðr* Fordeel, (vistnok ogsaa) *trúðr* Gjögler (jf. Læsemaaden *inn í búð at trúðar*). Mandsnavne paa *-fröðr* (*-freðr*, *-freyðr*; §§ 56 og 57), som: *Hallfr.*, *Ragnfr.*, *Sigfr.*, *Vèfr.* *rúgr* Rug; see § 127 b under C, 1. *úrr*; see § 127 b under C, 2.

Anm. Mandsnavnet *Hákun, Hókun, Hákon* (*Hókon*), hedder altid saaledes i N. Eent. (aldrig *Hákunr*, osv.); jf. § 114, 3, a, *α*.

3) fölgende kun ved at bruge snart *ar* og snart *ir* i N. (snart *a* og snart *i* i G.) Fl.:
lýðr Folk. Kun i Fl. bruges: *Vermar*, sjeldnere *Vermir*, Indbyggerne i Værmeland (i Sverrige); *Egðir*, sjeldnere *Egðar*, Indbyggerne af Agðir (i Norge).

4) fölgende kun ved at endes altid paa *ir* i N. (*i* i G.) Fl.: *skellr*, Smæld, Pladsk; *bulr* el. *bolr* (§ 30), Bul, Stamme; *hlumr* Aaregreb; *pyttr*, Pyt, Pöl; *glæpr* Forbrydelse. Kun i Fl. findes: *Rauðsendir* Mændene af Rauðasandr (i Island), *Strendir* Indbyggerne af Strandir (i Island); *Kúrir* Kur(lænd)erne; *Vestfyldir* Indbyggerne af Vestfold (i Norge).

5) fölgende ved at bruge snart *s* snart *ar* i E. Eent., samt *ir* i N. (*i* i G.) Fl.: *burr* (poet.), Sön. *skriðr*

(Fart) og *sultr* (Sult; E. Eent. paa *s* i *sultshús*) forekomme ikke let uden i Eent.

Anm. Som *burr* gaaer *munr* (Sind, Sjæl; Ting; Forskjel), hvis *muns* Korm. 26 er den rigtige Læsemaade og betyder Sjæls. I övrigt har Æmnet MUNA i N. Eent. ogsaa *mun*, i det mindste i Betydningen Forskjel; see § 114, 3, a, *α*.

6) fölgende ved at endes (altid) paa *ar* i E. Eent. og (altid) paa *ir* i N. (*i* i G.) Fl.:
sauðr Faar. *gripr*, Eiemon, Kostbarhed. *stuldr* Styld. *fundr*, Fund, Möde, osv. *grunr*, Anelse, Mistanke. *burðr* Byrd (f. Ex. i Jernbyrd), Födsel; *skurðr* Skyrd (Skaar). *skutr* Agterstavn. — *friðr* Fred, *kviðr* Mave, *þurrðr* Formindskelse, ere uden Fl.

B) Blandt Ord, der i övrigt gaae efter § 127 e (d. e. som *álmr* osv.), afvige, ved at have *ir* i N. (*i* i G.) Fl.: *hár* *σκαλμός*, *nár* *νέκυς*, *sár* (stor) Vandspand.

C) Blandt Ord, der i övrigt gaae efter § 127 f (d. e. som *gammr* osv.), afvige

1) fölgende kun ved at bruge snart *s* og snart *ar* i E. Eent.: *bastarðr* Bastard, *lávarðr* (oldeng. *hláford*) Herre.

2) fölgende kun ved at bruge snart *ar* og snart *ir* i N. (*a* og *i* i G.) Fl.:
stafr Stav, *hvalr* Hval, *marr* (poet.) Hest. — *valr* (man finder ligeledes *val*; see § 114, 3, a, *α*) Falk (— samt, uden Fl., de Faldne paa en Valplads; osv.), hörer maaskee herhen, da Læsemaaden *hrannvalar* (SnE. I 240) let kan beroe paa en Feiltagelse.

3) fölgende kun ved at endes altid paa *ir* i N. (*i* i G.) Fl.:

vaðr Fiskesnor; *hagr*, Tilstand, Nytte; *slagr* Strengeleeg; *alr* Syl; *falr* Spydbladets hule Forlængelse bestemt til at optage Spydskaftets For-Ende; *halr* (poet.) Mand; *gramr* (poet.) Konge osv.; *hamr* Ham; *Danr*, i Eent. Mandsnavn, i Fl. de Danske (Danerne); *Vanr* en Mand af Vanefolket (*Vanir*); *svanr* Svane.

4) fölgende ved at endes snart paa *s* og snart paa *ar* i E. Eent., og snart paa *ar* og snart paa *ir* i N. (*a* og *i* i G.) Fl.:
dalr α) Dal, β) (poet.) Bue (som halvcirkelformet Afsnit af en daldannet Fordybning?); — dog findes E. *dalar* kun i Betydningen Bues.

5) fölgende ved at endes baade paa *s* og *ar* i E. Eent., men paa *ir* i N. (*i* i G.) Fl.:
salr Sal.

6) fölgende ved at endes kun paa *ar* i E. Eent. og kun paa *ir* i N. (*i* i G.) Fl.:
staðr Sted, *bragr* Digt (osv.). Ligeledes i Endelserne *-skapr* (d. *-skab*, eng. *-ship*, t. *-schaft*, osv.) og *-(u)aðr*. Med Hensyn til denne sidste Endelse jf. § 50, b, γ. Ordet *mánaðr* (*-nuðr*, *-noðr*), Maaned, er uregelmæssigt; see nedenfor.

D) Blandt Ord, der i övrigt gaae efter § 128 a, afvige ved at have *ir* i N. (*i* i G.) Fl.:
-dæll (Dalbo; nynorsk Döl, Döling, Daling), der kun forekommer som sidste Led i et sammensat Ord, og sjelden i Eent. (dog f. Ex.: *þorleifr fagrdæll*); Fleertalsordene *Eynir* og *Skeynir*, Navne paa Indbyggerne i visse norske Landskaber; Folkenavnet *Frísir* (ogsaa kun brugeligt i Fl.).

E) Om *Auðunn*, *Gizurr*, *Özurr*, see § 129, 6 og 8.

F) Blandt Ord, der i övrigt gaae efter § 130 a, afvige
1) ved at bruge snart *s* og snart *ar* i E. Eent.: *hróðr* Priis (Berömmelse).

Anm. *otrs* og *motrs* vare de gamle Eieformer i Eent. af *otr* Odder og *motr* en Art qvindelig Hovedpynt; men nu bruges ogsaa *otrar* (i *Otrardalr*) og *motrar* (som:

væri otur upp skriðinn
Óðins motrar línu).

2) ved at bruge kun *ar* i E. Eent: *α*) *gróðr* (neppe i Fl.), Gröde; *rekstr*, Drivning, Drift (Qvægdrift, Drivevei); *β*) (med *á* i Rodstavelsen) *hlátr* Latter.

132 a. Æmner paa VA og JA have nogle Egenheder i Böiningen, i Fölge den Lydlov, der udelukker *v* og *j* fra visse Stillinger; see §§ 95 og 96.

132 b. Hankjönsæmner paa VA.

1) Böiningsmönster HÖRVA, Hör, Buestræng (af Hör). Eent: N. *hörr*; G. *hör*; H. *hörvi*, ogsaa afkortet til *hör*; E. *hörs*. Fl.: N. *hörvar*; G. og E. *hörva*; H. *hörum* (i Lighed med *börum*, af *börr*, poet., Sön). Saaledes gaae ogsaa: *mörr*, Flomme eller Talg (som ikke er smeltet); *fjörr* (poet.; uden Tvivl samme Ord som det eenstydige gæliske *fear*) Mand (med Hensyn til *fyrv-* for *fjörv-*, jf. § 42). Fremdeles *söngr* Sang; kun at her undertiden forekommer uregelmæssig Udeladelse af *v* foran *a*, med eller uden Bibeholdelse af Omlyden (som: *ljóðsönga* G. Fl., *sanganna* E. Fl.). Af Æmnet RÖGGVA forekomme i al Fald Nævneformerne (Eent. *röggr*, Fl. *röggvar*).

2) Böiningsmönster SNÆVA, SNJÁVA, SNJÓVA, Snee.

	1. Form	2. Form	3. Form
Eent. N.	*snær*	*snjár*	*snjór*
G.	*snæ*	*snjá*	*snjó*

. Form	2. Form	3. Form
H. *snævi*	*snjávi*	*snjóvi*
el. *snæ*	*snjá*	*snjó*
E. *snævar*	*snjávar*	*snjóvar*
(sjeld. *snæs*	*snjás*	*snjós*)
Fl. N. *snævar*	*snjávar*	*snjóvar*
G. E. *snæva*	*snjáva*	*snjóva*
H. *snævum*	*snjávum*	*snjóvum*.

Saaledes gaaer ogsaa SÆVA, SJÁVA, SJÓVA, Sö.

Anm. Forholdet imellem de tre Former maa uden Tvivl forklares paa fölgende Maade. I Gothisk hedde disse Ord SAIVA, SNAIVA, hvilke Æmner man maatte vente at gjenfinde som SEIVA, SNEIVA, i det sædvanlige Oldn. (hvor *ai* er blevet til *ei*); men det sidstnævnte Sprog har her afveget fra Regelen, og bibeholdt den oprindelige Lyd (*ai*) med forandret Betegnelse (jf. §§ 18 Slutn. og 14). Saaledes er den förste Form SÆVA, SNÆVA = SAIVA, SNAIVA. Den anden Form (SJÁVA, SNJÓVA) beroer paa Omstilling (jf. § 120) af Tvelydens Bestanddele (AI—IA), og (da Sproget ikke taaler noget IA) dertil hörende Forandring af samme. (At IA — eg. ÍA, da det er traadt i Stedet for AI, og dette er = AÍ i Fölge § 25 — gik over til det tunge JÁ, og ikke til det lette JA, synes væsentligst at have sin Grund i Bestræbelsen efter at erstatte den Lydmasse, der ellers vilde gaaet tabt ved Forvandlingen af den fuldtonende Selvlyd í til det medlydende J.). Den tredie Form (SJÓVA, SNJÓVA) adskiller sig fra den anden blot ved Antagelsen af Omlyd (§ 41).

132 c. Hankjönsæmner paa JA danne to Classer.

A) Den förste af disse forandrer det æmnesluttende JA til *s* eller *jar* i E. Eent. (saaledes, at nogle Ord

her have begge Endelser, medens af andre kun den ene lader sig paavise). Som Böiningsmönster tjene BEKKJA Bænk og Bæk:

Eent. N. *bekkr*
G. *bekk*
H. *bekk(i)*
E. *bekks* og *bekkjar*
Fl. N. *bekkir*
G. *bekki*
E. *bekkja*
H. *bekkjum.*

Som *bekkr* gaae: *beðr* Dyne (E. Eent. *beðjar*, sjeldnere *beðs*). *vefr* en Væv (det, som væves; E. Eent. *vefjar*, sjeldnere *vefs*), *þefr* Lugt. *leggr* rörformet Been (E. Eent. *leggs* og *leggjar*), *seggr* (poet.) Mand (E. Eent. *seggs*), *veggr* Væg og Vægge (E. Eent. *veggs* og *veggjar*). *hlekkr* Lænke, *hrekkr* Rænke. *elgr* Elsdyr (E. Eent. *elgs*, sjelden *elgjar*), *belgr* Bælg (E. Eent. *belgs*), *svelgr* Svælg (Hav-Hvirvel, Slughals; E. Eent. *svelgs*). *drengr* (ung) Mand (E. Eent. *drengs*), *kengr* Krampe (Krog; E. Eent. *kengs*), *sprengr* eg. den Tilstand at sprænges (E. Eent. *sprengs*), *strengr* Stræng (E. Eent. *strengs* og *strengjar*), *þvengr* (Sko-) Tvinge (E. Eent. *þvengs*, sjeld. *þvengjar*). *mergr* Marv (E. Eent. *mergjar*, sjeldnere *mergs*). *serkr* Særk (i den ældre Betydn.; E. Eent. *serks* og *serkjar*), *verkr* Værk (Smerte). *herr* Hær (E. Eent. *hers* og *herjar*; i Fl. bruges kun E. *herja* og H. *herjum*). — *leygr* (poet.) Hav og Ild (E. Eent. *leygs* og *leygjar*). *eykr* Trækdyr (Arbeidsdyr), *reykr* Rög (E. Eent. *reykjar*,

sjeldnere *reyks*). *Freyr* Guden Frö (E. Eent. *Freys*), *þeyr* Tö (E. Eent. *þeys* og *þeyjar*). — *grikkr* (Tilnavn; men bruges mest i Fl., og da ofte med Lydflytning — see § 120 —, i Betydningen Grækere). — *gnyðr* Stöi (forekommer neppe i Fl. eller i E. Eent.). *hryggr* Ryg (E. Eent. *hryggjar*), *Yggr* eet af Odens Navne (E. Eent. *Yggs* og *Yggjar*). *Rygir* (N. Fl.) Indbyggerne i Rogaland (i Norge). *drykkr* Drik (E. Eent. *drykkjar*), *hlykkr* Krog (Bugt), *rykkr* Ryk, *þykkr* fölelig Tugtelse (E. Eent. *þykkjar*). *ylr* Luunhed (E. Eent. *yljar*), *bylr* Kastevind, *hylr* dybt Sted i en Aa (E. Eent. *hyljar*), *kylr* Kölighed. *ymr* Bulder, *glymr* Bulder el. Brag (E. Eent. *glyms*), *hlymr* Gny, *rymr* Skryd(en), *þrymr* Brag. *dynr* Dön, *stynr* Stön(nen). *styrkr* Styrke (E. Eent. *styrks*, sjeldnere *styrkjar*). *byrr* Bör (Vind; E. Eent. *byrjar*), *hyrr* (poet.) Ild (E. Eent. *hyrjar*, sjeld. *hyrs*), *styrr* (poet.; jf. d. *styrre*, t. *stören*, eng. *stir*) Kamp (E. Eent. *styrjar* og *styrs*). *hrytr* Snorken, *þytr* Tuden. *gnýr* Gny (E. Eent. *gnýs*). *skrækr* Skrig. *vængr* Vinge. *slægr* eg. Eftertragten, *sægr* (poet.) Hav. *lækr* Bæk (E. Eent. *lækjar*).

Ordet *býr—bær* (§ 67), Bygd, By, Gaard, har i E. Eent., foruden *býjar—bæjar*, og det sjeldne *býs—bæs*, ogsaa det sammentrængte *bjár*; samt i E. Fl. *bjá*, ved Siden af *býja—bæja*. (For *i* i N. og G. Fl. forekommer *a*; jf. § 49, S. 14).

Æmner paa SJA faae naturligviis (i Stedet for dette SJA) ikke *sr*, men *ss*, i N. Eent. (jf. § 128 a, C); altsaa: *yss* Larm, *gyss* Spot, *þyss* Tummel.

B) Den anden Classe af Hankjönsæmner paa JA bestaaer for största Delen af nomina agentis, hvoraf de fleste kun bruges i Poesie, og som ere afledte af den tunge JA-Classe af Udsagnsordene*. Enkelte alderdommelige (især mythiske) Ord gjöre en Undtagelse fra Regelen ved at have en Rodstavelse, der enten er let, eller uomlydt hvor Grundvocalen lod sig omlyde (jf. Fl. af *eyrir* nedenfor), eller begge Dele tillige (som *Glasir*). Böiningsæmne *hirðir* Hyrde.

Eent. N. *hirðir*
G. H. *hirði*
E. *hirðis*
Fl. N. *hirðar*
G. E. *hirða*
H. *hirðum*.

Ord af denne Böining forekomme sjelden i Fl., hvor Æmner (paa JA umiddelbart efter en Selvlyd, eller) paa KJA eller GJA vilde beholde deres J. Til de ogsaa i Prosa hyppige, samt i Fl. brugelige, Ord höre især: *hirðir*, *hersir* Herse, *læknir* Læge, *hellir* Hule (eg. Klippehule), samt *eyrir*, en Öre, hvilket sidste Ord afviger ved at mangle Omlyd i Fl. (Eent.: N. *eyrir*, G. og H. *eyri*, E. *eyris*; Fl.: N. *aurar*, G. og E. *aura*, H. *aurum*), altsaa ved i dette Tal at have fastholdt Former, der hidröre fra en Periode, da Omlyden endnu ikke var trængt igjennem (— med mindre man vilde antage forskjelligt Böiningsæmne, AURA eller AURAN, for Fl.).

*) *læknir*, Læge, kunde synes at gjöre en Undtagelse, da *lækna*, læge, helbrede, almindeligviis hedder *læknaða* i Datiden; men Datidsformen *læknda* findes dog ogsaa, og det er til Grundlaget for

denne at *læknir* maa henföres. U. *lækna*, *lækn-aða*, er derimod enten et af *læknir* afledt Denominativ, eller en af Hensyn til Udtalens Beqvemmelighed foretagen Udvidelse af *lækna*, *lænkda* (og ligger i begge Tilfælde til Grund for det nyere *læknari*).

133 a. Den mest normale Böining af Hunkjönsæmner paa A uden Omlyd (§ 41). Mönster LAUGA (*Löv* i *Löverdag*), Bad.

Eent. N. G. **laug**
H. **laugu** og **laug**
E. **laugar**
Fl. N. G. **laugar**
E. **lauga**
H. **laugum.**

Anm. Da det oldn. genitive *r* overalt er traadt i Stedet for et ældre *s* (see nedenfor), kan man ikke undre sig over, at ogsaa Hunkjönsordene, ved Siden af den næsten ganske udelukkende Brug af Eieformer paa -*r*, frembyde (conservative eller reactionære) Exempler paa hiin oprindelige Medlyd, der da især findes i förste Led af sammensatte Ord (og fornemmelig under Paavirkning af Liighed i Lydforbindelse), som: *frændsemistala* Slægtregning, *hjálpsmaðr* Hjelper.

133 b. Som *laug* gaae: *rauf* Hul; *leif* Levning, *kleif* eg. et brat Sted, *steik* en Steg, *geil* Klöft, *sneis* Pind; *kleyf* d. s. s. *kleif* (men eg. en steil Opgang igjennem en Klöft); *hlið* Side, *sin* Sene, *lifr* Lever, *gimbr* og *gymbr* Gimmer (ungt Faar); Hunkjönsæmner paa INGA og UNGA (som: *drottning* Dronning, *hörmung* Qvide); *for* Fure, *skor* Skure; *órar* (kun i Fl.) Forvirring (som Hankjönsord — *órar*, *óra*, *órum* — neppe förend i det 15. Aarh.); *rún* Rune

(N.-G. Fl. *rúnir* neppe förend i det 15. Aarh.); *kví* Snevring, *stó* Ildsted, *brú* Bro.

133 c. Nogle Ord afvige ved at have *ir*, ved Siden af *ar*, i N.-G. Fl.: *flaug* Flugt, *taug* Line; *reið* Ridt (*β*. et Slags Kjöretöi, jf. lat. *rheda*; *γ*. Torden, i hvilken sidste Betydning kun *reiðar* synes brugeligt i N.-G. Fl.), *lend* Lend (N.-G. Fl. *lendir* sjeld.); *vél* List (konstigt Paafund); *dorg* et Slags Fiskeredskab.

133 d. De fleste af de herhenhörende tunge Hunkjönsæmner paa A have opgivet *-ar* i N.-G. Fl., og faaet *ir* i Stedet: *skauð* vel eg. Skindlap (jf. goth. *skauda-raip*), *klauf* Klov (af Roden KLUF klöve), *raun* Pröve, *laut* Fordybning (af Rod. LUT lude), *braut* Vei (af Rod BRUT bryde; altsaa eg. brudt — banet — Vei, jf. fr. *route* af lat. *rupta* nl. *via*), *þraut* Besværlighed (af Rod. ÞRUT udtömme); *leið* Vei (af Rod. LID bevæge sig), *sneið* Snit (afskaaren eller udskaaren Skive, af Rod. SNID skære), *grein* Forskjel, *jartein* og *jartegn* Jertegn, *leit* Sögen, *sveit* Skare; *flís* Flise (Splint), *kvísl* Green, *pínsl* og *písl* Piinsel; *borg* Borg, *sorg* Sorg; *slóð* Spor (Vei), *sól* Sol, *bón* og *bæn* Bön, *rós* eg. en Rose, *drós* (poet.) Qvinde, *fjós* (og *þjós*) et Stykke Hvalkjöd; Ord paa *-kunn* (som: *einkunn* Mærke, *várkunn* Overbærelse); *húð* Hud, *Lundún* London, *skúr* Byge, *sút* Sorg. Saaledes ogsaa de, der endes paa *d*, *ð*, *t*, eller *n*, efter en Medlyd, (see dog *lend*, § 133 c): *mold* Muld, (jf. Rod. MUL, stöde, knuse), *Strind* Strinden (i Norge), *und* Vunde (Saar), *lund* Sind og Maade, *grund* Slette, *stund* Time (t. *Stunde*), *mynd* Form, *synd* og *synð* Synd, *urð* Steenbanke, *hurð* Dör (som Lukkelse), *mekt* Magt (*makt* er en nyere Form), *lest* Læst (et vist Maal),

heipt (*heifst* osv.) Had, *frètt* Spörgsmaal (jf. Rod. FRAG spörge), *drótt* eg. Krigsfolk, *iþrótt* Idræt (Færdighed), *jurt* og *urt* Urt, *tupt* (*tufst* osv.) Tomt (jf. Toft), *hlust* (jf. *hlöra* — med *r* for *s* — lytte, samt eng. *listen*) Öre(hul); *gaupn* Haandflade (jf. *Gjövn*), *norn* Norne. Den allerstörste Deel af slige Ord ere tydeligt afledte ved Hjelp af de nævnte Bogstaver, der da undertiden föies til en Selvlyd, uden at dette gjör nogen Forskjel med Hensyn til Böiningen; Ex.: *vídd* Vidde (af To. *víð-r* vid); *girnd* og *girnð* Begjerlighed (af To. *gjarn* begjerlig); *búð* Ophold (Væren paa et Sted, *β*. Bod som Opholdssted, — af Rod. BÚ være paa et Sted), *súð* Sammenföining (af Rod. *sú*; jf. lat. *suere*, d. *sye* osv.), *hæð* Höide og Höi (af To. *há-r* höi); *list* Konst (af Roden LAS samle), *vist* Ophold (af Roden VAS være), *sótt* (for *sók-t*) Sot; *lausn* Lösning (jf. *leysa* löse), *þausn* Oprör (jf. *þeysa* opröre); og mangfoldige andre.

Anm. Det vil ikke være paafaldende, om de i denne § anförte Ord findes at frembyde enkelte Levninger af den oprindelige Form paa *-ar* i N.-G. Fl.; men man kan ikke med nogen Sikkerhed beraabe sig paa dunkle Steder i gamle Qvad, hvis Forplantelse meget ofte ledsagedes af en taaget, vildledende Opfatning.

133 e. Hunkjönsæmner paa A, med *á* i den næstforegaaende Stavelse, omlydes ofte (*á*—*ó*, § 41) i N. G. H. Eent., saavel som i H. Fl.; men gaae i övrigt

1) som *laug* (§§ 133 a—b): *ál* (*ól*) Rem, *nál* Naal, *tál* Bedrag; *ár* Aare (remus).
2) efter § 133 c:
sáð Saad (Klid; som oftest *sáðir* i N.-G. Fl.), *skál* Skaal (N.-G. Fl. *skálir* hyppigere end *skálar*).

3) efter § 133 d:

dáð (*dóð*) Daad, *náð* (Naade) Ro, *bráð* Brad (Bytte); *lág* (*lóg*; see SnE. I 334) liggende (omblæst eller omhugget) Træ; *skálm* et Slags Sværd; *hjálp* (*hjólp*) Hjelp; *rás* (*rós*) Löb (eng. *race*, jf. d. *Raase*), *krás* (*krós*) Kræs (Lækkerbidsken); *ást* (*óst*; goth. *ansts*, oht. *anst*, af Roden ANN) Kjærlighed; *ambátt* (*ambótt*) Slavinde.

Ord som *á* (*ó*) Aa, *brá* Öienhaar, *flá* Flydholt, *-gá* Gjöen, *gjá* Klöft, *Gná* Navnet paa en Gudinde, *há* (*þinghá* Tinglav), *krá* Vraa, *lá* Vædske, *skrá* (*skró*) Skraa (Skrift), *slá* (Jern-) Slaa, *spá* Spaadom, *þrá* Længsel, *vá* (see Anm. 2) Vee, föie naturligviis kun *r* til de her opstillede Former i E. Eent. og N.-G. Fl. Af *rá* (*Raa*-dyr; Skibs-*Raa*; *Vraa*) forekommer N.-G. Fl. *róar* (jf. Anm. 3) i Betydningen Vraa.

Anm. 1. Ligesom man ovenfor (§ 133 d) finder *bæn* ved Siden af *bón*, saaledes forekomme ogsaa *átt* (*ótt*) og *ætt* Retning (Himmelegn, Æt), *gátt* (*gótt*) og (sjeld.) *gætt* Dör, *sátt* og *sætt* Forlig, *kván* (see næstfölg. Anmærkning) og *kvæn* Hustru, jævnsides, uden Forskjel i Böining, da de alle gaae som *dáð* osv., for saavidt Endelsen angaaer. Det er vel muligt, at slige omlydte Former ere at henföre til Æmner paa I; men denne Omstændighed har i al Fald ingen Betydning for Böiningslæren.

Anm. 2. Med Hensyn til de herhen hörende Hunkjönsord, der indeholde Lydforbindelsen *vá*, jf. § 118, 13. Man finder nemlig: *vá*—*vó*—*vo* (see ovenfor Lin. 13—14); *váð*—*vóð* (?)—*voð* et Stykke Töi; *kván*—

